

Internationellt bistånd

7

Förslag till statsbudget för 2004

Internationellt bistånd

Innehållsförteckning

1	Förslag till riksdagsbeslut	7
2	Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd.....	9
2.1	Omfattning.....	9
2.2	Utgiftsutveckling	9
3	Politikområde 8 Internationellt utvecklingssamarbete	11
3.1	Omfattning.....	11
3.2	Utgiftsutveckling	13
3.3	Mål och resultatindikatorer	13
3.3.1	Målet för politiken för global utveckling	13
3.3.2	Perspektiven	13
3.3.3	Huvuddragen.....	14
3.3.4	Målet för politikområde 8 Internationellt utvecklingssamarbete	14
3.3.5	Resultatuppföljning av politiken för global utveckling samt för internationellt utvecklingssamarbete	14
3.4	Politikens inriktning	15
3.4.1	Tillsammans med andra	15
3.4.2	En samstämmig politik	16
3.4.3	Det internationella utvecklingssamarbetet.....	17
3.5	Insatser	27
3.5.1	Multilateralt utvecklingssamarbete	27
3.5.1.1	FN:s ekonomiska och sociala verksamhet	27
3.5.1.2	De internationella finansieringsinstitutionerna	29
3.5.1.3	Övrigt multilateralt samarbete	30
3.5.1.4	Utvecklingssamarbete genom EU	31
3.5.1.5	Multilateralt samarbete via Rikspolisstyrelsen (RPS).....	32
3.5.1.6	Multilateralt samarbete via Sida	33
3.5.2	Bilateralt utvecklingssamarbete.....	33
3.5.3	Förvaltningsmyndigheten Sida.....	39
3.5.4	Övrigt stöd till utvecklingssamarbete.....	40
3.5.5	Nordiska Afrikainstitutets insatser	42
3.5.6	Insatser utanför politikområdet	42
3.6	Resultatbedömning.....	42
3.6.1	Att höja de fattiga folkens levnadsnivå.....	43
3.6.2	Sex delmål för utvecklingssamarbetet.....	43

3.6.3	Analys och slutsatser	46
3.7	Revisionens iakttagelser	48
3.8	Budgetförslag	48
3.8.1	8:1 Biståndsverksamhet	49
3.8.2	8:2 Sida	53
3.8.3	8:3 Nordiska Afrikainstitutet	53
3.8.4	8:4 Folke Bernadotteakademin	54
3.8.5	8:5 Avsättning för förlustrisker vad avser garantier för finansiellt stöd och exportkreditgarantier	55
3.8.6	8:6 Riksrevisionen: Internationella uppdrag	56
4	Samarbetet med Central- och Östeuropa.....	59
4.1	Insatser inom politikområdet	59
4.2	Insatser utanför politikområdet.....	62
4.3	Resultatbedömning.....	63
4.3.1	Resultat.....	63
4.3.2	Analys och slutsatser	66

Tabellförteckning

Anslagsbelopp	8
2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområdet	9
2.2 Härledning av ramnivån 2004-2006. Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd	10
3.1 Biståndsram, avräkningar och biståndsanslag	12
3.2 Utgiftsutvecklingen inom politikområdet	13
3.3 Fattigdom i världen.....	21
3.4 Anslagsposten Multilateralt utvecklingssamarbete	27
3.5 Sveriges finansiering av olika banker och finansieringsinstitutioner.....	29
3.6 Kostnader och antal insatser per verksamhetsgren.....	33
3.7 Anslagsutveckling för 8:1 Biståndsverksamhet	49
3.8 Utgående reservation på anslaget 8:1 Biståndsverksamhet.....	49
3.9 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden för Regeringskansliet.....	50
3.10 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	51
3.11 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden för Svenska institutet	51
3.12 Härledning av anslagsnivån 2004-2006, för 8:1 Biståndsverksamhet	52
3.13 Anslagsutveckling för 8:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete...	53
3.14 Härledning av anslagsnivån 2004-2006, för 8:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete	53
3.15 Anslagsutveckling för 8:3 Nordiska Afrikainstitutet.....	53
3.16 Härledning av anslagsnivån 2004-2006, för 8:3 Nordiska Afrikainstitutet.....	54
3.17 Anslagsutveckling för 8:4 Folke Bernadotteakademin.....	54
3.18 Härledning av anslagsnivån 2004-2006, för 8:4 Folke Bernadotteakademin	54
3.19 Anslagsutveckling för 8:5 Avsättning för förlustrisker m.m.	55
3.20 Härledning av anslagsnivå för 2004-2006, för 8:5 Avsättning för förlustrisker vad avser garantier för finansiellt stöd och exportkreditgarantier	56
3.21 Anslagsutveckling för 8:6 Riksrevisionen: Internationella uppdrag	56
3.22 Härledning av anslagsnivå för 2004-2006, för 8:6 Riksrevisionen: Internationella uppdrag.....	57

Diagramförteckning

4.1 Beslutade insatser 1989-2002 fördelat på länder (%).....	59
4.2 Beslutade insatser - utveckling per land 2000-2002 (tkr)	60
4.3 Beslutade insatser - utveckling per område 2000-2002 (tkr).....	61

1 Förslag till riksdagsbeslut

Regeringen föreslår att riksdagen

1. fastställer biståndsramen för internationellt utvecklingssamarbete till 0,86 procent av vid budgeteringstillfället beräknad bruttonationalinkomst (BNI) för 2004 plus 200 miljoner kronor (avsnitt 3.1 Omfattning),
2. bemyndigar regeringen att under 2004 för ramanslaget 8:1 *Biståndsverksamhet* göra ekonomiska åtaganden som inklusive tidigare gjorda åtaganden medför utgifter på högst 29 540 000 000 kronor efter 2004 (avsnitt 3.8.1 Budgetförslag, Bemyndigande om ekonomiska åtaganden),
3. bemyndigar regeringen att under 2004 för ramanslaget 8:1 *Biståndsverksamhet* ställa ut garantier som inklusive tidigare ställda garantier uppgår till högst 12 580 825 000 kronor (avsnitt 3.8.1 Budgetförslag, Garantigivning),
4. bemyndigar regeringen att under 2004 för ramanslaget 8:5 *Avsättning för förlustrisker vad avser garantier för finansiellt stöd och exportkreditgarantier* ställa ut garantier för finansiellt stöd till länder i Östeuropa som inklusive tidigare ställda garantier uppgår till högst 950 000 000 kronor (avsnitt 3.8.5 Regeringens överväganden),
5. godkänner att outnyttjade medel på reservationsanslaget 9:1 *Samarbete med Central- och Östeuropa* vid utgången av 2003 får bilda anslagssparande på ramanslaget 8:1 *Biståndsverksamhet* (avsnitt 3.8.1 8:1 Biståndsverksamhet),
6. för budgetåret 2004 anvisar anslagen under utgiftsområde 7 *Internationellt bistånd* enligt följande uppställning:

Riksrevisionens styrelse föreslår att riksdagen

7. för budgetåret 2004 anvisar anslag under utgiftsområde 7 *Internationellt bistånd*, såvitt avser anslag som är avsett för Riksrevisionen (avsnitt 3.8.6 8:6 Riksrevisionen: Internationella uppdrag), enligt följande uppställning:

Anslagsbelopp		
<i>Tusental kronor</i>		
Anslag	Anslagstyp	Anslagsbelopp
8:1 Biståndsverksamhet	ramanslag	19 224 800 ¹
8:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	ramanslag	558 189 ²
8:3 Nordiska Afrikainstitutet	ramanslag	12 231
8:4 Folke Bernadotteakademin	ramanslag	20 531
8:5 Avsättning för förlustrisker vad avser garantier för finansiellt stöd och exportkreditgarantier	ramanslag	1 000 ³
8:6 Riksrevisionen: Internationella uppdrag ⁴	ramanslag	40 000
Summa		19 856 751

¹ varav 18 580 920 tkr är bistånd i enlighet med OECD/DAC:s definition och 643 880 tkr inte är bistånd i enlighet med OECD/DAC:s definition

² varav 522 850 tkr är bistånd i enlighet med OECD/DAC:s definition och 31 820 tkr inte är bistånd i enlighet med OECD/DAC:s definition

³ ej bistånd i enlighet med OECD/DAC:s definition

⁴ anslag avsett för Riksrevisionen. Används för uppdrag som överensstämmer med OECD/DAC:s definition av bistånd.

2 Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

2.1 Omfattning

Utgiftsområdet Internationellt bistånd omfattar fram t.o.m. 2003 politikområdena 8 Internationellt utvecklingssamarbete respektive politikområde 9 Samarbete med Central- och Östeuropa. Från och med 2004 slås politikområde 8 och 9 samman och benämns enbart politikområde 8 Internationellt utvecklingssamarbete. I denna proposition innebär det att politikområde 9 har ett eget avsnitt om Insatser och Resultatbedömning som är tillbakablickande (kapitel 4), men i övrigt inkluderas verksamheten i politikområde 8. Förvaltningsmyndigheter inom utgiftsområdet är Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida), Nordiska Afrikainstitutet (NAI) och Folke Bernadotteakademien (FBA). Dessutom har Riksrevisionen ett nytt ramanslag för internationella uppdrag som är klassificerade som bistånd (enligt OECD/DAC:s definition).

Ramen för utgiftsområdet

Biståndsramen år 2004 uppgår till 21 743 miljoner kronor, vilket motsvarar 0,86 procent av prognostiserad bruttonationalinkomst (BNI) plus 200 miljoner kronor. I förhållande till regeringens ekonomiska vårproposition 2002/03:100 justeras ramen ned med 79 miljoner kronor på grund av förändrad BNI-prognos. Det föreslagna beloppet för utgiftsområde 7, tillika politikområde 8 fr.o.m. år 2004, är i förhållande till biståndsramen minskat med avräkningar samt ökat med anslagen från f.d. politikområde 9 Samarbete med Central- och Östeuropa som inte är klassificerade som utvecklingsbistånd enligt OECD/DAC:s definition.

2.2 Utgiftsutveckling

Tabell 2.1 Utgiftsutveckling inom utgiftsområdet

Miljoner kronor

	Utfall 2002	Anslag 2003 ¹	Utgifts- prognos 2003	Förslag anslag 2004	Beräknat anslag 2005	Beräknat anslag 2006
Politikområde Internationellt utvecklingssamarbete	14 665	16 315	16 212	19 857	20 838	21 823
Politikområde Samarbete med Central- och Östeuropa	1 018	750	847	–	–	–
Totalt för utgiftsområde 7	15 683	17 065	17 059	19 857	20 838	21 823

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

Tabell 2.2 Härledning av ramnivån 2004-2006. Utgiftsområde 7 Internationellt bistånd

Miljoner kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	17 140	17 140	17 140
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning			
Beslut ²	1 385	1 443	1 503
Övriga makroekonomiska förutsättningar ³	1 347	2 270	3 195
Volymer			
Överföring till/från andra utgiftsområden ⁴	-15	-15	-15
Övrigt			
Ny ramnivå	19 857	20 838⁵	21 823⁵

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Ökningen beror på beslut att gå från 0,81% till 0,86% av BNI plus 200 miljoner kronor vid beräkning av biståndsramen samt att minska medel till Central- och Östeuropa med 67 miljoner kronor.

³ Ökningen beror på förändringar av prognosen för BNI.

⁴ Överföring till U01 Rikets styrelse med ca 15 mkr.

⁵ För åren 2005-2006 ligger ramen beräkningsmässigt på 0,86 procent av BNI plus 200 miljoner kronor.

3 Politikområde 8 Internationellt utvecklingssamarbete

3.1 Omfattning

Politikområde 8 Internationellt utvecklingssamarbete består fr.o.m. 2004 av sex anslag: biståndsverksamhet, förvaltningsanslagen för Sida, Nordiska Afrikainstitutet och Folke Bernadotteakademien, samt anslag för avsättning för förlustrisker vad avser garantier för finansiellt stöd och exportkreditgarantier och anslaget för Riksrevisionens internationella uppdrag. Politikområdets resurser beräknas främst utifrån biståndsramen. Från biståndsramen görs avräkningar för sådana kostnader inom andra utgiftsområden vilka klassificeras som bistånd (enligt OECD/DAC:s definition). Den del av politikområdet som ej finansieras från biståndsramen är medel för Östeuropa som ej klassificeras som bistånd.

Biståndsramen

Biståndsramen år 2004 uppgår till 21 752 miljoner kronor, vilket motsvarar 0,86 procent av beräknad bruttonationalinkomst (BNI) plus 200 miljoner kronor. För år 2005-2006 ligger ramen beräkningsmässigt på 0,86 procent av BNI plus 200 miljoner kronor och beräknas då uppgå till 22 792 miljoner kronor för 2005 respektive 23 833 miljoner kronor för 2006. Målsättningen att en procent av Sveriges BNI skall avsättas för internationellt utvecklingssamarbete ligger fast.

Avräkningar från biståndsramen

Avräkningarna från biståndsramen ökar något år 2004 i förhållande till föregående år. År 2004 uppgår avräkningarna till 2 572 miljoner kronor.

Avräkningen för kostnader för asylsökande från utvecklingsländer har minskat i jämförelse med beräkningar i budgetpropositionen för 2003. Minskningen beror på ett minskat antal asylsökande från utvecklingsländer under 2002, det år vars utfall ligger till grund för avräkningen. För 2004 uppgår avräkningen till 1 311 miljoner kronor.

Från biståndsramen avräknas vidare kostnader för det svenska bidraget till den del av EU:s gemensamma bistånd som finansieras över den Europeiska unionens reguljära budget. Avräkningen har beräknats genom att ta kostnaderna för biståndet på den totala EU-budgeten under år 2003 multiplicerat med Sveriges andel av medlemsavgiften. Vad det slutliga beloppet för avräkningen blir i kronor är även avhängigt Eurons valutakurs. För 2004 uppgår avräkningen till 961 miljoner kronor, vilket är en ökning i jämförelse med beräkningar i budgetpropositionen för 2003.

Avräkningen för administrativa kostnader m.m. består främst av Utrikesdepartementets administration av utvecklingssamarbetet samt den del av FN-bidrag som utbetalas från andra utgiftsområden och som klassificeras som bistånd. Avräkningen uppgår år 2004 till 300 miljoner kronor uppräknat i 2004 års prisläge. Avräkningen är därmed delvis beroende av valutakurser och KPI.

Ny beräkning av politikområde 8 Internationellt utvecklingsamarbete

Från år 2004 slås politikområde 8 Internationellt utvecklingsamarbete samman med politikområde 9 Samarbete med Central- och Östeuropa. De anslag som tidigare funnits under politikområde 9 flyttas till politikområde 8 och får därmed ny nomenklatur. Anslaget 9:1 Samarbete med Central- och Östeuropa inlemmas i anslaget 8:1 Biståndsverksamhet och får där egna

anslagsposter och delposter för att fortsatt kunna särskilja det från utvecklingsbiståndet (dvs. det som är finansierat genom biståndsramen och är definierat i enlighet med OECD/DAC:s riktlinjer). Anslaget 9:2 Avsättning för förlustrisker vad avser garantier för finansiellt stöd och exportkreditgarantier byter enbart nomenklatur, från 9:2 till 8:5.

Tabell 3.1 Biståndsram, avräkningar och biståndsanslag

Miljoner kronor

BUDGETÅR	2001	2002	2003	2004	2005	2006
Biståndsram	15 695	16 487	18 946	21 752	22 792 ¹	23 833 ¹
- Avräkningar	1 852	2 393	2 631	2 572	2 630	2 686
Varav						
Flyktingkostnader	840	1 342	1 541 ²	1 311	1 341	1 369
EU-bistånd	732	757	798	961	983	1 004
Adm. m.m.	280	294	292	300	306	313
Biståndsdelen av 8 Internationellt utvecklingsamarbete ³	13 843	14 094	16 315	19 180	20 162	21 147
Biståndsram i % av beräknad BNI	0,73 %	0,74 %	0,81 %	0,868 % ⁴	0,868 % ⁴	0,868 % ⁴

¹ Beräkningsmässigt ligger nu biståndsramen för 2005 och 2006, enligt nu gällande prognos för BNI, på 0,86 % av BNI plus 200 miljoner kronor

² Inkl. TB1 då avräkningen för flyktingar ökade med 75 mkr.

³ Biståndsdelen av Internationellt utvecklingsamarbete består av 8:1 Biståndsverksamhet (exkl. samarbete med Central- och Östeuropa), 8:2 Styrelsen för internationellt utvecklingsamarbete (exkl. samarbete med Central- och Östeuropa), 8:3 Nordiska Afrikainstitutet, 8:4 Folke Bernadotteakademien, 8:5 Riksrevisionen: Internationella uppdrag.

⁴ 0,86 % av beräknad BNI plus 200 miljoner kronor.

3.2 Utgiftsutveckling

Tabell 3.2 Utgiftsutvecklingen inom politikområdet

Miljoner kronor

	Utfall 2002	Anslag 2003 ¹	Utgifts- prognos 2003	Förslag anslag 2004	Beräknat anslag 2005	Beräknat anslag 2006
Anslag inom uo 7						
8:1 Biståndsverksamhet ¹	14 189	15 791	15 672	19 225	20 191	21 166
8:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida)	465	503	519	558	571	580
8:3 Nordiska Afrikainstitutet	11	11	11	12	12	13
8:4 Folke Bernadotteakademien	-	10	10	21	21	21
8:5 Avsättning för förlustrisker ¹	-	-	-	1	1	1
8:6 Riksrevisionen: Internationella uppdrag				40	42	42
Totalt för Politikområde 8 Internationellt utvecklings-samarbete	14 665	16 315	16 212	19 857²	20 838²	21 823²
f.d. Politikområde 9						
9:1 Samarbete med Central- och Östeuropa	889	749	835			
9:2 Avsättning för förlustrisker	129	1	12			
Politikområde 9 Central- och Östeuropa inom U07	1 018	750	847			
Anslag inom andra UO						
U01:FI Samarbete och utveckling inom Östersjöregionen	190					
Summa Po9 (2002-2003)	1 208	750	847			
Totalt för U07 (Po 8 + Po 9)			17 059	19 857	20 838	21 823

¹ Anslagen från politikområde 9 Samarbete med Central- och Östeuropa ingår i politikområde 8 Internationellt bistånd först fr.o.m. 2004.

² Skillnaden mellan summan för politikområde 8 i tabell 3.1 och 3.2 för åren 2004-2005 beror på de medel som tillförs politikområde 8 från f.d. politikområde 9.

3.3 Mål och resultatindikatorer

Regeringen överlämnade i maj 2003 regeringens proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling (utvecklingspropositionen). Utvecklingspropositionen kommer att behandlas av riksdagen under hösten 2003. I budgetpropositionen för 2004 anges de första stegen för att kunna genomföra utvecklingspropositionen, under förutsättning att den antas av riksdagen.

I utvecklingspropositionen anges ett mål för politiken för global utveckling samt ett mål för utvecklingssamarbetet som ersätter de mål som tidigare har funnits för internationellt utvecklingssamarbete samt för samarbetet med Central- och Östeuropa. Dessutom anges två perspektiv som skall vara vägledande vid prioriteringar och utformning av den svenska politiken. Slutligen anges också ett antal huvuddrag som anger vad politiken genomgående skall främja och inriktas på, både vad gäller åtgärder

och stöd i enskilda länder och den politik som förs på global nivå.

3.3.1 Målet för politiken för global utveckling

Målet för politiken för global utveckling skall vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling.

3.3.2 Perspektiven

Politiken skall präglas av ett rättighetsperspektiv. Det innebär att människors rättigheter skall utgöra grund för de åtgärder som vidtas för en rättvis och hållbar utveckling. Demokrati, jämställdhet, funktionshindrades och barnets rättigheter lyfts särskilt fram.

Politiken skall också präglas av de fattigas perspektiv. Det innebär att fattiga människors

behov, intressen och förutsättningar skall vara utgångspunkt i strävandena mot en rättvis och hållbar utveckling.

3.3.3 Huvuddragen

Politiken skall främja och präglas av respekt för de mänskliga rättigheterna, demokrati och god samhällsstyrning, jämställdhet mellan kvinnor och män, hållbart nyttjande av naturresurserna och omsorg om miljön, ekonomisk tillväxt samt social utveckling och trygghet. Politiken skall därutöver inriktas på områden där nya krav ställs på helhetssyn och samverkan. Det gäller främst områdena konflikthantering och globala gemensamma nyttigheter.

Den svenska politiken skall bidra till uppfyllandet av FN:s millenniedeklaration och millennieutvecklingsmålen. Det övergripande målet är att avskaffa fattigdom och hunger i världen. Ett delmål är att halvera fattigdomen fram till 2015.

3.3.4 Målet för politikområde 8 Internationellt utvecklingssamarbete

Målet för Sveriges utvecklingssamarbete skall vara att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.

Sverige skall fortsätta att bedriva ett effektivt utvecklingssamarbete med tyngdpunkt på de fattigaste länderna. Från 2004 kommer politikområde 9 Samarbetet med Central- och Östeuropa och politikområde 8 Internationellt utvecklingssamarbete slås samman och lyda under samma mål. Särdragen för samarbetet med Central- och Östeuropa kommer att beaktas på samma sätt som särdragen för varje region och land, genom skrivningar för mål och villkor i regleringsbrev, landstrategier och andra planeringsinstrument.

Målsättningen att en procent av Sveriges BNI skall avsättas för internationellt utvecklingssamarbete ligger fast. Dessutom är ambitionen att minst 0,25 procent av BNI skall nå de minst utvecklade länderna år 2010.

3.3.5 Resultatuppföljning av politiken för global utveckling samt för internationellt utvecklingssamarbete

Genomförandet av politiken för global utveckling kommer årligen redovisas till riksdagen i form av en resultatskrivelse. Hela regeringskansliet har ett ansvar för att redovisa vilka resultat inom olika politikområden som bidragit till en rättvis och hållbar global utveckling. UD samordnar detta arbete inom regeringskansliet.

Resultatskrivelsen skall bl.a. behandla hur vi genomför våra internationella åtaganden i det åttonde millennieutvecklingsmålet. Sverige har tillsammans med andra länder åtagit sig bl.a. att arbeta för ett icke-diskriminerande handels- och finanssystem, öka biståndet, ta ett helhetsgrepp på utvecklingsländernas skuldproblem och tillsammans med företag öka tillgången till livsviktiga läkemedel i fattiga länder.

Resultat skall också redovisas genom breda bedömningar av hur inhemska och externa åtgärder påverkar fattigdomssituationen i specifika länder och regioner. Utvecklingsprocessen är komplicerad och omfattar många typer av åtgärder av både utvecklingslandet och externa aktörer. Det gör det svårt att mäta konkreta resultat av enskilda givarländers insatser. Det som i praktiken är möjligt och relevant att mäta är den sammanlagda effekten av alla åtgärder och insatser i ett visst land över en viss tidsperiod. Millennieutvecklingsmålen - med sina respektive indikatorer - är viktiga verktyg. Sidans resultatuppföljning skall därför bl.a. inriktas på att ange hur dessa mål uppnås.

Hela regeringskansliet skall bidra till att målet om en rättvis och hållbar global utveckling uppfylls. Det innebär att det som görs inom ett politikområde i strävan mot en rättvis och hållbar utveckling inte skall motverkas av det som görs inom ett annat politikområde. Målkonflikter bör tydliggöras och bli föremål för medvetna och övervägda politiska val. För att följa upp detta kan det internationella "samstämmighetsindex" som är under utveckling bli ett viktigt instrument.

Resultatet för politikområde 8 Internationellt utvecklingssamarbete kommer även fortsättningsvis redovisas i budgetpropositionen för utgiftsområde 7 Internationellt bistånd. Därutöver kommer en mer utförlig redovisning av resultatet, i fördjupning av vissa delar eller i sin

helhet, kunna rapporteras i den årliga resultat-skrivelsen om politiken för global utveckling.

I utvecklingspropositionen (Prop. 2002/03:122) föreslås att en självständig funktion för utvärdering av det internationella utvecklingssamarbetet inrättas. Regeringen skall tillsätta en utredning för att överväga lämpliga former för detta.

3.4 Politikens inriktning

3.4.1 Tillsammans med andra

Idag finns en dagordning för global utveckling som alla världens länder kommit överens om. Den bygger på samlade erfarenheter som kommer till uttryck i slutsatserna från de världs- och FN-konferenser som särskilt under 1990-talet behandlade många av de frågor som är relevanta för fattigdomsbekämpning och global utveckling. Dagordningen representeras främst av FN:s millenniedeklaration som antogs 2000 samt millennieutvecklingsmålen. Till dessa har kommit utvecklingsdagordningen från WTO:s ministerkonferens i Doha, samt resultaten från den internationella konferensen om finansiering för utveckling i Monterrey 2002 och FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. Sammantaget utgör dessa överenskommelser ett gemensamt globalt ramverk för hållbar utveckling.

De rika länderna skall vidta åtgärder bl.a. inom handel, investeringar och utvecklingssamarbete. Samtidigt skall de fattiga länderna ta ansvar för sin egen utveckling och fortsätta att genomföra ekonomiska, politiska, miljömässiga och sociala reformer. Utvecklingspropositionen (Prop. 2002/03:122) är ett svar på denna internationella utmaning.

Sverige har under 2003 inlett en kampanj om millennieutvecklingsmålen tillsammans med ett stort antal organisationer, institut och företag. Syftet är att bidra till att millennieutvecklingsmålen nås. Resurser för detta måste mobiliseras både externt och internt i länderna.

En viktig roll för utvecklingssamarbetet är att fungera som katalysator för privata flöden av såväl kunskap som kapital. Varje land har dock det övergripande ansvaret vad gäller att skapa gynnsamma förutsättningar för utveckling i landet. Hållbar ekonomisk tillväxt och en rättvis

fördelningspolitik är en förutsättning. Därför behövs ett stabilt institutionellt ramverk, en öppen och effektiv förvaltning, ett självständigt rättsväsende och en fattigdomsminskande politik. Korruption måste bekämpas. Utveckling på landsbygden är nödvändig i många utvecklingsländer för tillväxt och sysselsättning. Jordbruket har en särskilt viktig roll. En öppenhet mot omvärlden krävs också, det gäller både handel och investeringar. Länder som saknar resurser och kapacitet eller som avskärmar sig från omvärlden får mycket svårt att tillgodogöra sig globaliseringens möjligheter.

Utvecklingssamarbetet skall präglas av ett rättighetsperspektiv och de fattigas perspektiv. Människors rättigheter, behov, intressen och egna förutsättningar skall utgöra grunden för de åtgärder som vidtas för att nå en rättvis och hållbar utveckling. Ansträngningar skall göras så att alla bereds möjlighet att delta, höras och respekteras, bl.a. i utformningen av länders egna strategier för fattigdomsbekämpning. Detta arbete kan åstadkommas genom demokratiska styrelseskick grundat på rättsstatens principer, fria val och väl fungerande politiska partier, oberoende media och aktiva och fritt verkande frivilligorganisationer.

I UNDP:s Human Development Report (HDR) för 2003 noteras att stora framsteg har gjorts för att nå millennieutvecklingsmålen. Samtidigt kvarstår mycket stora utmaningar i de allra fattigaste länderna, framförallt i Afrika. För att accelerera utvecklingen krävs förändringar i två grupper av länder. För det första i länder som redovisar låg utveckling av mänskliga resurser och har långt kvar innan de uppnår millennieutvecklingsmålen. För det andra i länder som nått resultat gentemot målen men som fortfarande har en stor andel fattiga grupper. Enligt HDR bör världens uppmärksamhet och resurser koncentreras till de för närvarande 59 länder som faller inom dessa två kategorier.

Det är av stor vikt att handelsförhandlingarna efter mötet i Doha inom ramen för utvecklingsagendan bidrar till att integrera u-länderna i världsekonomin. WTO:s ministermöte i Cancún 2003 är ett viktigt tillfälle för de rika länderna att ta ett första steg mot ökat marknadstillträde för u-länderna och minskade subventioner framförallt inom jordbrukssektorn. Bakslag i dessa förhandlingar drabbar främst resurssvaga länder. Sverige verkar därför genom EU för att tillvarata u-ländernas intressen.

Regeringens samarbete med länder som ingår i HIPC-initiativet kommer att fördjupas ytterligare i syfte att höja ländernas kapacitet att hantera skulder, finansiering och upplåning. Sverige kommer även att verka för att initiativet i sin helhet finansieras. En beredskap finns att lämna ytterligare ekonomiskt stöd till den skuldåtgångsfond som Världsbanken administrerar för detta syfte.

I sitt huvudtal vid världstoppsmötet i Johannesburg aviserade statsministern Sveriges avsikt att inbjuda till ett internationellt seminarium om utbildning för hållbar utveckling. Seminariet kommer att äga rum i Göteborg i maj 2004 med deltagande från bl.a. ett fyrtiotal utvecklingsländer. Seminariet kan ge viktiga bidrag både till FN:s decennium om utbildning för hållbar utveckling 2005-2015 och till enskilda länders strategier för fattigdomsbekämpning och hållbar utveckling.

3.4.2 En samstämmig politik

Med propositionen Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling formulerar regeringen en modern sammanhållen utvecklingspolitik. Det övergripande målet för samtliga politikområden är att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. För att bidra till en ökad samstämmighet kommer under 2004 områdena förbättrad samordning, globala gemensamma nyttigheter och bredare utvecklingsfinansiering att vara prioriterade.

Förbättrad samordning

En ökad samstämmighet mellan olika politikområden är huvudbudskapet i regeringens utvecklingsproposition. För att säkerställa en enhetlig politik kommer det samordningsarbete som redan inletts med olika departement att förstärkas de kommande åren.

Regeringen avser att utveckla arbetet med landstrategier. Syftet är att skapa ett bredare planeringsinstrument som omfattar insatser för global utveckling på fler politikområden och samverkan med andra aktörer.

För att främja en bred samhällsdialog om svensk politik för global utveckling skall ett

medborgarforum bildas med företrädare för riksdagen, organisationer, näringslivet, forskare och andra intressenter tillsammans med representanter för regering och myndigheter.

Regeringen kommer fortsätta att verka för att EU skall bedriva en politik som bidrar till en rättvis och hållbar utveckling. En förbättrad samstämmighet mellan åtgärder inom alla EU:s politikområden som kan påverka utvecklingsländerna är avgörande, särskilt på områden som utrikeshandel, jordbruk och fiske. Regeringen verkar också för en tydlig rättslig grund för beaktande av utvecklingshänsyn i alla EU:s politikområden.

Globala gemensamma nyttigheter

Ett växande antal frågor kräver åtgärder bortom nationella gränser. Kunskap, resurser och praktiska lösningar för dessa problem måste mobiliseras genom gemensamt ansvarstagande och en ny typ av samarbete mellan länder, regioner och sakområden. Exempel är en god miljö, finansiell stabilitet samt frånvaro av smittsamma sjukdomar och internationell terrorism. Sverige har tillsammans med Frankrike tagit initiativ till en internationell arbetsgrupp för globala gemensamma nyttigheter med sekretariat i Stockholm.

Arbetsgruppens uppdrag blir att undersöka hur de viktigaste globala gemensamma nyttigheterna tillhandahålls idag samt föreslå hur dessa bättre kan hanteras och finansieras för att bekämpa fattigdomen och bidra till en hållbar utveckling. En slutrapport skall läggas fram 2005. Det internationella intresset för frågorna är stort. För att stimulera detta ytterligare har en vängrupp bildats för intressenter som vill följa och stödja arbetet. Regeringen avser att parallellt med det pågående arbetet ta egna initiativ för att öka förståelsen om globala och regionala gemensamma nyttigheter. I detta ingår bl.a. att genomföra en inventering av hur departement och myndigheter hanterar och bidrar till finansieringen av nyttigheterna. I arbetet bör också ingå att göra prioriteringar inom ramen för den svenska politiken vad avser de mest relevanta globala och regionala nyttigheterna. Områden som förtjänar särskild uppmärksamhet är finansiell stabilitet, hälsa och miljö.

Bredare utvecklingsfinansiering

Finansiering av utveckling är ett långt större begrepp än internationellt utvecklingsbistånd. Detta tydliggjordes i samband med den internationella konferensen i Monterrey 2002 om finansiering för utveckling. Behovet av samverkan mellan olika finansieringskällor slogs fast: nationella och internationella, privata och offentliga, gåvor och lån. Vid konferensen åtog sig utvecklingsländerna att skapa gynnsamma inhemska villkor för utveckling medan de rika länderna åtog sig att öka effektiviteten i och volymen på utvecklingsarbetet och att främja andra resursflöden genom bl.a. investeringar och handel. Handelns och den privata sektorns betydelse för utveckling framhölls särskilt, liksom behovet av fortsatta skuldlättnader.

Åtagandena vid konferensen i Monterrey innebar att den negativa trenden för finansiering av internationellt utvecklingsarbete kunde brytas. Även om det offentliga biståndet volymmässigt spelar en begränsad roll i ljuset av de samlade resursflödena är biståndet kritiskt inom vissa sektorer, särskilt för de fattigaste länderna. I Monterrey underströks också utvecklingsarbetets betydelse vid sidan av andra nationella och internationella åtgärder och finansieringskällor. Vid konferensen utfäste sig EU att fram till 2006 som grupp öka biståndet till 0,39 procent av BNI. Även USA gjorde stora utfästelser om ökat bistånd. Flera medelinkomstländer och fattiga länder lämnar i dag bidrag till internationellt utvecklingsarbete. Insikten om att globala problem kräver globala insatser ökar.

Sverige spelade en mycket aktiv roll inom EU inför Monterrey. Som en central del av arbetet med att följa upp utvecklingspropositionen (Prop. 2002/03:122) arbetar nu Sverige för att frågan om utvecklingsfinansiering får fortsatt hög prioritet i internationella sammanhang. En annan viktig del i uppföljningen av utvecklingspropositionen blir att fortsatt kraftfullt agera för att andra länder inom EU och OECD lever upp till de åtaganden som gjorts om bistånd, skuldlättnader och andra åtgärder.

3.4.3 Det internationella utvecklingsarbetet

Propositionen Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling (Prop. 2002/03:122) innebär ett skifte för svenskt utvecklingsarbete. Den tar konsekvenserna av insikten om att utveckling aldrig kan åstadkommas utifrån, utan att den skapas av människorna i varje land. Insatser ska i större utsträckning utgå från fattiga människors egna prioriteringar – de skall vara efterfrågestyrda. De fattigdomsstrategier som fattiga länder tar fram skall vara utgångspunkten för arbetet. Det innebär att ansvaret på ländernas regeringar ökar. Viljan och trovärdigheten i länders utvecklingsansträngningar blir än viktigare.

Detta påverkar också formerna för biståndet. Minskat fokus på relationen mellan givarland och mottagarland banar väg för större samverkan med andra länder och aktörer. Mer ska göras tillsammans med andra under ledning av utvecklingslandet självt och utifrån dess fattigdomsstrategi. Det är ur utvecklingslandets perspektiv inte avgörande om insatser och resurser kommer från Sverige, andra länder, EU, FN eller finansiella institutioner. Det viktiga är att alla insatser oavsett kanal är väl samordnade och stödjer genomförandet av landets nationella fattigdomsstrategi. Effektiviteten kommer att öka genom minskad administration och mindre dubbelarbete. Genom samverkan med andra kan Sverige verka i fler länder. Koncentration kan istället ske genom egna insatser i färre sektorer och områden.

Det svenska stödet skall präglas av perspektiven och huvuddragen i utvecklingspropositionen (Prop. 2002/03:122). De svenska komparativa fördelarna kommer att utnyttjas mer än tidigare. Hela det svenska samhället skall engageras i politiken för global utveckling. Svenska enskilda organisationer fortsätter att fylla en mycket viktig roll i stärkandet av det civila samhället i samarbetsländerna. Kunskaperna från svenskt näringsliv och fackföreningar kommer att utnyttjas mer i utvecklingsarbetet. Det förblir viktigt att främja den svenska kunskapsbasen. Samråd och samarbete bör ske mellan utvecklingsarbetet och det statliga export- och importfrämjandet. Bland annat kommer vissa projektförberedande insatser att kunna stödjas inom exempelvis miljö- och energiområdet.

Ett effektivare utvecklingssamarbete

Nyckeln till ett effektivt utvecklingssamarbete ligger i hög grad på landnivå. Ett 60-tal av de fattigaste länderna har tagit fram eller håller på att utarbeta nationella strategier för fattigdomsbekämpning (s.k. PRS, Poverty Reduction Strategies). Strategierna utgör idag de bästa instrumenten för att minska fattigdomen och är dessutom en utgångspunkt för ett mer effektivt och samordnat utvecklingssamarbete. De har tagits fram i en process med folkligt deltagande i varierande grad. De skall bygga på landets egna förutsättningar att bekämpa fattigdomen. Instrumentet är ännu nytt och behöver utvecklas både beträffande process, innehåll och folklig förankring. Särskilt viktigt är att tydliggöra prioriteringar, att förstärka kopplingen till budgetarbetet, handel och produktion inom ramen för en rättvis och hållbar utveckling. När det gäller Östeuropa tillkommer ytterligare överväganden rörande Europaintegrationens olika instrument.

Regeringen anser därför att en viktig del av utvecklingssamarbetet under kommande år är att stärka ländernas kapacitet att förbättra strategierna. I detta inbegrips stöd till den statliga förvaltningen, till nationella parlament och till det civila samhället. Att ge ett stöd som ökar det folkliga deltagandet i processen i våra samarbetsländer är särskilt angeläget.

Sverige är pådrivande i arbetet inom EU och OECD/DAC för en fortsatt avbindning av utvecklingssamarbetet. EU:s utvecklingssamarbete är en viktig del av Sveriges utvecklingssamarbete. EU:s gemensamma bistånd har kritiserats för ineffektivitet. Reformansträngningar pågår och måste fortsätta. Sverige har i utvecklingspropositionen (2002/03:122) lagt fram ett reformprogram för ett effektivare EU-bistånd, bl.a. genom en förenkling av EU:s budgetstruktur, ökad decentralisering och förbättrad samordning, både mellan medlemsländerna och med kommissionens delegationer. Den Europeiska utvecklingsfonden bör inlemmas i EU-budgeten i samklang med principerna för Cotonou-avtalet och Cotonou-avtalets anda skall i ökad utsträckning präglade EU:s samarbete med andra länder och regioner.

Sverige deltar också mycket aktivt i arbetet med harmonisering av biståndsprocedurer. Sverige leder sedan 2003 en arbetsgrupp inom DAC som kommer att ta fram indikatorer för

att mäta framsteg i genomförandet av harmoniseringsarbetet. Målet på sikt är att alla aktörer anpassar sig till samarbetslandets system. Detta för att stärka samarbetslandets ansvarstagande för sin egen utveckling.

Som ett led i ökad samordning och harmonisering är det viktigt att prioritera en övergång till mer generell stöd till sektorer och program. Det underlättar planering och uppföljning av insatserna för samarbetsländerna och även kopplingen till ländernas strategier för fattigdomsbekämpning. En annan möjlighet är ökad delegering till andra givare.

Ett stärkt multilateralt samarbete

För att uppnå ett effektivt utvecklingssamarbete måste också det multilaterala systemet stärkas. En sådan förstärkning är nödvändig för att tackla såväl insatser på nationell nivå som många av de gränsöverskridande frågor som genom gemensamma ansträngningar måste hanteras effektivt och kraftfullt.

Det internationella systemet måste stärkas beträffande såväl styrning som finansiering av olika organ, liksom samarbetet dem emellan. Insatser genom FN, Bretton Woods-institutionerna, de regionala utvecklingsbankerna och EU måste samverka på ett mer effektivt sätt. Legitimitet och representativitet måste också ökas i centrala organ som FN:s säkerhetsråd, Världsbanken och Internationella valutafonden. EU:s röst i det internationella systemet måste bli mer samstämmig. Kvaliteten och effektiviteten i EU:s utvecklingssamarbete måste stärkas.

FN:s ekonomiska och sociala arbete har fått ny kraft genom generalsekreterarens reformarbete för ett effektivare FN. Denna nydaning gäller särskilt FN:s roll på det normativa området där nittioalets konferenser har resulterat i globala åtaganden kring konkreta handlingsprogram som kan sammanfattas i de åtta millennieutvecklingsmålen. Betydelsen av arbetsfördelning och samordning mellan FN:s olika delar har också tydliggjorts. Den översyn som görs av FN:s generalförsamling vart tredje år av FN-systemets operativa arbete är ett viktigt redskap för att fullfölja detta arbete.

Trots dessa framsteg lider FN-systemet av brist på resurser. Den modell med frivilliga bidrag som används för FN:s bistånds-

verksamhet gör att finansieringen blir osäker och kortsiktig. Politiska överväganden kan också snabbt förändra ett lands bidrag till olika verksamheter. Detta har särskilt drabbat FN:s befolkningsfond (UNFPA).

Sverige har under åren tagit många initiativ till att stödja reforminsatser på det multilaterala området, inte minst insatser för att öka samordningen och höja effektiviteten på landnivå. Sverige har också varit med om att uppmärksamma och åtgärda olika problem. Detta gäller bl.a. EU-biståndet där Sverige fått gehör för ett fokus på fattigdomsbekämpning men också mycket aktivt deltagit i framtagandet av landstrategier som planeringsinstrument.

Genom regeringens utvecklingsproposition (Prop. 2002/03:122), åtar sig Sverige att vara fortsatt aktivt när det gäller reformer på det multilaterala området. Det gäller ett effektivare utvecklingssamarbete genom EU samt ett stärkt samarbete i FN och de internationella finansieringsinstitutionerna för rättvis och hållbar utveckling. Det gäller också en breddad syn på fattigdomsbekämpning och stärkt samordning och harmonisering hos de regionala utvecklingsbankerna. Insatser skall också göras för att höja utvecklingsländernas inflytande i de internationella finansiella organisationerna.

Enskilda organisationer

Stora delar av det svenska samhället är delaktiga i utvecklingssamarbetet, både i det praktiska arbetet i utvecklingsländer och för opinionsbildning. Regeringen vill stärka och utveckla samarbetet med både svenska, inhemska och internationella organisationer som arbetar för fattigdomsbekämpning. Regeringen avser även öka stödet till sådant samarbete.

Särskilda satsningar

Perspektiven och de åtta huvuddragen är vägledande för Sveriges utvecklingssamarbete. Inom ramen för dessa kommer regeringen 2004 att göra särskilda satsningar på fyra områden:

- hiv/aids
- sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter
- narkotikabekämpning
- konflikthantering, konfliktförebyggande och gemensam säkerhet

Hiv/aids

Omfattningen av hiv/aids fortsätter att öka dramatiskt. Epidemin har blivit ett socio-ekonomiskt problem av alarmerande proportioner. Kapacitet och kunskap som byggts upp under många år i de drabbade länderna raseras och förlorad personal är svår att ersätta. Situationen är allvarligast i södra Afrika, men epidemin är ett växande problem även i andra delar av världen t.ex. i Asien och Östeuropa.

Det krävs stora internationella insatser för att minska effekterna av hiv/aids. Även om allt större medel har ställts till förfogande är behoven långt ifrån fyllda. Den största internationella satsningen är den globala fond som bildats för de tre sjukdomarna hiv/aids, malaria och tuberkulos. Den stora utmaningen är att samordna offentliga, privata, nationella och internationella resurser. Först när denna samordning sker i de enskilda länderna kan nödvändig effektivitet uppnås. FN har en central roll genom UNAIDS och de speciella hiv/aids-representanter som FN utsett för olika regioner. WHO:s kompetens på området är av fortsatt stor betydelse. Även inom EU har hiv/aids fått större uppmärksamhet både politiskt och genom de satsningar som görs genom gemenskapens utvecklingssamarbete. Inom WTO har EU arbetat intensivt för att u-länderna skall få förbättrad tillgång till läkemedel.

I dag uppgår det svenska stödet till hiv/aids-frågor till över 550 miljoner kronor. Mer än 300 miljoner kronor går till bilaterala insatser, 60 miljoner till UNAIDS och 200 miljoner till den globala fonden. Dessutom tillkommer bidrag från andra multilaterala program och medel från EU.

Regeringen kommer att intensifiera de svenska insatserna i kampen mot epidemin genom ett aktivt agerande i relevanta fora och genom kraftigt ökade finansiella satsningar. Centralt är att multilaterala organ som UNAIDS, UNFPA och den globala fonden har tillräckliga medel men också att ett ökat finansiellt fokus läggs på de organ som arbetar med breda fattigdomsinriktade frågor, särskilt kapacitetsuppbyggnad inom hälsosektorn men också andra sektorer. Hiv/aids-relaterade insatser kommer därmed få ökad prioritet i det bilaterala utvecklingssamarbetet. Det är också nödvändigt att förstärka multilaterala organ som UNDP och UNICEF för genomförandet. Dessutom till-

sätter regeringen en ambassadör med särskilt ansvar för hiv/aidsfrågor.

Det förebyggande arbetet förblir viktigt. Ökad öppenhet, delaktighet och jämställdhet är avgörande för att hindra spridningen. Men insatserna kommer också att breddas. Varje länk i kedjan av de åtgärder som krävs för att hindra spridningen och lindra effekterna av hiv/aids ska förstärkas, från det förebyggande arbetet, till vård och behandling, tillgång till läkemedel, forskning och framtagande av vaccin.

Sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter

FN:s konferens om befolkning och utveckling i Kairo 1994 och dess uppföljningskonferens 1999 resulterade i en helhetssyn på sexuell och reproduktiv hälsa. Kairokonferensen innebar ett genombrott för erkännandet av alla människors reproduktiva rättigheter.

Under slutet av 90-talet har hiv/aids-epidemin hamnat högt på den internationella dagordningen, vilket har inneburit både för- och nackdelar för den internationella dialogen kring sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. En fördel är att länder tvingats att hantera frågor kring sexualitet och samlevnad. En nackdel är att frågor som mödravård och distribution av preventivmedel har kommit i skymundan. Insatser inom området sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter är avgörande för att uppnå millennieutvecklingsmålen och särskilt målen att minska mödradödlighet och spridningen av hiv/aids.

Under 2004 kommer det internationella samfundet under FN:s ledning att följa upp de rekommendationer och mål som gjordes i samband med Kairokonferensen och dess uppföljningskonferens. Detta innebär att frågor kring sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter kommer att få ökad uppmärksamhet.

De flesta länder delar fortfarande den syn på sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter som utvecklades i Kairo. Några tongivande länder har emellertid en annan och mer restriktiv syn på dessa frågor. Detta innebär bl.a. att dialogen kring sexualitet, aborter, mansrollen och ungdomars behov är svår att vidareutveckla. Det är därför särskilt viktigt att Sverige ger stöd till länder, FN-organisationer och enskilda organisationer så att handlingsprogrammet från Kairo kan genomföras. Sverige tillhör en mindre grupp länder som är pådrivande när det gäller att

lyfta fram frågor kring sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter. Under 2004 avser regeringen att stärka detta arbete genom ökat stöd till området och dialog med berörda aktörer, inklusive UNFPA, UNAIDS, International Planned Parenthood Federation (IPPF) och enskilda organisationer.

Narkotikabekämpning

I takt med en ökad globalisering blir narkotika-problemet allt större. Det framstår som mer eller mindre omöjligt att åstadkomma mer än en begränsad förändring av narkotikaproblemen i Sverige om inte samtidigt den globala narkotikasituationen förändras.

För att begränsa både produktionen och den ökande konsumtionen i de traditionellt narkotikaproducerande länderna är det viktigt att det i planeringen av utvecklingssamarbetet finns en aspekt som hanterar problemen med narkotika.

Narkotikaproblem är nära kopplade till fattigdom, ojämlikhet, exploatering, korruption och svag politisk styrning. Narkotikan ökar kriminaliteten och hotar demokratier och hela länders ekonomi. Missbruk är i många u-länder kraftigt växande och ett allvarligt hot mot utveckling. I flera länder finns ett tydligt samband mellan droger och hiv/aids.

Utvecklingssamarbetet ska bidra både till att begränsa produktionen och minska efterfrågan. Det kräver insatser som riktas mot underliggande sociala och ekonomiska förhållanden. Barn och ungdomar är en utsatt och därför viktig målgrupp.

EU har ett särskilt biståndsprogram för åtgärder mot narkotika i Central- och Östeuropa. Programmet syftar till att utveckla nationella narkotikastrategier. Efterfrågedämpande åtgärder, hjälp att bygga upp lagstiftningssystem, och kontroll av penningtvätt är exempel på insatser.

Sverige skall arbeta för att åtgärder för att minska produktion, handel och missbruk av narkotika integreras i ländernas egna fattigdomsstrategier. FN:s narkotikakontrollorgan UNDCP ska samordna den internationella narkotikakontrollen. Regeringen vill stärka den rollen och kommer under 2004 att öka bidraget till UNDCP.

Konflikthantering, konfliktförebyggande och gemensam säkerhet

Det finns ett tydligt ömsesidigt samband mellan fattigdom, ojämlikhet, maktlöshet och förtryck å ena sidan och väpnad konflikt å den andra. Fattigdom till följd av krig och förtryck, i kombination med tillgänglighet till vapen, utgör en farlig grogrund för terrorism och uppblussandet av nya konflikter. Hälften av de minst utvecklade länderna har de senaste tjugo åren drabbats av väpnade konflikter. År 2001 befann sig tre fjärdedelar av Sveriges viktigaste samarbetsländer i en postkonfliktsituation eller i väpnad konflikt.

Regeringen avser under det kommande året att särskilt prioritera insatser som syftar till att skapa förtroende i konfliktområden genom dialog- och deltagandeprocesser, att stärka skyddet för individer och grupper, att förändra bakomliggande strukturer som orsakar väpnade konflikter, samt att fortsätta att utveckla den internationella kapaciteten för förebyggande och konfliktshantering, inte minst genom FN och EU, genom metodstöd och reformarbete.

I situationer där krig och våld redan är förekommande eller hotar att återuppstå har fredsbevarande insatser en nyckelroll för att befästa freden och skydda utsatta civila. Regeringen ämnar även i fortsättningen ha en hög ambitionsnivå avseende deltagande med svensk personal i multilaterala fredsinsatser under ledning av bl.a. FN och EU. Sveriges arbete för samverkan mellan civil- och militär personal i fredsfrämjande insatser skall fortsätta att utvecklas genom bl.a. utbildningsinsatser. Som ett resultat av utvecklingen mot ökat fokus på uppbyggnaden av säkerhetssektorn i samband med fredsbevarande operationer kan de civila inslagen, som polis och räddningspersonal, i dessa insatser öka.

Med sin verksamhet för utbildning och samträning för internationella krishanterings- och fredsinsatser har den nyinrättade Folke Bernadotteakademien en väsentlig uppgift i regeringens arbete att stärka den svenska förmågan för konfliktshantering och fredsfrämjande. Regeringen bereder för närvarande inrättandet av en interdepartemental arbetsgrupp för integrering av ett jämställdhetsperspektiv i konfliktshantering, postkonfliktsituationer och fredsbyggande processer.

Geografisk inriktning

En betydande del av utvecklingsarbetet fördelas inom de regionala ramarna. Huvuddelen av stödet till ekonomiska reformer och en stor del av forskningsarbetet går till enskilda länder. Dessutom går stödet till de regionala utvecklingsbankerna direkt till respektive världsdel. Huvuddelen av arbetet styrs genom region- eller landstrategier. Dessa framgår av bilaga 1, Befintliga och planerade landstrategier. Strategierna har utarbetats i samarbete med berörda länder. Det är behovet och effektiviteten i fattigdomsbekämpningen som ligger till grund för hur medlen fördelas geografiskt. Tyngdpunkten i arbetet är därför på de fattigaste länderna i Afrika och Asien. Situationen är speciellt utsatt i Afrika och regeringen föreslår därför att de största ökningarna skall ske i arbetet med Afrika.

Tabell 3.3 Fattigdom i världen

Antal fattiga människor i miljoner

	Lever under en dollar om dagen		Lever under minsta acceptabla näringsintag	
	Antal människor i miljoner	Procent av resp. regions befolkn.	Antal människor i miljoner	Andel av resp. regions befolkn.
Syd- och östasien	793	25 %	545	17 %
Europa och Centralasien	24	5 %	Uppgift saknas	Uppgift saknas
Latinamerika och Karibien	58	11 %	60	12 %
Mellanöstern och Nordafrika	7	2 %	26	9 %
Afrika söder om Sahara	329	49 %	221	33 %
	1 211		851	

Källa: World Development Indicators, databas april 2002

Tabellen 3.3 Fattigdom i världen visar två olika beräkningsgrunder för fattigdom. Den första bygger på inkomst och den andra på näringsintag. En dollar räknas som absolut fattigdom och miniminivå för överlevnad. I medelinkomstländer är två dollar om dagen i praktiken en bättre beräkningsgrund, varför det i exempelvis Mellanöstern och Nordafrika finns fler människor som ligger i riskzonen för undernäring än vad den lägsta inkomst kategorin indikerar. Antalet människor i världen som lever på under en dollar om dagen har de senaste årtiondet minskat, främst tack vare en stark

reducering av den absoluta fattigdomen i Östasien.

Afrika

Djup fattigdom präglar allttjämt Afrika söder om Sahara där hälften av befolkningen lever i extrem fattigdom. Ingen annan kontinent hyser en större andel fattiga. I flera länder förklaras fattigdomen av missriktad politik och svag samhällsstyrning. Spridningen av hiv/aids är särskilt allvarlig i Afrika där över 30 miljoner människor bär på hiv/aids-viruset. Sjukdomen är nu ett brett hot mot utvecklingen. Livsmedels-situationen i en rad länder i södra Afrika och på Afrikas horn är allttjämt allvarlig. Miljön i många afrikanska länder är utsatt för allvarliga påfrestningar.

En hållbar utveckling och halverad fattigdom till år 2015 kräver bl.a. en genomsnittlig tillväxt av bruttonationalprodukten med ca 7 procent per år. Tillväxten ligger nu betydligt under denna nivå. Krafttag behövs därför för att bekämpa fattigdomen för att uppnå millennie-utvecklingsmålen. En rad afrikanska länder genomför ekonomiska reformer för att öka tillväxten och utarbetar strategier för att bekämpa fattigdomen. Flera länder har kunnat öka tillväxten under senare år vilket i en del fall medfört minskad fattigdom. Det nya partnerskapet för Afrikas utveckling (New Partnership for Africa's Development, NEPAD) betonar att de afrikanska länderna måste ta ansvaret för sin egen utveckling och fattigdomsbekämpning. Om tankegångarna i NEPAD om förbättrad samhällsstyrning i bred bemärkelse kan genomföras finns förbättrade förutsättningar att minska fattigdomen.

I många länder hämmar väpnade konflikter utvecklingen. De flesta konflikter är dock föremål för fredsprocesser och framsteg sker på flera håll. I Angola har ett långvarigt inbördeskrig tagit slut. Ett fredsavtal har slutits mellan Etiopien och Eritrea även om motsättningar består. I Somalia och Sudan pågår fredsprocesser i vilka Sverige är engagerat. Viktiga steg mot fred har tagits i Demokratiska Republiken Kongo. I Västafrika inger framförallt Liberia och Elfenbenskusten fortsatt oro. Trots att underliggande motsättningar kan komma att bestå finns det positiva tendenser att ta fasta på. De afrikanska organisationernas ökade ansvars-tagande är exempel på detta, liksom samarbetet

mellan FN och dessa organisationer. Den nyupprättade Afrikanska Unionen har som en av sina huvuduppgifter att verka för fred, säkerhet och stabilitet. EU ägnar också ökad uppmärksamhet åt konfliktnågora i Afrika bl.a. på grundval av en gemensam ståndpunkt om förebyggande, hantering och lösning av konflikter i Afrika. Sverige stödjer samtliga fredsprocesser och strävar efter att stärka afrikanska regionala och subregionala organisationers förmåga att förebygga och hantera konflikter.

Bilden av demokrati och respekt för de mänskliga rättigheterna i Afrika är långt ifrån entydig. Demokratien i formell mening gör framsteg. Under det senaste året har framförallt valen i Kenya och Nigeria varit ljuspunkter. Mycket återstår dock att göra för att fördjupa demokratin i Afrika. Bakslag förekommer också. Utvecklingen i Zimbabwe är särskilt oroande.

Regeringen presenterade 1998 för riksdagen en skrivelse om en förnyad svensk Afrikapolitik (skr 1997/98:/22). En uppföljning av skrivelsen presenterades 2002 i departementspromemorian "Afrika i förändring – en uppföljning av regeringens Afrikaskrivelse" (Ds 2002:36). Sammanfattningsvis visar rapporten att det är angeläget att stärka samarbetet med Afrika inte bara genom utvecklingssamarbetet utan också på en rad andra områden. Genom ett särskilt dialogprojekt stärks dialogen mellan Sverige och länder i södra Afrika.

Utvecklingssamarbetet har fattigdomsbekämpning som fortsatt huvudmål med inriktning på att stödja nationella strategier för fattigdomsbekämpning. Det kommer att vara viktigt att eftersträva ökad samordning och harmonisering med andra givare under samarbetsländernas ledning.

Befrämjandet av ekonomisk tillväxt som leder till minskning av fattigdom och möjliggör bättre utbildning och hälsa är centralt. Det är även stöd till ekonomiska reformer, korruptionsbekämpning, kapacitetsuppbyggnad, näringslivsutveckling och handels- och sysselsättningsfrämjande insatser. Insatser för att främja fred, demokratisk samhällsutveckling och bättre samhällsstyrning kommer att väga tungt i samarbetet. Insatser på miljöområdet kommer också i fortsättningen att genomföras. Hiv/aids ges ökad uppmärksamhet. Stöd till regionalt utvecklingssamarbete får ökad betydelse. Stödet kommer att lämnas med utgångspunkt från den strategi för svenskt stöd till regionalt och subregionalt utvecklingsam-

arbete som regeringen antog år 2002. Även då det gäller stöd till regionalt samarbete är samverkan med andra givare, inte minst EU, väsentlig.

Regeringen kommer att bidra till att NEPAD genomförs framförallt genom insatser på nationell nivå men även genom stöd till regionalt samarbete.

Under 1990-talet minskade såväl det bilaterala som det multilaterala biståndet till länderna söder om Sahara. Regionens andel av det svenska stödet minskade. För att bidra till att bryta denna trend kommer regiondelposten för Afrika att öka under budgetåret 2004.

I länder där förutsättningar finns för partnerskap baserat på en gemensam värdegrund kan samarbetet komma att öka. Det gäller bl.a. Etiopien, Kenya, Mali, Tanzania och Uganda. Samarbetet med Västafrika beräknas få ökad vikt utifrån en regionstrategi som nu utarbetas. Större uppmärksamhet kommer att ägnas s.k. postkonfliktsituationer, då fredsavtal slutits men där det finns behov av politiskt och ekonomiskt stöd för att stabilisera utvecklingen. Ytterligare insatser i Demokratiska Republiken Kongo planeras och kan bli aktuella i Somalia och Sudan. Särskilda insatser på handelsområdet kan bli aktuella såväl i enskilda samarbetsländer som de ländergrupperingar vilka t.o.m. hösten 2003 förhandlar frihandelsavtal med EU.

Regiondelposten för Afrika beräknas för budgetåret 2004 att öka till 3 270 miljoner kronor.

Asien

Den utbredda fattigdomen kvarstår som Asiens största utmaning. Trots betydande ekonomiska framsteg lever två tredjedelar av jordens fattiga i Asien. Situationen varierar mycket inom olika regioner och länder. I Östasien har antalet fattiga minskat med 200 miljoner från 1990 till 2000, varav merparten i Kina. Även i Vietnam har fattigdomen halverats. I Sydasiens går utvecklingen långsammare. Särskilt oroande är situationen för kvinnor och barn, inte minst p.g.a. den höga mödradödlighet och låga läskunnighet som råder i regionen. Även handeln med kvinnor och barn utgör ett stort problem. Om millennieutvecklingsmålet om halverad fattigdom på global nivå år 2015 ska uppnås måste kampen mot fattigdom vara framgångsrik i Sydasiens. För

detta krävs kraftfulla inhemska och internationella åtgärder.

Utvecklingssamarbetet utgör ett huvudelement i Asienstrategin (rskr.1998/99:61) från 1999 samt i uppföljningen av strategin som gjordes 2002.

Det svenska utvecklingssamarbetet med Asien är inriktat på fattigdomsbekämpning. Genomgående inslag är institutionsuppbyggnad och stöd för reformprocesser. Insatser för god samhällsstyrning, främjandet av mänskliga rättigheter och demokrati samt insatser på miljöområdet är andra centrala element. Ett ökat fokus sätts nu på att i utvecklingssamarbetet söka förebygga väpnade konflikter.

Alltmer uppmärksamhet riktas även mot effektiviteten i samarbetet. Förutsättningarna för att minska fattigdom och bedriva ett effektivt utvecklingssamarbete är, relativt sett, gynnsamma i Asien. Länderna har överlag en reforminriktad politik, högt inhemskt sparande, makroekonomisk stabilitet, en förhållandevis jämn inkomstfördelning och en väl utvecklad exportsektor. Fortsatta reformer är emellertid en förutsättning för gynnsam ekonomisk utveckling, förbättrad miljö, fördjupad demokratisering och fattigdomsminskning. Det samarbete som nu växer fram i bl.a. Vietnam mellan likasinnade givare för att harmonisera biståndet kan tjäna som modell för framtida svenska insatser. I takt med att nationella fattigdomsstrategier färdigställs kommer de svenska insatserna att anpassas därefter. Sammantaget talar såväl stora behov som hög effektivitet för ett ökat utvecklingssamarbete med Asien.

I uppföljningen av Asienstrategin framhålls vikten av att förebygga väpnade konflikter. Asien är idag skådeplats för upp emot 140 väpnade konflikter varav de flesta inom stater. Det är huvudsakligen minoriteters kamp för självständighet eller sina rättigheter som ligger till grund för dessa konflikter, t.ex. i Indien och Burma. De mellanstatliga konflikterna är färre och huvudsakligen territoriella t.ex. mellan Indien och Pakistan respektive Nord- och Sydkorea. Framtidens konflikter i Asien kan komma att springa ur nya orsaker, t.ex. hiv/aids, transnationell brottslighet, terrorism och tvister om vattentillgångar.

Spridningen av hiv/aids i Asien har ökat kraftigare än väntat. Smittspridningen är snabb men många regeringar agerar långsamt. Om ingenting görs riskerar 40 till 50 miljoner asiater

vara smittade år 2025 – det är fler personer än de som i dag lever med hiv/aids. Hiv/aids är ett allvarligt hot mot Asiens ekonomiska och sociala utveckling, särskilt som epidemin drabbar den fattiga delen av befolkningen hårdast. Kampen mot hiv/aids har på senare tid överlag givits högre prioritet i det svenska utvecklings-samarbetet med Asien.

Handeln med människor, särskilt kvinnor och barn, är ett växande problem i Asien. I maj 2001 antogs en handlingsplan mot människohandel av Asia Europe Meeting (ASEM) utrikesministrar. Sverige arbetar aktivt för att bidra till genomförande av åtgärderna i planen.

Asien är fortfarande den mest förorenade världsdelen och miljöproblemen tilltar. Den viktigaste förklaringen är otillräcklig institutionell kapacitet och svag miljöpolitik. Många av miljöproblemen är gränsöverskridande och åtgärdas bäst genom regionalt samarbete i Asien. Miljö-samarbetet inom FN:s ekonomiska kommission för Europa (ECE) och ASEM är också viktigt. Miljöfrågor kommer fortsättningsvis att få stort utrymme i utvecklings-samarbetet.

De stora skillnaderna mellan samarbets-länderna i Asien gör att det konkreta utvecklings-samarbetet varierar, vilket återspeglas i land-strategierna. Skillnaderna påverkar också valet av instrument för insatserna, som innefattar såväl traditionellt gävbistånd som krediter och garantier. På sikt bör en större andel av samarbetet ske genom sektorstöd och i förlängningen även budgetstöd, givet att förutsättningarna för sådant stöd är uppfyllda. Insatser för att förebygga konflikter bör stärkas och samordnas.

Med fem länder - Bangladesh, Kambodja, Laos, Sri Lanka och Vietnam – har regeringen beslutat om ett brett långsiktigt samarbete. Stödet till Afghanistan, Filippinerna, Indonesien, Kina, Mongoliet, Thailand och Östtimor styrs av överenskommelser inom vissa sektorer. Samarbetet med Indien måste omformuleras sedan Indien våren 2003 beslutat avstå från bistånd från andra än en handfull mycket stora givare. Beredskap måste finnas för att snabbt kunna öka samarbetet med Burma om de politiska förutsättningarna skulle förbättras. Flera länder i Centralasien står inför stora utmaningar efter en svår övergång från forna Sovjetrepubliken till självständiga stater. Det svenska utvecklings-samarbetet kommer att inriktas främst på Tadjikistan och Kirgizistan.

Regiondelposten för Asien, som även innehåller medel till Mellanöstern, beräknas för budgetåret 2004 att öka till 2 000 miljoner kronor.

Mellanöstern

Mellanöstern präglas av stora ekonomiska och sociala skillnader, både inom och mellan länder. Politiska spänningar och väpnade konflikter orsakar stort mänskligt lidande. Handel och investeringar hämmas. Åtgärder krävs på flera områden. Stödet till de palestinska områdena skall bidra till att förbättra befolkningens levnadsvillkor och bygga upp den palestinska myndigheten. Insatserna skall stödja freds-ansträngningarna och främja demokrati och mänskliga rättigheter. Upptrappningen av konflikten som skedde år 2000 har ökat lidandet och försvårat samarbetet. Det har också inneburit att samarbetet anpassats i förhållande till gällande landstrategi. Huvudfokus är stöd till barns välfärd, sysselsättning, uppbyggnad av demokratiska strukturer och upprätthållande av samhällsservice. En stor del är också humanitärt bistånd. En ny landstrategi kommer att utarbetas 2004.

Hittills har samarbetet med Irak varit inriktat på humanitärt stöd. Samtidigt är behoven av återuppbyggnad mycket stora. FN:s roll för att återuppbygga Irak är av stor betydelse. En landstrategi för Irak utarbetas.

Latinamerika

Latinamerika har fortsatt på den inslagna vägen mot demokratisering, men det finns många hinder för en konsolidering av demokratin. Dit hör den ojämna fördelningen av inkomster och förmögenhet. En mycket stor del av befolkningen lever i fattigdom eller extrem fattigdom. Till den internationella konjunkturedgången kommer kriserna i Argentina, Venezuela och Bolivia och de låga priserna på råvaror.

Det övergripande målet för utvecklings-samarbetet är att bidra till minskad fattigdom. Sverige har ett mångårigt samarbete med flera länder i Latinamerika. Det svenska utvecklings-samarbetet i regionen är framför allt inriktat på demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter.

Styrdokumentet för utvecklings-samarbetet är en regionstrategi för Centralamerika och

Karibien, som antogs 2001, och en regionstrategi för Sydamerika med separata landstrategier för Bolivia och Colombia som trädde i kraft den 1 januari 2003. I Centralamerika och Karibien ligger fokus på Nicaragua, Honduras och Guatemala. Stöd till regionala organisationer, regionala initiativ och erfarenhetsutbyten utgör en viktig del av samarbetet.

Den demokratiska utvecklingen i Latinamerika förblir motsägelsefull. Styrelseskicken innebär i många fall ett mycket begränsat inflytande för kongressen. Dessutom är de politiska partierna i de flesta av länderna svaga och uppvisar tydliga brister i fråga om intern demokrati och representativitet. Ekonomiska reformprogram utan inslag av inkomstfördelning eller sociala komponenter har ibland undergrävt förtroendet för de traditionella partierna. Urbefolkningarna är särskilt drabbade av social och etnisk diskriminering.

I Centralamerika görs ansträngningar att etablera civil kontroll över militären, stärka rättsväsendet och stärka medborgarnas inflytande över staten. Respekten för de mänskliga rättigheterna förblir dock bristfällig. Människorättsaktivister utsätts ständigt för hot och attacker. I Guatemala oroar den nuvarande regeringens bristande förmåga och vilja att driva fredsprocessen vidare. Allmänna val hålls hösten 2003. Den fortsatta politiska utvecklingen kan påverka Sveriges utvecklingssamarbete. I Nicaragua har den nye presidenten gjort korruptionsbekämpning till sin huvudfråga och visat prov på att vilja motarbeta politiseringen av rättsväsendet. Även i Honduras har korruptionsfrågorna varit centrala frågor. Det svenska utvecklingssamarbetet är inriktat på bl.a. lokal utveckling och demokratisering av offentliga institutioner. I Karibien är demokratin på de flesta håll relativt väl förankrad med undantag för i första hand Haiti och Kuba.

I Bolivia har straffriheten kommit i fokus efter händelserna i februari 2003 då flera personer fick sätta livet till och många skadades till följd av sammandrabbningar mellan militär och polis, samt allmänna upplopp och plundringar. Vad gäller Peru är målet med det svenska utvecklingssamarbetet att bidra till en fortsatt konsolidering av demokratin, ökad respekt för mänskliga rättigheter och förbättrade levnadsvillkor för befolkningen.

Colombia fortsätter att tilldra sig omvärldens uppmärksamhet på grund av den väpnade

konflikten. Att få till stånd en fungerande fredsprocess har blivit en internationell politisk angelägenhet.

Det svenska utvecklingssamarbetet fokuseras främst på humanitära och konfliktförebyggande insatser samt främjande av god samhällsstyrning och ökad respekt för mänskliga rättigheter. Narkotikan är starkt sammanvävd med den interna väpnade konflikten. Colombia står för 70-80 procent av världens kokainproduktion. Större delen av denna går till USA men under senare år i ökande utsträckning också till Europa.

Bolivia, Nicaragua och Honduras är föremål för skuldåtgärder. Det kan bli aktuellt att ge budgetstöd till länderna som en del av stödet till implementeringen av de fattigdomsstrategier som länderna själva utarbetat. Särskilda insatser på handelsområdet kan behövas för de länder som fr.o.m. hösten 2003 förhandlar frihandelsavtal med EU.

Regionelposten för Latinamerika beräknas för budgetåret 2004 att öka till 950 miljoner kronor.

Östeuropa

Ett stabilt och blomstrande Östeuropa är av stor vikt för Sveriges ekonomiska utveckling, tillväxt och sysselsättning. Det är viktigt att den positiva ekonomiska och demokratiska utvecklingen som under de senaste åren präglat flera av länderna i Östeuropa fortsätter och vidgas till att omfatta samtliga länder i regionen. Sverige kommer genom utvecklingssamarbetet att fortsätta att främja denna utveckling.

Relationen till länderna i Östeuropa är en högt prioriterad fråga för regeringen. Relationsbyggandet med Sverige är också ett led i övergången till ett reguljärt samarbete utan statligt stöd, som på sikt förutses för samtliga samarbetsländer i Östeuropa. Under 2004 kommer det bilaterala utvecklingssamarbetet med de kandidatländer som uppnår medlemskap i den Europeiska unionen att gå in i ett avslutande skede. Därmed förskjuts tyngdpunkten i det bilaterala utvecklingssamarbetet i östlig och sydostlig riktning till förmån för bland annat Ryssland, Ukraina, Moldavien, västra Balkan och Kaukasien. I Vitryssland kommer utvecklingssamarbetet framförallt att inriktas på demokratiframjande insatser.

Länderna i Östeuropa uppvisar stora olikheter vad gäller ekonomisk utveckling. Samtidigt som

likheter finns mellan länder i Östeuropa och utvecklingsländer i andra världsdelar har flertalet länder i Östeuropa en politisk målsättning om en närmare europeisk integration. Regeringen föreslår i utvecklingspropositionen (Prop. 2002/03:122) att utvecklingssamarbetet med samtliga länder i Östeuropa ses i ett sammanhang och förs över till politikområde 8 Internationellt bistånd. Utvecklingssamarbetet bör inriktas på åtgärder som främjar deras närmanden till europeiska samarbetsstrukturer och värdegemenskaper som en viktig del i kampen mot fattigdomen.

Inom ramen för den övergripande europa-integreringen kommer samarbetet med de länder som tidigare ingått i politikområde 9 fortsatt att inriktas på gemensam säkerhet, demokratins fördjupning, ekonomisk omvandling, social trygghet, miljö samt utbildning och forskning. Verksamheten i dessa länder bör, med samarbetsländernas behov som utgångspunkt, vidare fokuseras på områden där Sverige har erkänd och efterfrågad kompetens.

Flera länder, exempelvis Ryssland, Ukraina och Moldavien, går mot ett allt närmare samarbete med EU, bland annat genom så kallade partnerskaps- och samarbetsavtal (PSA). Samtidigt fortsätter länderna på västra Balkan att kopplas närmare EU genom Stabiliserings- och Associeringsprocessen (SAp), vars långsiktiga mål är att skapa möjlighet för länderna att bli medlemmar i EU. SAp utgör en övergripande ram för det svenska utvecklingssamarbetet med denna region. De avtal som finns inom ramen för PSA och SAp täcker en rad olika samhällssektorer och anger gemensamma mål för EU och samarbetsländerna. Det svenska utvecklingssamarbetet, såväl som utvecklingssamarbetet genom EU, skall främja genomförandet av målen i dessa avtal. Sverige skall också verka för att de nationella fattigdomsstrategierna i respektive land samordnas med arbetet för europeisk integration.

De båda EU-instrumenten TACIS (Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States) och CARDS (Community Assistance for Reconstruction, Development and Stabilisation) är de viktigaste kanalerna för gåvobistånd till OSS-länderna respektive länderna på västra Balkan. Som medlem i EU deltar Sverige i finansieringen och styrningen av dessa program. Samstämmighet bör råda mellan det svenska agerandet i de styrkommittéer och

andra fora där utformningen av det gemensamma EU-samarbetet sker och det svenska bilaterala utvecklingssamarbetet i regionen. För de åtta centraleuropeiska anslutningsländerna till EU utgör PHARE fram till 2006 fortsatt det viktigaste instrumentet för att främja ländernas anslutning till unionen.

Inom samarbetet med Östeuropa kommer stärkandet av demokratiska strukturer, ett aktivt medborgerligt deltagande, och en utveckling av god samhällsstyrning och förvaltning fortsatt att ha hög prioritet. Förutsättningarna för ett utökad samarbete inom rättsområdet med Ryssland och Ukraina samt med länderna på västra Balkan bör undersökas. Samarbete med svenska kommuner, länsstyrelser, landsting och storregioner kommer fortsatt att spela en viktig roll för att utveckla lokal och regional förvaltning.

I Ryssland och Ukraina bör stöd till pågående förvaltningsreformer och insatser för att främja små – och medelstora företag fortsätta. Att bidra till att skapa social trygghet genom stöd till uppbyggnad av hållbara socialtjänst- och socialförsäkringssystem, förbättringar av folkhälsan, reformer av hälso- och sjukvårdssystem och den sociala omsorgen kommer fortsatt ha en hög prioritet i samarbetet. Särskilda insatser bör göras för att förhindra spridning av smittsamma sjukdomar, bl.a. tbc, hiv/aids och sexuellt överförbara sjukdomar samt för särskilt svaga grupper i samhället. På miljöområdet kommer det svenska stödet till Ryssland fortsatt inriktas på att bevara, skydda och förbättra miljön särskilt i och omkring Östersjön. Inom kärnsäkerhetssamarbetet bör en tydligare fokusering ske på samarbetet med Ryssland. Utvecklingssamarbetet med Ryssland bör, där så är lämpligt, stödja genomförandet av gemensamma normativa överenskommelser som fattas inom ramen för de olika regionala organisationerna Barentsrådet, Östersjöstaternas råd, Nordiska ministerrådet och Arktiska rådet.

Det säkerhetsfrämjande samarbetet i Östersjöregionen fortsätter främst med olika former av kunskapsöverföring och institutionsuppbyggnad. På västra Balkan kommer det säkerhetsfrämjande samarbetet främst prioritera kampen mot organiserad brottslighet och korruption samt stöd till reformer syftande till ett modernt totalförsvar under demokratisk kontroll, gränskontroll, asyl- och migrationspolitisk kompetens och insatser för återvändande.

Regeringen avser främja insatser för ett ökat samarbete mellan regioner på ömse sidor om den nya östgräns som skapas genom EU:s utvidgning. På västra Balkan bör de svenska insatserna i ökad grad inriktas på EU-integrering och institutionsuppbyggnad som främjar näringslivsutveckling och investeringar.

Utvecklingssamarbetet med Turkiet syftar till att förnya EU-anpassningen medan samarbetet med länderna i södra Kaukasien huvudsakligen fokuseras på fattigdomsbekämpning och konfliktförebyggande. I Rumänien och Bulgarien kommer endast begränsade insatser bli aktuella.

Av länderna i Östeuropa är följande biståndsländer i enlighet med OECD/DAC:s definition och stödet kan därmed räknas som bistånd: Albanien, Armenien, Azerbajdzjan, Bosnien-Hercegovina, Förbundsrepubliken Jugoslavien, Georgien, Kroatien, Makedonien och Moldavien.

Regiondelposten för Europa, inkl. medel till regeringens disposition, beräknas för budgetåret 2004 att öka till 1 504 miljoner kronor. Av dessa medel är 644 miljoner kronor ej klassificerat som bistånd.

3.5 Insatser

I detta avsnitt redovisas utfall för 2002 och budget för 2003, dvs. de medel som bidragit till att finansiera de insatser som redovisas här.

3.5.1 Multilateralt utvecklingssamarbete

Anslagsposten för multilateralt utvecklingssamarbete omfattade under budgetåret 2002: FN:s ekonomiska och sociala verksamhet, internationella finansieringsinstitutioner och fonder, övrigt multilateralt samarbete samt Europeiska utvecklingsfonden (EDF).

Tabell 3.4 Anslagsposten Multilateralt utvecklingssamarbete

tusental kronor

	Utfall 2002	Budget 2003
1. FN:s ekonomiska och sociala verksamhet	1 567 112	1 745 000
2. Internationella finansieringsinstitutioner	1 592 764	1 749 000
3. Övrigt multilateralt samarbete	487 826	559 500
4. EDF	303 882 ¹	479 000
5. Multilateralt samarbete via RPS ²	–	68 550
6. Multilateralt samarbete via Sida ²	–	105 950

¹ Med hänsyn till utgiftstaket år 2003, gjordes 2002 en tidigare utbetalning till EDF på 252 miljoner kronor

² För budgetåret 2002 ingick dessa i delposten 3. Övrigt multilateralt samarbete

3.5.1.1 FN:s ekonomiska och sociala verksamhet

Det svenska stödet till FN:s ekonomiska och sociala verksamhet omfattar årsbidrag enligt vad som redovisas i bilaga 2. Där framgår dels vad Sverige betalat i årsbidrag från år 2000 till år 2003, dels vad Sverige beräknar att årsbidraget för år 2004 skall uppgå till. Därtill kommer medel som betalas engångsvis av regeringen bl.a. vid apeller till särskilda satsningar under året samt via Sida till specifika program och projekt, s.k. multibistöd. Bidrag utgår också till de utvecklingsprogram och humanitära insatser som FN:s fackorgan stöder på landnivå på olika områden som hälsa, livsmedelstrygghet och miljö.

Kampen mot fattigdom och att uppnå de övriga millennieutvecklingsmålen står i fokus i FN:s utvecklingsarbete. FN:s millenniedeklaration och rekommendationer från de internationella världskonferenserna utgör en plattform för det globala och regionala utvecklingssamarbetet. Regeringen har under året verkat för att säkra den finansiella situationen för FN:s olika organisationer och för ett samordnat agerande mellan de olika multilaterala organisationerna, inklusive de internationella finansieringsinstitutionerna, för att utveckla och fullfölja denna plattform.

Sveriges årsbidrag är inte bundet till vissa aktiviteter utan ges till organisationerna så att de kan genomföra planerade aktiviteter i enlighet med sina respektive mandat och de beslut som fattas av styrelserna. Sverige får i stor utsträckning

gehör och genomslag för de åsikter som prioriteras i samband med styrningen av berörda organisationer. Som exempel kan nämnas FN:s ökade betoning på samordning i fält samt organisationernas fokus på millennieutvecklingsmålen.

Även om stora framsteg gjorts när det gäller FN:s kapacitet och roll på såväl det operativa som normativa området, lider organisationen av kännbar brist på medel. Det gäller i stort sett samtliga verksamhetsområden. Många organisationer har tvingats att reducera sin verksamhet samtidigt som kraven på effektivisering fortsätter.

FN:s utvecklingsprogram, UNDP, har genomgått omfattande reformprocesser med syfte att stärka landkontoren och höja ledar-kompetensen hos organisationens representanter i fält. Sverige kommer att fortsätta verka för en effektivisering och för ett ökat gemensamt ansvarstagande för UNDP:s finansiering bland organisationens medlemmar och för att öka dess basbudget. UNDP fortsätter att utvecklas i en positiv riktning med millennieutvecklingsmålen som grund.

Regeringen anser att FN:s befolkningsfond, UNFPA, gör ett gott arbete med att fullfölja det handlingsprogram som antogs i samband med den internationella befolkningskonferensen 1994. UNFPA:s resurser minskade drastiskt under 2002. För att motverka negativa konsekvenser ökade Sverige sitt bidrag både under 2002 och 2003 vilket i sin tur bidrog till att fler länder ökade sina bidrag. Sverige kommer att fortsätta sitt starka stöd till UNFPA för att motverka att Kairoprogrammet undermineras av moralkonservativa aktörer som blir alltmer synliga på det internationella arenan.

Sverige är pådrivande för att FN:s barnfond, UNICEF, skall ge ökad prioritet till fattigdomsbekämpning och ett rättighetsbaserat och långsiktigt utvecklingsarbete. Styrelsen antog 2001 antog en ny verksamhetsplan för 2002-2005 vilken bekräftade att organisationens verksamhet skall utgå från barnkonventionen och millennieutvecklingsmålen.

Ett reformarbete har inletts i FN:s världslivsmedelsprogram, WFP, med syfte att bredda ansvarstagandet för organisationen, inklusive dess finansiering. WFP:s fokus på kvinnor och barn överensstämmer väl med svenska prioriteringar. De ökade humanitära kriserna i världen ökar behoven av WFP:s verksamhet.

FN:s flyktingkommissarie, UNHCR, bistod under år 2002 drygt 20 miljoner människor på flykt. UNHCR är med sitt unika skyddsmandat, baserat på 1951 års Genèvekonvention om flyktingar, en av FN-systemets viktigaste humanitära aktörer. Flyktingkommissarien arbetar kontinuerligt med att komma till rätta med organisationens återkommande budgetunderskott, bl.a. genom att bättre anpassa organisationens verksamhet till dess förväntade budget. Under 2002 har det arbetet fortsatt med bl.a. ökat fokus på att mer aktivt söka hållbara lösningar på flyktingsituationer. Sverige var år 2002 organisationens femte största bidragsgivare.

Sverige skall fortsatt verka för att FN:s hjälporganisation för palestinaflyktingar, UNRWA, kan fullfölja sitt väsentliga arbete att bistå de palestinska flyktingarna i enlighet med sitt mandat. Sedan de pågående oroligheterna bröt ut på Västbanken och i Gaza har UNRWA tvingats lägga om stora delar av sin verksamhet från mer långsiktigt stöd till omfattande humanitär hjälp. Det humanitära arbetet försvåras av de tillträdesproblem som UNRWA och andra humanitära aktörer har på de palestinska områdena. UNRWA har vid ett flertal tillfällen sedan hösten 2000 tvingats söka extra bidrag för att kunna bemöta det kraftigt ökade behovet av bistånd på de palestinska områdena. UNRWA:s ordinarie verksamhet i de övriga värdländerna (Libanon, Syrien och Jordanien) har fortgått utan avbrott. UNRWA:s instabila finansiella situation är ett fortsatt problem och de ständiga underskotten minskar organisationens möjligheter att effektivt genomföra sin verksamhet.

FN:s förenade program mot hiv/aids, UNAIDS, kan sägas utgöra basen för allt arbete mot hiv/aids i världen. UNAIDS är unikt eftersom det bygger på ett nära samarbete mellan åtta FN-organisationer som tillika är medfinansierare. Under 2003 har arbete pågått för att formulera rekommendationer för hur UNAIDS bör utvecklas mot bakgrund av epidemins omfattande spridning.

FN:s boende- och bostättningsorgan, UN-HABITAT, ombildades under året till ett FN-program under FN:s generalförsamling. Beslutet förväntas stärka UN-HABITAT:s bidrag till att uppnå ett av millenniedeklarationens delmål, att lyfta 100 miljoner sluminvånare ur fattigdom senast 2020, t.ex. genom stöd till bättre vattenförsörjning, bostadsfinansiering och kvinnors

delaktighet för att förbättra sin närmiljö. Sverige får gott gehör för sina prioriteringar. Sverige kommer att verka för att UN-HABITAT ytterligare förstärker sitt samarbete med andra relevanta organ.

3.5.1.2 De internationella finansieringsinstitutionerna

Tabell 3.5 Sveriges finansiering av olika banker och finansieringsinstitutioner

Tusental kronor

	Utfall 2002	Budget 2003
Världsbanksgruppen ¹	684 156	861 000
Regionala utvecklingsbanker	511 459	472 000
Övriga utvecklingsbanker och fonder	397 149	416 000
Summa	1 592 764	1 749 000

¹ Det lägre anslaget till världsbanksgruppen BÅ003 är endast av budgetteknisk natur. Det strama budgetläget under BÅ03 medförde att utbetalningar om ca 230 Mkr som skulle ha gjorts under BÅ03 flyttades till BÅ04

Svenska bidrag till de internationella finansieringsinstitutionerna omfattar stöd till Världsbanksgruppen, de regionala utvecklingsbankerna samt ett antal mindre utvecklingsfonder, t.ex. Internationella jordbruksutvecklingsfonden (IFAD), Nordiska utvecklingsfonden (NDF), och Afrikanska fonden för kapacitetsuppbyggnad (NORSAD). Sverige arbetar dessutom genom Internationella valutafonden (IMF), som verkar för finansiell stabilitet och ekonomisk tillväxt i alla sina medlemsländer.

Sveriges arbete för att påverka institutionernas verksamhet sker framför allt genom ett aktivt engagemang i styrelsearbetet och i institutionernas påfyllnadsförhandlingar till utlåningsfönster.

Fattigdomsminskning har varit den centrala utgångspunkten för Sveriges agerande i samtliga institutioner. Sverige har tillsammans med lika-sinnade länder sedan en rad år framgångsrikt drivit att förmå de multilaterala utvecklingsbankerna att bredda sin syn på fattigdomsminskning från det snäva finansieringsperspektivet (ofta olika investerings- eller infrastruktursatsningar) till en mer mång-

dimensionell fattigdomssyn. Ett viktigt sätt att göra detta har varit att verka för en anpassning av bankernas arbetsformer, interna organisation och instrument, för att bättre kunna stödja länders egna fattigdomsstrategier. Detta har givit ökad fokus på frågor som biståndets effektivitet, samordning och harmonisering av givarnas procedurer. Regeringen bedömer att detta arbete överlag har varit framgångsrikt i alla banker. Det är dock viktigt att Sverige även fortsättningsvis starkt driver dessa frågor, i synnerhet i Interamerikanska utvecklingsbanken (IDB) och Afrikanska utvecklingsbanken (AfDB), där förändringstakten behöver öka.

Inom samtliga banker har under 2002 även insatser gjorts för att tydligare koppla verksamheterna till uppfyllandet av millennieutvecklingsmålen, bl.a. genom att uttryckligen relatera institutionernas landstrategier till dessa mål. I Världsbanks/IMF:s gemensamma högnivåmöte om utvecklingsfrågor (utvecklingskommittén) har Världsbanks och IMF:s roll för att nå millennieutvecklingsmålen varit huvudfrågan under 2003. Frågan kommer även framgent att vara central på utvecklingskommitténs agenda. Regeringens bedömning är att Världsbanken och IMF på ett framgångsrikt sätt anpassar sin verksamhet för att bidra till uppfyllandet av millennieutvecklingsmålen. Inom både Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB) och IDB har även särskilda funktioner upprättats för att fortsatt förbättra det interna arbetet med millennieutvecklingsmålen, samt för att fördjupa samarbetet med andra multilaterala aktörer på området.

Den ekonomiska nedgången fortsatte i stora delar av världen under år 2002. Sverige har i samtliga utvecklingsbankernas styrelser verkat för att riskexponeringen för respektive bank har förtydligats och att nödvändiga avsättningar till reserver görs. Inom IDB har ett omfattande arbete påbörjats med att minska dess riskexponering, bl.a. genom att utveckla en ny modell för en säkrare och mer förutsägbar kapitalhantering.

Faktaruta: Ökat inflytande för utvecklingsländer

Sverige driver aktivt frågan om hur man på olika sätt kan stärka u-länders inflytande i Världsbanken och IMF. Svenskt förhållningssätt är baserat på principen att man måste ta fram en paketlösning med insatser på flera olika områden - något enkelt handgrepp för att komma tillrätta med det underliggande problemet finns inte. Detta omfattar insatser för att stärka u-länders kapacitet att vara en jämbördig motpart i internationella förhandlingar, bl.a. med Världsbanken och IMF på landnivå, att öka u-länders ägarskap av egna utvecklingsprocesser/program och att stärka analyskapaciteten på det makroekonomiska och finansiella området. Andra viktiga områden är att öka u-länders totala röstandel i Världsbankens och IMF:s styrelser samt att öka öppenheten inom dessa organisationer.

IFAD har med sitt tydliga fokus på att förbättra levnadsförhållandena för fattiga kvinnor, män och barn på landsbygden i utvecklingsländerna, en viktig roll att spela för att följa upp millennieutvecklingsmålen. Nyligen genomförda utvärderingar av IFAD:s verksamhet har pekat på fonden som en effektiv institution vad gäller fattigdomsbekämpning. Sverige har på senare år haft en framträdande roll i fonden, inte minst genom aktivt deltagande i de påfyllnadsförhandlingar som pågick under 2002 och som resulterat i att fonden fått kraftigt utökade resurser, liksom i viktiga policyförändringar i linje med svenska prioriteringar.

Regeringen bedömer att NDF:s verksamhet under 2002 överensstämmer med svenska prioriteringar inom politikområdet samt ligger i linje med slutsatserna i den externa utvärdering av NDF som presenterades 1999. Tydligt fokus ligger fortsatt på fattigdomsbekämpande insatser i framförallt de fattigaste länderna.

NORSAD-fonden har som målsättning att bidra till ekonomisk utveckling och självförsörjning i Södra Afrika främst genom lån till s.k. samarbetsprojekt. I början av 2002 presenterades en extern utvärdering av NORSAD-fonden. Utvärderingen utgör grunden för en diskussion kring fondens fortsatta inriktning och hur fonden mer effektivt kan möta SADC-regionens utvecklingsprioriteringar. Framförallt Sverige har verkat för en sådan diskussion.

Sveriges prioriteringar i de olika utvecklingsbankerna bör fortsatt vara institutionsspecifika. Nuvarande inriktning är i stort sett ändamålsenlig.

3.5.1.3 Övrigt multilateralt samarbete

Konfliktförebyggande insatser

Avsatta medel för insatser inom området konflikthantering uppgick 2002 till 150 miljoner kronor (varav 75,5 miljoner kronor avsåg civilpolisinsatserna i Kosovo, Bosnien och Hercegovina samt Västra Sahara). Merparten av resterande medel användes för finansiering av den temporära internationella närvaron i Hebron (TIPH) samt fyrtioalet insatser till stöd för institutioner verksamma inom konflikthantering och minhantering, enskilda projekt och personalinsatser (fredsmissioner, medlingsuppdrag, m.m.). Stödet riktas bl.a. till ett antal världsledande institutioner verksamma inom policyutveckling, konfliktlösning (bl.a. dialogfrämjande och medling), fredskonsolidering och kapacitetsuppbyggnad. Flera insatser syftar till att stärka FN:s och regionala organisationers kapacitet inom konflikthantering.

Bedömningen är att medlen för konfliktförebyggande insatser utnyttjats väl och kommit angelägna ändamål till godo. Sverige har stärkt sin roll som ledande aktör och finansiär inom konflikthantering.

Multilaterala miljöinsatser

Sverige medverkade aktivt inför och vid FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling (WSSD) i Johannesburg under 2002. Områden där Sverige särskilt har präglat arbetet rör det institutionella ramverket för hållbar utveckling, tillgång till vatten och sanitet, hållbara konsumtions- och produktionsmönster samt kemikalier. Från svensk sida eftersträvades i förhandlingarna fokus på konkret handling. Dessutom anordnade Sverige en rad utställningar och sidoaktiviteter i anslutning till toppmötet.

En redovisning och värdering av besluten ges i regeringens skrivelse Johannesburg – FN:s världstoppmöte om hållbar utveckling (2002/03:29).

Påfyllnadsförhandlingar har under år 2002 avslutats för såväl Globala miljöfonden (GEF) som för Multilaterala fonden för Montreal-protokollet.

För den Globala miljöfonden (GEF) resulterade förhandlingarna i en betydande ökning av resurserna, vilket var nödvändigt eftersom fonden fått två nya arbetsområden: öken-

bekämpning och långlivade organiska föroreningar. Inom Klimatkonventionens Kyotoprotokoll har flera nya fonder etablerats för att underlätta finansiering av klimatrelaterade insatser i u-länder. Vattenfrågornas betydelse i det multilaterala samarbetet har ökat genom besluten vid WSSD och vid Världsvattenforumet som ägde rum i mars 2003 i Kyoto.

De svenska insatserna har varit ändamålsenliga och bl.a. resulterat i ökade internationella resurser för globala miljöåtgärder. På vattenområdet har den svenska kapaciteten och kompetensen att medverka i och påverka globala sammanhang ökat, bl.a. genom stödet till Stockholm International Water Institute och Swedish Water House.

Övriga multilaterala insatser

Årsbidrag till en rad organisationer finansieras från denna post. Därtill kommer stöd för uppföljning av FN-konferenser, FN:s millenni-deklaration och generalsekreterarens reformförslag i form av fördjupningsstudier, analyser, seminarier, och andra aktiviteter. Av särskilt intresse är FN:s samlade arbete med millenniutvecklingsmålen inklusive det arbete som sker inom ramen för FN:s fackorgan.

Globala fonden mot aids, tuberkulos och malaria är en mekanism för att finansiera ytterligare insatser, framförallt i fattiga länder. Fonden har på kort tid byggt upp sin verksamhet och på mindre än ett år beslutat om insatser mot de tre nämnda sjukdomarna på drygt 1,5 miljarder US dollar för en period på två år. I budgetpropositionen 2002 uttalade regeringen ambitionen att lämna ett bidrag till den globala fonden på 600 miljoner kronor under en treårsperiod.

IDEA-institutet för demokrati och fria val, som initierades genom en svensk flerpartimotion, utgör en unik resursbas med sitt breda kunnande om demokratiernas olika organisatoriska lösningar på de gemensamma principerna. Svenskt stöd skall fortsatt utgå till IDEA.

Under 2004 kommer det internationella samfundet under FN:s ledning att följa upp de slutsatser, rekommendationer och principer som antogs i samband med den internationella konferensen om befolkning och utveckling som hölls i Kairo 1994. Den innebar ett genombrott i synen på sexuell och reproduktiv hälsa och erkännan-

det av alla människors reproduktiva rättigheter. Sverige kommer att fortsätta verka för att kvinnor och män har rätt att själva bestämma över sin sexualitet. Regeringen avser att vara en aktiv part i uppföljningen av befolkningskonferensen såväl globalt (FN), regionalt (EU, FN:s regionala kommissioner) som nationellt (Regeringskansliet, berörda myndigheter och civila samhället).

Att bekämpa människohandel är en prioriterad fråga för Sverige i internationella sammanhang. Under våren 2003 beslutade regeringen om en strategi mot människohandel inom utvecklingssamarbetet. Denna skall tillämpas och följas upp under 2004. Inom ramen för EU-Afrikadialogen verkar Sverige för antagandet av en handlingsplan för att motverka människohandel i Afrika.

För världshälsoorganisationen, WHO aktualiseras nu en ny roll i genomförandet av konventionen om tobakskontroll, ett arbete som Sverige fortsatt kommer att stödja. Utöver ovan nämnda organisationer har Sverige för avsikt att ge stöd till bland annat den Globala vaccinaliansen (GAVI), den Internationella migrationsorganisationen (IOM), FN:s kontor för samordning av humanitärt bistånd (OCHA), FN:s volontärorganisation (UNV) samt Internationella Rödakorskommittén (ICRC). Stöd beräknas även för insatser som bl.a. rör jämställdhet, barnfrågor och rättigheter för personer med funktionshinder, t.ex. i samband med utarbetandet av en FN-konvention om funktionshindrades lika åtnjutande av de mänskliga rättigheterna.

Regeringen anser det angeläget att stödja u-ländernas deltagande i det multilaterala handelssystemet, liksom dessa länders kapacitet att tillgodogöra sig fördelarna av internationell handel för att komma ur sin fattigdom. Under 2004 bör beredskap finnas bl.a. för särskilda insatser som beslutas i Cancún vad gäller utvecklingsdagordningen från Doha samt för uppföljning av EU:s initiativ "Everything but Arms" som ger de minst utvecklade länderna tull- och kvotfritt tillträde till EU:s marknad.

3.5.1.4 Utvecklingssamarbete genom EU

Potentialen i EU:s utvecklingssamarbete manifesterades tydligt genom EU:s agerande inför och vid konferensen om utvecklingsfinansiering

i Monterrey och Världstoppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg. Dessa internationella konferenser hade sannolikt inte rönt sådan framgång om inte EU varit pådrivande. Europeiska kommissionens förberedelser utgjorde en nyckelkomponent i det arbetet.

Samstämmighets- och effektivitetsfrågor präglade mycket av EU:s utvecklingssamarbete år 2002. Det är en inriktning som Sverige fortsatt driver och välkomnar, bl.a. inom ramen för reformeringen av EU:s utvecklingssamarbete. Fattigdomsminskning understryks också, liksom kopplingen mellan de humanitära biståndet och det långsiktiga utvecklingssamarbetet.

Reformansträngningarna fortsätter och tar sig uttryck bl.a. i effektivisering, harmonisering, samordning och delegering till fältet. Landstrategier för samtliga samarbetsländer och ökad utbetalningstakt utgör exempel på framsteg.

Den årliga handlingsplanen tillsammans med årsrapporten om gemenskapens samarbete med tredje land underlättar uppföljningen och den övergripande styrningen av gemenskapsbiståndet.

EU har fattat beslut om bl.a. hälsa och fattigdomsbekämpning, om utbildning och fattigdomsbekämpning, om handel och utveckling, migration och utveckling samt om avbindning av gemenskapsbiståndet. Förordningar om smittsamma sjukdomar (hiv/aids, malaria och tuberkulos) och om sexuell och reproduktiv hälsa har antagits. Därmed kan betydande gemenskapsmedel användas i kampen mot bl.a. hiv/aids och kommissionen kan på detta angelägna område fortsatt hålla en hög profil. En ny förordning om samarbetet med Asien och Latinamerika tas fram.

Den Europeiska utvecklingsfonden (EDF) som ligger utanför den reguljära EU-budgeten finansierar EU:s utvecklingsinsatser i Afrika, Karibien och Stilla havet inom ramen för det s.k. Cotonou-avtalet. I likhet med det svenska bilaterala biståndet programmeras biståndsmedlen numera inom ramen för landstrategier som utarbetas av kommissionen. Riktlinjerna för genomförandet av EDF anges i en särskild budgetförordning. Budgetförordningen för den nionde EDF som löper under en femårsperiod och omfattar 13,5 miljarder euro förhandlades fram under år 2002. I dessa förhandlingar verkade Sverige framförallt för införandet av liknande reformer som antagits för EU:s allmänna budget, såsom ökad delegering av besluts-

befogenheter och förenklade administrativa rutiner. Under året inleddes även viktiga handelsförhandlingar mellan EU och länderna som omfattas av Cotonou-avtalet. Inför handelsförhandlingarna drev Sverige särskilt frågan om förbättrat marknadstillträde till EU:s marknad.

En mer utförlig redovisning av EU:s utvecklingssamarbete finns i Årsboken om EU (skr. 2002/03:60).

3.5.1.5 Multilateralt samarbete via Rikspolisstyrelsen (RPS)

Deltagande med polis har de senaste åren fått en mer framskjuten plats i multilaterala fredsfrämjande insatser. Sverige har arbetat för denna utveckling och har under 2002 aktivt bidragit till främjandet av fred och konflikthantering på Västra Balkan genom sitt deltagande i UNMIK (United Nations Mission in Kosovo) och i UNMIBH (United Nations Interim Administration Mission in Bosnia and Herzegovina) samt i Västsahara genom MINURSO (United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara).

FN:s mission i Kosovo, UNMIK etablerades i juni 1999. En viktig uppgift för missionen är att stödja återuppbyggnaden, upprätthålla lag och ordning samt etablera och utbilda en lokal polisstyrka. Civilpolis-komponenten i UNMIK har exekutiva befogenheter. OSSE har varit ansvarigt för polisernas grundläggande tolv veckor långa utbildning.

FN-missionen UNMIBH har sedan Dayton-avtalet 1995 ansvarat för polisfrågorna i Bosnien. Detta har skett genom IPTF (International Police Task Force), en obebäpnad och icke-exekutiv civilpolismission, vars huvudsakliga uppgift har varit att observera, rådge och inspektera den lokala polisens verksamhet såväl ute på fältet som vid polisstationer och andra högkvarter. Beslut av EU om att från den 1 januari 2003 överta missionen, kallad EUPM (European Union Police Mission), fattades av EU:s allmänna råd i mars 2002. Därefter och under resten av 2002 genomfördes planeringen för EU:s övertagande i nära samråd med FN.

Som stöd för FN:s fredsplan i Västsahara har Sverige bidragit med civilpolisobservatörer till MINURSO (FN-missionen till stöd för folk-

omröstningens genomförande i Västsahara) som upprättades 1991.

3.5.1.6 Multilateralt samarbete via Sida

Sidas arbete med att öka antalet svenskar i internationella organisationer har koncentrerats till FN-organ, där Sverige i nära samverkan med respektive organisation utarbetat strategier för samarbetet. Antalet svenskar som rekryteras till multilaterala organ är dock ännu begränsat. Junior Professional Officer (JPO) är alltjämt det största. Syftet är att möjliggöra för deltagarna att komma vidare till internationella anställningar.

3.5.2 Bilateralt utvecklingssamarbete

Huvuddelen av det svenska utvecklingssamarbetet under 2002 – ca två tredjedelar – är bilateralt, dvs. sker direkt mellan Sverige och enskilda utvecklingsländer. Sida ansvarar för övervägande delen av det bilaterala biståndets genomförande.

Tabell 3.6 Kostnader och antal insatser per verksamhetsgren

Miljoner kronor	2002 Utfall ¹	2001 Utfall ¹	2000 Utfall ¹	2002 Antal insatser	2001 Antal insatser	2000 Antal insatser
Demokratisk samhällsstyrning och MR	1 774	1 559	1 390	1 555	1 543	1 554
Sociala sektorer	1 431	1 561	1 304	835	869	910
Infrastruktur, näringsliv, urban utveckling och finansiella system	1 607	2 124	1 961	978	1 009	1 032
Naturbruk	959	973	832	589	599	598
Ekonomiska reformer	535	514	570	21	19	15
Forskningssamarbete	915	886	781	358	372	370
Humanitära insatser och konfliktförebyggande	1 637	1 681	1 673	560	569	696
Enskilda organisationer	907	905	964	109	121	119
Övrigt	1 624	1 700	493	499	438	484
Summa	11 390	11 903	9 966	5 504	5 562	5 768

¹ I kostnader ingår förvaltningskostnader

Demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter

Målet för verksamhetsgrenen är att bidra till demokratisering och till att stärka respekten för samt skyddet och efterlevnaden av de mänskliga rättigheterna. Under 2002 har verksamheten fortsatt med utgångspunkt i regeringens skrivelse "Demokrati och mänskliga rättigheter i Sveriges utvecklingssamarbete" (Skr 1997/98:76). Demokratiinsatser har till stor del varit inriktade på stöd till politiska institutioner och processer och bygger på gedigna analyser av maktstruktur, maktrelationer, eliter, traditioner och lojaliteter som kan bromsa eller främja utveckling, politisk vilja och kapacitet i syfte att bli långsiktigt bärkraftiga. Det ekonomiska utfallet för demokratiinsatser har ökat jämfört med 2001. Insatserna utmanar ofta befintliga maktstrukturer, vilket talar för en försiktig och gradvis ökande påverkan samtidigt som principfasthet är viktigt när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna. Sida har under året dels utvecklat ett metodarbete i handikappfrågor i syfte att beakta och integrera dessa aspekter i biståndsplaneringen, dels kartlagt ett metodarbete för att synliggöra barn- och ungdom.

Faktaruta: Demokratiutveckling i Afrika

En dialog förs med länder i Afrika om demokrati och mänskliga rättigheter. Denna bärs upp av ett omfattande utvecklingssamarbete inriktat på att främja god offentlig förvaltning, inklusive universitet, och rättsväsende. Stöd till en god förvaltning och till uppbyggnad av afrikanska länders förvaltningskapacitet lämnas också för att dessa länders nationella strategier för fattigdomsbekämpning skall kunna genomföras. Andra viktiga delar utgörs av stöd till den politiska processens grundelement, som t.ex. parlament och partiväsende, samt direktstöd till det civila samhället, inte minst fria media, som har viktiga bevakande och opinionsbildande uppgifter. De enskilda organisationerna, både svenska och lokala, är centrala aktörer i arbetet för att främja demokrati, mänskliga rättigheter och god samhällsstyrning. Stöd lämnas också till regionalt samarbete i Afrika som är inriktat på demokrati och mänskliga rättigheter.

Sidas interna riktlinjer för stöd till internationella enskilda demokrati-, förvaltnings- och människorättsorganisationer från år 2001 har bidragit till att administrationen av stödet under år 2002 blivit mer effektivt, t.ex. genom att avtalsperioderna blivit längre, verksamhetsstöden större och en översyn av portföljens

sammansättning har gjorts. Erfarenheten visar att samarbetet framgent i högre grad än hittills bör inriktas på politiska processer snarare än på separata institutioner. Mål och metoder måste således anpassas till den politiska viljan till utveckling med beaktande av realistiska tids-horisonter. Insatserna påverkar indirekt genom att de skapar förutsättningar för fattiga människor att delta i politiska processer och därigenom får dessa ökad makt över beslut som påverkar deras vardag.

Faktaruta: Demokratisk samhällsstyrning och mänskliga rättigheter i Latinamerika

I flera latinamerikanska länder stöder Sverige olika ombudsmannaämbeten, som t.ex. MR-ombudsmannen i Colombia och i Guatemala ombudsmannen för kvinnor som tillhör ursprungsbefolkningen. I Peru ges svenskt stöd bl.a. till en Sannings- och försoningskommission vars mandat är att dokumentera de brott mot mänskliga rättigheter som begicks av både staten och terroristorganisationer under 80- och 90-talet. Kommissionen ska också ta initiativ till att befästa freden i landet och främja samexistens mellan olika sociala grupper. God samhällsstyrning är ett prioriterat område även för utvecklingssamarbetet i Bolivia där Sverige bl.a. stödjer en förvaltningsreform med syfte att skapa en effektiv, professionell och mindre korrupt statsförvaltning.

Trots att offentlig förvaltning fortfarande är den största delsektorn inom verksamhetsgrenen, är Sida en liten aktör internationellt. Ett utökad samarbete och samordning med andra givare inklusive multilaterala organ som inriktade på offentlig förvaltning kan bidra till att öka effektivitet och genomslag. Sida har även tagit fram förslag till nya former för samarbete med svenska statliga myndigheter bl.a. i syfte att renodla myndigheternas och Sidas respektive roller, samt att förenkla samarbetet. Inverkan på fattigdomsmålet sker främst indirekt genom att länders offentliga förvaltning utvecklas för att tillgodose människors rättigheter och tillgång till samhällstjänster. Ökad kostnadseffektivitet och minskad korruption kan också frigöra resurser för andra behov i samhället.

Separata utvärderingar visar att Sida-finansierade insatser fått tydliga resultat inom jämställdhetsområdet. Även projekt gällande statistik och lokal utveckling visar mycket positiva resultat. Trots att rättsväsendet är den i volym minsta delsektorn inom verksamhetsgrenen, har insatserna haft avgörande direkt inverkan på fattig-

domsbekämpning, t.ex. genom rättshjälp till fattiga människor.

Resultatet inom området bedöms på ett tillfredsställande sätt uppfylla målet för verksamhetsgrenen.

Sociala sektorer

Målet för verksamhetsgrenen är att med ett rättighetsbaserat förhållningssätt skapa förutsättningar för och bidra till social service för alla.

Verksamhetsgrenen innefattar bistånd till utbildning, hälsa och kultur. Stödet syftar till att skapa förutsättningar för social utveckling och trygghet, och därigenom bidra till bättre levnadsvillkor för fattiga människor i u-länder och att länder uppnår millennieutvecklingsmålen. Detta sker genom att bl.a. stärka ländernas kapacitet att utveckla nationella utbildnings- och hälsosystem med ett starkt rättighetsperspektiv. En gradvis övergång görs från projekt- till sektorprogramstöd, vilket underlättar mottagarländernas samordning av bistånd från olika givare.

Sveriges stöd till sociala sektorer tar sin utgångspunkt i internationella överenskommelser och normer. Millennieutvecklingsmålen utgör en viktig utgångspunkt för svenskt stöd till sociala sektorer. Av särskild vikt för samtliga sociala sektorer är insatser som förebygger hiv/aids bland ungdomar och därmed bidrar till att främja alla människors sexuella hälsa.

Utbildningsbiståndet prioriterar särskilt primärskoleutbildning och reformer och utveckling av utbildningssystemet. Utöver att förbättra undervisningens kvalitet, är stödet ägnat att skapa förutsättningar för reformer som bl.a. säkerställer alla barns rätt till skolagång, befrämjar läskunnighet för såväl barn som vuxna samt leder till hållbara system för finansiering och förvaltning av skolor.

Målet för det svenska hälsobiståndet är att skapa förutsättningar så att hälsovården i mottagarländerna omfattar hela befolkningen, är av god kvalitet och bygger på jämlikhet och jämställdhet. Stödet omfattar insatser inom flera områden som t.ex. insatser för hälsoreformer, sexuell och reproduktiv hälsa och rättigheter samt sådana folkhälsofrågor som berör sambanden mellan hälsa, utveckling och minskad fattigdom.

Kulturen är en stark kraft som i samverkan med media ger människor möjlighet att visa fram och diskutera – och därmed makt att påverka – sin situation, vilket är en betydelsefull dimension av fattigdomsbekämpning. Sveriges kultur- och mediasamarbete syftar till att skapa förutsättningar för kulturell mångfald, skapande verksamhet och en hållbar utveckling baserad på de mänskliga rättigheterna.

Faktaruta: Sektorsprogramstöd till utbildning i Moçambique och Tanzania

I Moçambique och Tanzania har fem givare skrivit under "Memorandum of Understanding" (MOU) om en gemensam pool för finansiering av stöd till sektorn. I Moçambique innebär poolen att givare nu samordnar stödet till landets strategiska plan för utbildningssektorn. I Tanzania kanaliseras medlen direkt via landets statsbudget. Hiv/aids-frågorna är integrerade i sektorplanen.

Infrastruktur, näringsliv, urban utveckling och finansiella system

Målet för verksamhetsgrenen är att skapa förutsättningar för och bidra till en hållbar tillväxt genom utveckling av infrastruktur, näringsliv och handel, urban utveckling samt finansiella system. Tillgång till modern energi och ett bra kommunikations- och transportsystem är avgörande för en hållbar utveckling. Utvecklingssamarbetet inom verksamhetsgrenen är till betydande del inriktat på stöd till policyreformer och institutionell utveckling på sektornivå. Bristen på långsiktigt kapital bedöms vara ett avgörande hinder för ekonomisk tillväxt och minskad fattigdom i de minst utvecklade länderna. Denna brist kan i sin tur härledas till politiska och kommersiella risker i länderna i fråga samt relativt outvecklade inhemska kapitalmarknader. Förutom direkta resursöverföringar till investeringar i infrastruktur görs därför ökade insatser för att möjliggöra upplåning på den internationella kapitalmarknaden.

Faktaruta: Africa Infrastructure fund

För att möjliggöra upphandling på den internationella kapitalmarknaden stöder Sverige Africa Infrastructure Fund som syftar till att främja investeringar i fysisk infrastruktur.

Det svenska stödet för ett livskraftigt näringsliv inriktas mot att skapa institutionella och strukturella förutsättningar för privata aktörer. Ökad ekonomisk integration vidgar marknaden för näringslivet i såväl i- som u-länder. Handelsfrämjande insatser inriktas på att stärka institutioner och regelverk i u-länder för att stärka deras kapacitet att utnyttja integrationens fördelar. Behovet av dessa insatser har accentuerats av de pågående förhandlingarna i världshandelsorganisationen, WTO, och om ekonomiska partnerskapsavtal EU-AVS och bekräftats t.ex. i samband med konferensen om utvecklingsfinansiering i Monterrey och toppmötet om hållbar utveckling i Johannesburg 2002. Handelsaspekter skall därför integreras i de svenska landsstrategierna. Inom det multilaterala samarbetet stödjer Sverige ett sådant synsätt exempelvis inom ramen för Integrated Framework-processen, där näringslivsutveckling och handelsbefrämjande insatser ses i relation till en bredare utvecklingsagenda för att reducera fattigdom.

En stark urbanisering fortgår i alla regioner. Urbaniseringen kan medföra negativa konsekvenser för miljön men innebär samtidigt stora möjligheter för demokratisk och ekonomisk utveckling. En tydlig trend inom området är att nya globala mekanismer med starkt inslag av kreditgarantier håller på att utvecklas för finansiering av bostäder och urban infrastruktur.

Viktiga insatser görs även inom FN-systemet. UN-HABITAT har under året lyckats mobilisera en breddad givarkrets till betydligt ökade bidrag. Viktiga framsteg har gjorts bl.a. i Urban Management Programme, som administreras av UNDP och får stöd av Sida.

Insatserna inom verksamhetsgrenen är ofta långsiktiga och löper över flera år. De övergripande resultaten är svåra att bedöma. Utvärderingar av enskilda projekt pekar på goda resultat i flera länder med positiv inverkan på de ekonomiska och sociala förutsättningarna i landet.

Naturbruk

Målet för verksamhetsgrenen är att skapa förutsättningar för tillväxt och bättre levnadsvillkor genom ett långsiktigt, hållbart och produktivt utnyttjande av naturresurser. Under 2002 har breda landsbygdsprogram genomförts i

Kambodja, Nicaragua, Tanzania, Moçambique, Kenya, Uganda och Etiopien. Den fattiga småbondens försörjningssystem är en viktig utgångspunkt i samarbetet. Insatserna i södra Afrika har ökat för att bidra till ett förbättrat samarbete kring gränsöverskridande floder. En betydande satsning sker i området omkring Victoriasjön vilket berör Kenya, Tanzania och Uganda. Satsningen syftar till att vända den mångåriga försämringen med ökande fattigdom till hållbar ekonomisk och miljömässig utveckling. Ett brett deltagande eftersträvas i alla skeden av samarbetet. För att åstadkomma detta ges bl.a. stöd till decentraliseringsprocesser i ett flertal länder. Makt och resurser flyttas till den lokala nivån.

Klimat- och ozonfrågor tillsammans med tillgången till ren luft, vatten och sanitet i slumområden är fortsatt prioriterade frågor. Under 2002 har det svenska stödet i allt större utsträckning inriktats på insatser som syftar till policyförändringar och kompetensutveckling, snarare än direkta investeringar i städer och företag. Sverige har förbundit sig att genom olika insatser stödja utvecklingsländerna i genomförandet av de globala miljökonventionerna, bl.a. Klimatkonventionen, Konventionen om biologisk mångfald, Montrealprotokollet om ämnen som bryter ned ozonskiktet och ökenkonventionen. Under 2002 har insatser genomförts dels i form av bilateralt stöd till kapacitetsuppbyggnad, dels genom stöd till internationella miljöorganisationer som på olika sätt verkar för konventionernas uppfyllande.

Under 2002 påbörjade Sverige, tillsammans med Norge, diskussioner med Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB) om möjligheten att inom banken inrätta en speciell miljö- och fattigdomsfond.

De negativa miljökonsekvenserna från urbaniseringen kommer att öka genom t.ex. globala klimatförändringar, ökad belastning på naturresurser och negativa effekter på människors hälsa.

Den huvudsakliga verksamheten inom naturbruk är långsiktig och samarbetsprogrammen löper under lång tid. Det svenska stödet till decentraliseringsprocesser har bidragit till utvecklingen av fungerande strukturer för decentralisering samt till att de fattigas egenmakt och självförtroende har ökat. Utvärderingar av verksamheten visar också att kopplingen mellan den lokala och nationella nivån liksom den

regionala är mycket viktig. Den svenska kapaciteten att delta i analys och dialog kring strategiska frågor på nationell nivå bör stärkas ytterligare.

Ekonomiska reformer

Målet för verksamhetsgrenen är att stödja länder som genomför ekonomiska reformprogram som främjar ekonomisk tillväxt, bekämpar fattigdom och bidrar till hållbar utveckling. Inom verksamheten har tillämpningen av riktlinjerna från 1999 för stödformen kommit att innebära att beredning av stöd enbart omfattat stöd till fattiga och i huvudsak skuldtunga länder. Stor vikt läggs vid ländernas ambitioner att genomföra ekonomiska reformprogram. Stödet avses förstärka genomförandet av ländernas egna fattigdomsstrategier. För 2002 bestod samtliga föreslagna insatser av budgetstöd. På lokal nivå har arbetet med harmonisering och koordinering av givarinsatser ökat.

Utvecklingen av policydialogen kring budgetstöd har under de senaste åren förstärkts. De svenska ambassaderna har aktivt drivit policyfrågor på det lokala planet i enlighet med de krav som riktlinjerna på området föreskriver. En förbättrad samverkan har skett mellan ambassaderna, Stockholm och andra viktiga aktörer såsom Bretton Woods institutionerna. Regeringen kommer att utarbeta nya riktlinjer för svenskt budgetstöd till ländernas genomförande av fattigdomsstrategier.

Under året har stöd lämnats för att underlätta för fattiga länder som nyligen avslutat en konflikt att normalisera sina relationer med de internationella finansiella instituten. Sverige har lämnat bidrag för att stödja IMF:s och Världsbankens arbete med att stödja lokal kompetensuppbyggnad av finansiell styrning, revision samt makroekonomisk och finansiell rådgivning.

Genomförandet av det s.k. HIPC-initiativet har inneburit att allt fler av de för stödformen aktuella länderna gradvis uppnår en skuldsituation som definitionsmässigt bedöms vara hållbar. Detta har inneburit en gradvis förskjutning av stödet från att i huvudsak omfatta olika former av skuldlättnad till generell budgetstöd. I denna återfokusering på fattigdomsbekämpning har analys av fattigdomsstrategier och bedömning av kvaliteten på

ländernas offentliga finansiella styrsystem blivit allt viktigare. På lokal nivå har arbetet med harmonisering och koordinering av givarinsatser ökat.

Kapacitetsuppbyggande stöd bl.a. för budgetering och finansiell styrning förväntas förbättra möjligheterna till att ekonomiska reformprogram genomförs väl och därmed stärker genomförandet av ländernas fattigdomsstrategier. Sammantaget kan det konstateras att insatserna uppfyller målet väl för verksamheten.

Forskningssamarbete

Målet för verksamhetsgrenen är att stärka utvecklingsländernas forskningskapacitet och att främja forskning inriktad på hållbar utveckling och fattigdomsbekämpning. Stödets sammansättning har utvecklats i flera avseenden under året. Bredare samarbete genom övergång från projekt till programstöd och en övergång från enskild forskarutbildning till stöd för strategier för inhemsk forskarutbildning har avancerat. Sådana satsningar har gett resultat bl.a. i Uganda och Tanzania. I Tanzania har efter samarbete med ett svenskt universitet ett lokalt förankrat utbildningsprogram för företagsekonomi byggts upp. En annan förändring inom landsamarbetet är ökad fokusering på flervetenskaplig forskning koncentrerad på geografiska områden och med ett samhällsorienterat angreppssätt. Flera forskningssamarbeten sker i samarbete med kommunerna i området. Då det är tillämpligt forskning ger detta ett kunskapsutbyte som gynnar båda parter då forskningen utgår från relevanta behov och de som har behov av att tillämpa forskningsresultaten tidigt är med i processen.

Ett omfattande metodarbete för att säkra kvalitén i forskningssamarbetet har genomförts under året, mot bakgrund av Sidas internrevision av detta samarbete. Antalet insatser har minskat parallellt med en svag ökning av volymen, vilket reflekterar den eftersträlvade ökade koncentrationen av insatser.

Flera utvärderingar har genomförts under året. En sådan pekar på betydande resultat inom skogs- och jordbruksforskning i Vietnam. Bland annat har snabbväxande timmer av högre kvalitet utvecklats. En annan utvärdering visar på vikten av Sidas stöd till uppbyggnad av IT-nätverk vid universitet i Sri Lanka vilket lett till trolig fortsatt lokal finansiering. Andra utvärderingar

pekar på god spridning av forskningsresultat samt på hög vetenskaplig produktivitet. Ett forskningssamarbete under 1990-talet med temat kvinnor och bostadsfrågor utvärderades under året. Det har visat sig ha haft stort inflytande för att medvetandegöra betydelsen av kön och ett jämställdhetsperspektiv för bostadspolitiska åtgärder hos beslutsfattare och inom universiteten i utvecklingsländerna.

Forskningssamarbete har inte en direkt påverkan gentemot fattigdomsmålet, men insatserna kan sägas uppfylla målen för verksamhetsgrenen.

Humanitära insatser och konflikthantering

Målet för verksamhetsgrenen är att möta akuta behov och lindra följderna av väpnade konflikter, systematiska kränkningar av mänskliga rättigheter, naturkatastrofer och epidemier med katastrofliknade prägel. Övergången från nödhjälp till återuppbyggnad skall så långt möjligt underlättas, bl.a. genom kapacitetsutveckling.

Under år 2002 skedde stora förändringar i flera långvariga kriser samtidigt som nya svårhanterliga humanitära situationer uppstod. Detta ställde krav på en flexibel medelshantering. Behovet av humanitära insatser ökade kraftigt. Under 2002 ökade delposten Humanitärt bistånd och konfliktförebyggande från ursprungliga 930 miljoner kronor till ett slutligt utfall på 1 222 miljoner kronor. Härutöver belastades andra delposter för insatser inom verksamhetsgrenen, vilket medförde att utfallet för verksamhetsgrenen uppgick till 1 637 miljoner kronor.

I Afghanistan inleddes omställningen från humanitärt bistånd till återuppbyggnad och mer långsiktig utveckling. Den internationella samordningen av biståndet förändrades med ökad betoning på afghanskt ansvarstagande. Det oväntat stora flyktingåtervändandet medförde större finansiering av UNHCR:s verksamhet än planerat. I Angola ledde det förbättrade tillträdet som följde med vapenvilan till en dramatisk ökning av antalet människor som kunde nås av humanitärt stöd. I Demokratiska Republiken Kongo agerar Sverige genom humanitärt bistånd men också genom fredsbyggande åtgärder. Det samma är fallet vad gäller Elfenbenskusten och Liberia. Sida svarade även på livsmedelskriserna i

södra Afrika och på Afrikas Horn. I södra Afrika komplicerades krisen av den utbredda förekomsten av hiv/aids. Den humanitära situationen på Västbanken och i Gaza fortsatte att förvärras vilket ledde till ett ökat engagemang från Sida.

Faktaruta: Stöd till fredsprocessen i Mellanöstern

Stöd till fredsprocessen i Mellanöstern. Syftet med stödet till de palestinska områdena är att bidra till upprättandet av en demokratisk, ekonomiskt hållbar, palestinsk rättsstat och därigenom indirekt till en framgångsrik fredsprocess. Men Sverige gör även mer direkta insatser till stöd för fredsanssträngningarna. Ett exempel är att Sverige sedan år 2000 stödjer PLO:s förhandlingsbyrå, Negotiations Affairs Department. Tanken med detta stöd är att bygga palestinsk kapacitet för att kunna bistå de palestinska förhandlarna med underlag, folkrättslig kompetens m.m. Slutmålet är att parternas gemensamt ska uppnå en framförhandlad slutstatuslösning på Mellanösternkonflikten.

Problemen med humanitärt tillträde och bristande respekt för internationell humanitär rätt försvårade de humanitära organisationernas arbete. Sida kanaliserar fortsatt ett betydande stöd till FN:s konsoliderade appeller och har tillsammans med Utrikesdepartementet medverkat i det internationella samarbetet för att vidareutveckla detta instrument. Sverige har internationellt arbetat för att effektivisera det humanitära biståndet genom ökad samordning. I juni 2003 stod regeringen värd för en internationell konferens på området. Världens givarländer kunde då enas om riktlinjer för att förbättra och effektivisera gemensamma principer för det humanitära biståndet. Sida har deltagit aktivt i förberedelserna för och uppföljningen av konferensen.

Det svenska humanitära biståndet riktas i många fall mot särskilt utsatta grupper. Undervisning i humanitära krissituationer utgör ofta ett viktigt insatsområde. EU-kommissionen har blivit en allt viktigare global humanitär aktör. Sida ansvarar för det svenska löpande arbetet i Humanitarian Aid Committee och har på detta sätt blivit en engagerad aktör i förhållande till Kommissionens humanitära kontor ECHO.

Sida har genomfört åtgärder för att ytterligare rationalisera sin beredning av humanitära insat-

ser genom upprättande av ramavtal med viktigare samarbetsorganisationer och färre avtal. Regeringen godkände under året Sidas strategi för humanitär minhantering, vilken på ett tydligt sätt lyfter fram betydelsen av att minfrågorna behandlas ur ett bredare utvecklingsperspektiv.

I samtliga kriser där Sida i nära samråd med UD har bidragit till humanitära insatser har myndighetens stöd lämnats på ett flexibelt och väl anpassat sätt. Sida har genomgående verkat för att upprätthålla och stärka FN:s centrala samordnande roll på det humanitära området, bl.a. i beredningen av nya insatser. Ett postkonfliktland som befinner sig i denna fas och där samordningen av stödet från det internationella samfundet fungerat väl är Sierra Leone.

Sveriges insatser inom konflikthantering har vuxit snabbt i omfattning och ett omfattande arbete har lagts ned för att integrera konfliktperspektivet i beredningen av insatser. Under 2002 genomfördes en omfattande inventering och analys av Sidas insatser med konflikthantering som uttalad målsättning. Under 2003 genomförs motsvarande arbete inom UD. Den för Sida och Utrikesdepartementet gemensamma samordningsgruppen för humanitärt bistånd utnyttjas nu i större grad för samråd om stöd till konflikthantering.

Enskilda organisationer

Målet för verksamhetsgrenen är att främja utvecklingen av ett livskraftigt och demokratiskt civilt samhälle och stärka de lokala samarbetsorganisationerna i utvecklingsländer. Lokala samarbetsorganisationer och civila samhällets engagemang är av stor vikt för att nå millennieutvecklingsmålen. Sida har fortsatt arbetet med att kvalitetssäkra verksamheten genom uppföljning och resultatanalys samt att förbättra metoder för styrning och kontroll genom systemrevisioner och kapacitetsstudier. Ökad betoning har även lagts på ramorganisationernas återrapporering av insatsernas effekter avseende såväl kapacitetsutveckling hos lokala partnerorganisationer som på det civila samhällets utveckling. Detta har inneburit förbättrade möjligheter att utvärdera verksamhetens måluppfyllelse. Sida har i enlighet med regleringsbrevet tagit fram kriterier för urval av ramorganisationer. Kriterierna börjar tillämpas under 2003. Detta ger Sida möjligheter att

förändra den befintliga kretsen av ramorganisationer. I januari 2002 bildades Sida Civil Society Center. Verksamheten har under 2002 börjat ta form i samarbete med enskilda organisationer. Verksamheten har under året genomfört erfarenhetsutbyte, utbildning och seminarier om resultatmätning och kommunikation. Utfallet för verksamhetsgrenen Enskilda organisationer har ökat jämfört med föregående år och regeringen bedömer att resultatet i förhållande till målet för verksamhetsgrenen är tillfredsställande.

Övrigt

Målet för informationsverksamheten är att öka intresset för och kunskapen om utvecklingssamarbetet samt att främja debatten om utvecklingsfrågor.

Under 2002 beslutade Sida om en sammanhållen kommunikationspolicy. Den delar in Sidas kommunikation i fyra nivåer: verket, avdelningar och ambassader, projekt och program, samt information till allmänheten.

Under våren var temat för Sidas årliga informationssatsning utbildning. Sidas årliga utvecklingskonferens i oktober 2002 fokuserade på utveckling och hälsa. Uppföljningsmätningar visar att informationen nått ut brett – 47 procent av de tillfrågade hade uppmärksammat den (44 procent 2001). Detta motsvarar ca 3,2 miljoner svenskar.

Sida har i det långsiktiga arbetet med att öka kunskapen om utvecklingsfrågor i skolan fortsatt med fortbildningsdagar för lärare, studieresor för skolledare och lärare samt ungdomsatsningen Zenit. Sidas webbplats blir en allt viktigare kanal för information till allmänheten. Tidningen OmVärldens prenumeranter ökade med ca 30 procent. Måluppfyllelsen bedöms i allt väsentligt vara tillfredsställande.

3.5.3 Förvaltningsmyndigheten Sida

Insatserna som Sida utövar redovisas främst under vad som gjorts inom det internationella utvecklingssamarbetet ovan. Det kan dock vara värt att nämna några myndighetsinterna insatser som genomförts under år 2002, då de påverkar och stödjer Sidas arbete i att utöva ett effektivt

och professionellt internationellt utvecklings-samarbete.

Under år 2002 har en av Sidas strategiska prioriteringar varit den så kallade Fältvisionen. Den syftar till att stärka partnerskapet, samarbetsländernas ägarskap samt biståndssamordningen. För Sida innebär det att ett ökat antal utlandsmyndigheter skall få vidgad delegering (beslutanderätt) för nya insatser. Detta innebär även förändrade roller för de olika delarna av Sidas organisation. En handlingsplan för genomförande tas fram under 2003. En ny funktion för kvalitetssäkring av fältet (Quality Assurance Mechanism - QAM) har skapats. Denna kvalitetssäkring gäller främst de utlandsmyndigheter som har eller kommer få vidgad delegering i fält.

Sida har även under år 2002 fortsatt utveckla former för ökad biståndssamordning och prövat former att arbeta genom andra aktörer. Detta arbete fortskrider även under 2003. Länder vars biståndsorganisationer Sida särskilt samarbetar med är Nederländerna, Norge och Storbritannien. Sida har även medverkat aktivt inom DAC med harmoniseringen av givar-procedurer under 2002.

I syfte att öka antalet budgetstöd och sektorprogramstöd har en utveckling av utbildningsmaterial och metoder skett. Metodarbetet är främst inriktat på att analysera och förstärka finansiella styrsystem, att mäta resultat och effekter samt att bidra till samordnade insatser för kapacitetsutveckling inom ramen för programstödsprocesser.

Redogörelsen för området Personal- och kompetensförsörjning visar att Sida kontinuerligt ökar den tid som avsätts för lärandeaktiviteter. Kompetensstrategiprojektet avslutades under 2002. Projektet ger ett antal rekommendationer för hur Sida skall agera mål-inriktat och strategiskt för att nå en kompetens som motsvarar de krav som ställs på Sida som myndighet.

Sekretariatet för utvärdering och intern revision (UTV) har under 2002 slutfört flera utvärderingar, bl.a. två utvärderingar av landstrategier (Laos och Vietnam), en tematisk utvärdering av nationellt ägarskap i utvecklings-samarbete med Kenya, Tanzania och Uganda, en utvärdering a program för stöd till landsbygds-utveckling, och en studie av incitament i biståndet. Två granskningar från internrevisionen har under perioden behandlas av Sidas styrelse.

Måluppfyllelsen för Sida som förvaltnings-myndighet bedöms främst genom insatserna under det bilaterala utvecklings-samarbetet. Det Sida utfört för att stödja insatserna bedöms vara väl inriktat.

3.5.4 Övrigt stöd till utvecklings-samarbete

Svenska institutet

Från anslaget 8:1 Biståndsverksamhet finansieras Svenska institutets (SI) gäststipendie- och utbytesverksamhet som omfattar person- och erfarenhetsutbyte med utvecklingsländer samt gäststipendieprogram för studier på avancerad akademisk nivå och forskning i Sverige för personer i utvecklingsländer. För gäststipendieprogrammet har antalet ansökningar ökat kraftigt i takt med att utbudet av internationella masterprogram är på engelska. Även ansökningar till expertutbytesprogrammet ökade något för år 2002.

Svenska institutets gäststipendie- och utbytesverksamhet har resulterat i att stipendiaterna inom expertutbytesprogrammet har fått ökad kompetens som har bidragit till utvecklingen i hemländerna både ekonomiskt och socialt. Stipendiaterna inom gäststipendieprogrammet som vistats en längre tid i Sverige blir ofta nyckelpersoner i sina hemländer för fortsatta kontakter med svenska universitet, svenskt samhälle, kultur och näringsliv. SI framhåller jämställdhet i verksamheten och försöker tillgodose det så långt som möjligt i programmen som ofta är helt efterfrågestyrda. Gäststipendieverksamheten skall följas upp av SI under 2003. Verksamheten under 2002 har på ett tillfredsställande sätt uppfyllt syftet med bidraget.

Svenska institutet i Alexandria

Svenska institutet i Alexandria finansieras från anslaget 8:1 Biståndsverksamhet och skall vara en mötesplats för människor från MENA-regionen (Mellanöstern-Nordafrika) och Europa, ett forum för dialog mellan civilisationer. Här knyter forskare, lärare, journalister, konstnärer, författare, översättare, biståndsarbetare, ung-

domsledare, diplomater, och politiker kontakt med kolleger över kultur- och religionsgränser.

I juni 2002 konstituerades en rådgivande kommitté för institutet, med tolv ledamöter från arabvärlden och Europa representerande vetenskap, kultur och politik. En serie bilaterala kulturprojekt anordnades under 2002, främst i samverkan med Svenska institutet, men Alexandriainstitutets verksamhet har alltmer inriktats på multilaterala, interregionala program såsom erfarenhetsutbyte mellan utbildare av religionslärare, lanseringen av en ny modell för forskningssamarbete (i samverkan med Sida) och skapandet av ett nätverk mellan ett tiotal arkeologiska muséer (i samverkan med Medelhavsmuséet). På styrelsens uppdrag genomfördes också inventeringar av kunskapsbaser gällande migration och översättning. Vidare förbereddes en mer systematisk samverkan med EU i EuroMed-aktiviteter under 2003.

Sverige har i den finansiering som lämnats till olika organisationer och aktiviteter i många fall spelat en aktiv roll och fått genomslag för svenska prioriteringar. Bedömningen är att resultaten på ett tillfredsställande sätt uppfyller syftet med stödet. T.ex. visar verksamheten vid Alexandriainstitutet under 2002 att den fyller en viktig funktion också som arabisk mötesplats eftersom kolleger, till exempel forskare från olika MENA-länder, annars ofta arbetar isolerade från varandra.

Generalkonsulatets sektion för turkiskt-svenskt samarbete i Istanbul

Generalkonsulatets sektion för turkiskt-svenskt samarbete i Istanbul finansieras från anslaget 8:1 Biståndsverksamhet och skall främja kontakterna mellan Sverige och Turkiet samt Turkiets strävan mot ett medlemskap i EU. Under 2002 har verksamheten omfattat seminarier om mänskliga rättigheter och demokrati, EU-kunskap, asyl- och migrationsfrågor, jämställdhet och minoritetsfrågor, vilket väl motsvarar de riktlinjer som fastställts. Anslaget för 2002 var 12 miljoner kronor, medan utfallet blev 7 miljoner kronor. Detta berodde på att det första verksamhetsåret till stor del ägnades åt att konsolidera verksamheten, identifiera samarbetspartners och skapa nätverk.

Folke Bernadotteakademien

Folke Bernadotteakademien inrättades av regeringen hösten 2002. Akademiens uppgift är att genomföra sådan särskild utbildning och samträning som tillsammans med andra myndigheters insatser krävs för att förbereda personal för deltagande i internationella katastrof-, kris- och fredsinnsatser eller andra liknande uppdrag. Tonvikten skall bland annat ligga vid stöd till FN:s insatser och till uppbyggnaden av EU:s kris- och konflikthanteringsförmåga. Utbildnings- och samträningens verksamheten inleddes under 2002, med utgångspunkt i kontaktskapande och erfarenhetsutbyte med berörda svenska myndigheter och andra institutioner. Inom metodutvecklings- och forskningsverksamheten utvecklades inledande kontakter med tilltänkta samarbetsparter, bland dem Umeå universitet. Samverkan- och samarbetsfrämjandeverksamheten understöddes i huvudsak genom kontaktarbete inom och utanför Sverige. Regeringen bedömer att avsikterna för akademiens inledande arbete har förverkligats väl.

Swedfund

Swedfund International AB bidrar till utveckling av bärkraftiga företag i u-länder och länder i Central- och Östeuropa genom riskkapital-satsningar i form av aktier eller lån, främst i samverkan med svenskt näringsliv i s.k. joint ventures. Under senare år har Swedfund också i växande grad gått in i riskkapital- och investeringsfonder.

I oktober 2002 genomfördes fusionen mellan moderbolaget och dotterbolaget Swedfund Financial Markets AB. Dotterbolaget bildades 1996 i syfte att bygga upp fungerande finansmarknader i de baltiska länderna. Fusionen innebär, tillsammans med ett tillskott från ägaren, en kapitaltillförsel på cirka 300 miljoner kronor till bolaget för insatser i Central- och Östeuropa. Det totala kapitalet uppgår nu till 1 046 miljoner kronor, varav hälften är avsett för verksamhet i Central- och Östeuropa. Under 2002 gjordes 14 investeringar om totalt 190 miljoner kronor. Vinsten uppgick till 30 miljoner kronor.

Utredningar m.m.

Den internationella expertgruppen för utvecklingsfrågor (EGDI) vid utrikesdepartementet har till uppgift att initiera, publicera och informera om studier kring olika policyrelevanta utvecklingsfrågor. Under 2003 har gruppen gett ut två studier om internationella arbetskraftsrättigheter, en studie om dialogens roll för utveckling, en studie om decentralisering och demokratiska styrelseskick samt en bok om finansiella sektorsfrågor. Dessutom har EGDI-sekretariatet under året publicerat en studie om riskhantering vid utländska direktinvesteringar i utvecklingsländer. För närvarande pågår arbete om migration och utveckling, genderfrågor, utvecklingsfinansiering, omfördelning, tillväxt och fattigdomsbekämpning, särskild och differentierad behandling av utvecklingsländer inom WTO-systemet, konflikter, säkerhet och utveckling, koherens samt informell sektor.

Under 2002 inleddes ett opinionsarbete om millennieutvecklingsmålen. Ett omfattande arbete har påbörjats för att göra målen kända och bidra till dess uppfyllande. I kampanjen arbetar UD tillsammans med ett 60-tal organisationer och företag. Under året har också ett internationellt samarbete för kampanjen inletts.

Övriga insatser

Stöd har även lämnats till bl.a. den nordiskt samfinansierade verksamheten vid Nordiska Afrikainstitutet, stiftelsen Dag Hammarskjölds Minnesfond, United World College (UWC) för kostnader för elever från utvecklingsländer, Svenska FN-förbundet (SFN), Europarådets Nord-Sydcentrum samt till FN:s speciella grupp för informations- och kommunikationsteknologi (UN ICT Task Force).

3.5.5 Nordiska Afrikainstitutets insatser

Nordiska Afrikainstitutet har enligt sin instruktion till uppgift att inom Norden främja och driva vetenskaplig forskning om Afrika, främja samarbete och kontakter mellan nordiska och afrikanska forskare, och utgöra ett dokumentationscentrum för forskning och studier om aktuella afrikanska förhållanden. Forsknings- och seminarieverksamhetens stipendier och

seminarier har under 2002 bidragit till att främja det tvärvetenskapliga nätverksbyggandet mellan forskare i de nordiska länderna och i Afrika. Antalet gästforskare har ökat och deltagandet i konferenser har varit flitigt vilket innebär att forskningsresultaten når relevanta grupper och intressenter. Genom sina policyrelaterade aktiviteter har institutet under året medverkat i olika sammanhang. Bland andra kan nämnas Expertgruppen för Utvecklingsfrågor (EGDI), arbetsgruppen Dialogen i biståndet, arkivprojektet för dokument från befrielseörelserna i Södra Afrika och NEPAD (New Partnership for Africa's Development). Publikationsverksamheten har varit framgångsrik då skrifter och information har en omfattande spridning i olika delar av världen. Målen för verksamheten bedöms vara väl uppfyllda.

3.5.6 Insatser utanför politikområdet

Insatser utanför politikområdet har nyligen redovisats i regeringens proposition 2002/03:112 Gemensamt ansvar – Sveriges politik för global utveckling. Mer ingående redovisning förs inom respektive utgifts- och politikområde.

3.6 Resultatbedömning

Riksdagens mål för det svenska utvecklings-samarbetet anger vilka effekter samarbetet ska uppnå på lång sikt. För år 2002 var det övergripande målet att utvecklingssamarbetet ska bidra till att höja de fattiga folkens levnadsnivå. Sex delmål samverkar för detta:

- resurstillväxt
- ekonomisk och politisk självständighet
- ekonomisk och social utjämning
- demokratisk samhällsutveckling
- framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön
- jämställdhet mellan kvinnor och män.

Sverige ska bidra till att dessa mål blir uppfyllda. Det är dock inte möjligt att urskilja effekten av Sveriges bidrag från effekten av alla andra faktorer. Inte heller kan en årlig redovisning ge en bild av de långsiktiga effekterna som bistånd

förväntas ha. Trots svårigheten att bedöma långsiktiga effekter av såväl bistånd som insatser på andra områden för att främja utvecklingen i fattigare länder är det av största vikt att försöka mäta, prioritera och övervaka insatserna på årlig basis för att stärka effektiviteten i insatserna och därmed resultaten. Den övergripande utvecklingen i regioner och länder är ett resultat av en kombination av olika åtgärder – inte minst de som de enskilda länderna genomför själva. Hur våra bidrag tillsammans med andra åtgärder påverkar kan avläsas över tiden genom mätningar av förändringar i fattigdomssituationen, gentemot millennieutvecklingsmålen och de mål som uppsatts i ländernas fattigdomsstrategier. Det kan också avläsas genom utvärderingar som omfattar längre tidsperioder.

3.6.1 Att höja de fattiga folkens levnadsnivå

Den ökade betoningen på fattigdomsbekämpning och de fattiga ländernas ökade ansvar för sin egen utveckling har kommit till uttryck i de fattigdomsstrategier som utvecklats under början av 2000-talet. De landstrategier som utarbetats för Sveriges samarbete med dessa länder har landets fattigdomsstrategi som utgångspunkt för att inrikta en allt större del av samarbetet på fattigdomsminskning. Sverige har också aktivt bidragit till att utarbeta riktlinjer inom DAC för biståndsgivarnas arbete med fattigdomsbekämpning.¹

Sida genomförde ett betydande arbete under 2002 med att revidera Handlingsprogrammet för Fattigdomsbekämpning. Ett nytt, övergripande synsätt på fattigdomsbekämpning togs fram (Perspectives on Poverty). I detta anges att fattigdomsminskning är det övergripande målet inom ramen för ett mångdimensionellt fattigdomsbegrepp. Ägarskapet betonas liksom fattigdomsanalyser samt en effektiv dialog om fattigdomsfrågorna. Sida tog under 2002 också fram ett förhållningssätt till de fattiga ländernas fattigdomsstrategier. Dessa skall så långt möjligt stödjas, bland annat genom kompetensutveckling och stöd till effektiva former för folkligt deltagande. Vikten av samordning med

andra utvecklingsorganisationer, såväl internationella som nationella, understryks. Sida har också klassificerat hur det bilaterala biståndet inriktas direkt eller indirekt på fattigdomsinriktade insatser.

3.6.2 Sex delmål för utvecklingsarbetet

Resurstillväxt

Grunden för fattigdomsbekämpning är en stabil tillväxt som når och involverar de fattiga. Utan ekonomisk tillväxt kan inte fattigdomen varaktigt minskas. För att tillväxten ska komma de fattiga till del är fördelningsfrågorna av stor betydelse. Resurstillväxt är ett bredare begrepp än ekonomisk tillväxt och innebär bland annat att de fattiga ses som en resurs i såväl produktion som beslutsprocesser och som stärks genom god hälsa och utbildning. Ekonomisk tillväxt måste ses i ett mycket långsiktigt perspektiv, eftersom investeringar och biståndssatsningar kan ge avkastning en lång tid framöver. Flera faktorer är viktiga för tillväxten:

- makroekonomisk balans och övergripande ekonomiska reformer
- en effektiv offentlig sektor och effektiva offentliga institutioner
- ett stort humankapital
- en stark privatsektor och grundläggande infrastruktur
- goda förutsättningar för ökad utrikeshandel
- avsaknaden av diskriminering och konflikter.

Det svenska stödet till ekonomiska reformer ges numera huvudsakligen i form av generellt budgetstöd och skuldlättnader. Insatserna ska bidra till makroekonomisk stabilitet och ge finansiering och incitament för fortsatta övergripande reformer. Syftet är att höja den ekonomiska tillväxten och bekämpa fattigdomen. Numera knyts budgetstödet till genomförandet av landets nationella fattigdomsbekämpningsstrategi.

En stor del av det svenska stödet ges genom Sida för att effektivisera i utvecklingsländerna, både den centrala nationella förvaltningen och den lokala förvaltningen. Sverige skall fortsatt stödja samarbetsländernas arbete med att för-

¹ OECD/DAC: The DAC Guidelines. Poverty Reduction, Paris 2001

bättra hanteringen av offentliga medel, vilket stärker deras förmåga att genomföra sina fattigdomsbekämpningsstrategier, skapar förutsättningar för snabbare tillväxt och kan bidra till att minska korruptionen. Utvecklingen mot att allt större delar av bistandsflödena kanaliseras genom den centrala budgeten i mottagarländerna tydliggör ett stort behov av att stärka kapaciteten hos finans- och planeringsministerier. Det gäller såväl budget- och skuldhanteringsförmåga som revision, skattesystem och förmågan att arbeta med makroekonomiska prognoser och planering. Stödet till rättsväsendet innebär bland annat att förstärka det privata ägandeskyddet och garantera att affärskontrakt är bindande. Syftet är att sänka risken för affärer och underlätta den ekonomiska tillväxten. Arbetet med offentlig förvaltning kan ske bilateralt såväl som multilateralt, t.ex. genom ökat förvaltningsbistånd där svensk expertkunskap tas i anspråk.

Sverige har varit mycket aktiv inom dessa områden. Satsningar på utbildning och hälsa förbättrar väsentligt produktiviteten och studier visar exempelvis att satsningar på grundskoleutbildning ger större avkastning än andra kapitalsatsningar och att läskunnighet är viktig även för produktiv självsysselsättning. Förbättrad hälsa har också visat sig ge hög ekonomisk nytta i förhållande till kostnaderna.

Policyreformer och institutionell utveckling är nyckelinslag i det svenska stödet till infrastruktur, näringsliv och urban utveckling för att ge länder förutsättningar för snabbare tillväxt. Exempelvis har svenskt stöd till den finansiella sektorn i Uganda och till landsvägsrehabilitering och landsbygdselektrifiering i Moçambique givit positiva ekonomiska och sociala effekter.

Naturbruket är den största näringsgrenen i många utvecklingsländer där även de flesta fattiga försörjer sig. Därför får naturbruket ett betydande stöd från Sverige genom Sida. För att åstadkomma hållbara förbättringar för de fattiga har Sverige bl.a. stött ett program för ekonomisk tillväxt och effektivisering av naturbruket.

Diskriminering i olika former kan bryta mot de mänskliga rättigheterna och minskar de diskriminerades produktivitet, och dämpar därmed den ekonomiska tillväxten. Detta gäller inte minst diskrimineringen av kvinnor. Satsningar som gynnar kvinnor kan i vissa fall ge större positiva effekter på de fattigas situation än motsvarande satsning på män, detta gäller till exem-

pel utbildning. Det svenska stödet till mänskliga rättigheter och speciellt till jämställdhet mellan kvinnor och män kan därför också befrämja flera av de svenska utvecklingsmålen.

Den förödande effekt väpnade konflikter har på den ekonomiska tillväxten har under flera år uppmärksamats. Många av de länder i Afrika som uppvisat den sämsta ekonomiska tillväxten över en längre period har varit inblandade i väpnade konflikter. Således är insatser för fredsfrämjande och konflikthantering också fattigdomsbekämpande. Fattigdomsbekämpning kan i sin tur vara fredsbefrämjande.

Ekonomisk och politisk självständighet

Detta måls betydelse har ändrats väsentligt sedan det fastslogs. För det första har de flesta länder numera uppnått formell politisk självständighet. Det är nu viktigt att dessa nya staters legitimitet bekräftar genom förstärkt demokrati, tydlig respekt för de mänskliga rättigheterna och utveckling av en effektivare offentlig förvaltning. För det andra är inget land i världen ekonomiskt självständigt i meningen självförsörjande. Under det senaste halvsekle har de u-länder som öppnat sig mest mot världsekonomin vuxit snabbast, medan de som ekonomiskt avskärmat sig från omvärlden har förblivit ytterst fattiga. I stället för självförsörjning måste målet snarare vara att skapa en ekonomisk handlingsfrihet genom satsningar på bl.a. uppbyggnad av förvaltningskapacitet och kompetens som leder till ökad ekonomisk tillväxt och förmåga att anpassa sig till förändrade förhållanden.

Den externa skuldbördan är fortfarande ett väsentligt hinder för många av Sveriges samarbetsländer. I takt med att länderna kvalificerar sig för skuldlättnader under det fördjupade internationella initiativet för djupt skuldsatta fattiga länder (det s.k. HIPC -initiativet), ges svenskt stöd till ekonomiska reformer i form av ett generellt budgetstöd som kan användas för skuldtjänst eller andra offentliga utgifter. Sverige har under 2002 även genomfört insatser för att bygga upp ländernas kapacitet att hantera skulden. Under 2002 valde Sverige, mot bakgrund av att beräkningsbasen för finansieringsgapet ökat att avisera ett ytterligare bidrag om sammanlagt upp till 300 miljoner kronor, inklusive Sveriges bidrag via EU och givet en rimlig bördefördelning mellan givarna.

Ekonomisk och social utjämning

Ekonomiska studier visar att en relativt jämn fördelning av produktiva tillgångar är en god förutsättning för snabb och uthållig ekonomisk tillväxt. Sveriges utvecklingssamarbete ska öka de fattigas förmåga att vara ekonomiskt produktiva – att skapa ekonomisk tillväxt – genom att:

- öka de fattigas tillgång till produktiva resurser. Den egna arbetskraften är många fattigas främsta ekonomiska tillgång. Det är därför viktigt att genom utbildningsinsatser bidra till att förutsättningarna för de fattiga att delta i ekonomiska aktiviteter stärks. Mikrofinansiering möjliggör för de fattiga att investera och marknadsföra sina varor. Sida hade trettio mikrofinansinsatser år 2002, främst i Afrika och Latinamerika. Sidans satsningar mot aids, tuberkulos och malaria syftar bl.a. till att minska sjukdomarnas negativa effekter på människors produktivitet.
- öka de fattigas förmåga att använda sina resurser effektivt. Diskriminering, regressiv beskattning och korrupktion är faktorer som minskar de fattigas produktivitet.
- minska de fattigas och de potentiellt fattigas sårbarhet. Mikrokrediter hjälper också de fattiga att spara i goda tider för att kunna låna i sämre tider. Under de senaste tio åren har många u-länder lyckats stabilisera sina ekonomier, vilket har varit ett av delsyftena med Sveriges stöd till ekonomiska reformer. Tidigare obalanser medförde höga räntor, arbetslöshet och inflation som de fattiga hade svårt att skydda sig mot.

Demokratisk samhällsutveckling

Människor vill ha frihet att påverka sina liv, att uttrycka sina åsikter och delta i beslut som rör samhället de lever i. En breddning och fördjupning av demokratin måste till för att ett sådant reellt deltagande ska bli verklighet. En demokratisk samhällsutveckling kan uppnås bland annat genom bidrag till insatser som främjar de fattiga människornas möjligheter, säkerhet, makt och rätt till ett värdigt liv. Uppmärksamhet bör ägnas åt att beakta alla människors lika värdighet och rättigheter oavsett ålder,

kön, etnisk bakgrund, trosuppfattning, ursprung, sexuell läggning eller ev. funktionshinder. De fattiga gynnas av en demokratisk samhällsstyrning, bland annat genom att demokratiska regimer är mer benägna att föra en politik som respekterar mänskliga rättigheter och garanterar alla människors lika rätt till ett värdigt liv. En demokratisk samhällsstyrning kan också vara konfliktförebyggande i sig genom att intressekonflikter hanteras med andra och mer fredliga medel. En allt större andel av Sveriges biståndsinsatser har fred, demokrati och mänskliga rättigheter som huvudmål eller delmål.

Som ett led i insatserna för demokratisk samhällsstyrning stödjer Sverige genom olika insatser politiska processer och institutioner såsom parlament, val, partiväsande, statlig och lokal förvaltning och rättsstater. Genom samarbete med det civila samhället och staten i fråga främjas också framväxten av en demokratisk kultur. Andra insatser främjar yttrandefrihet, fria medier, tillgång till information och oberoende revision.

Inom ramen för demokratisk samhällsutveckling stödjer Sverige olika typer av insatser vad gäller främjande av de mänskliga rättigheterna bland annat genom stöd till ombudsmannaväsendet och olika organisationer i det civila samhället men även genom olika utbildningsinsatser. Insatserna kräver ofta en långsiktighet då befintliga maktstrukturer utmanas, men i vissa fall kan även kortsiktiga punktinsatser vara mer strategiskt i trängda politiska situationer. Oavsett vilken insats som görs är Sverige principfast när det gäller respekten för de mänskliga rättigheterna.

Sverige stödjer även insatser som avser stöd till rättsväsendet såsom rättshjälp till fattiga människor men även större projekt där hela rättskedjan är involverad. Under 2002 fortsatte arbetet med att tillse att Sveriges utvecklingssamarbete genomsyras av ett demokrati- och människorättsperspektiv, bl.a. genom utbildningsinsatser avseende demokrati- människo- rätts- och barnperspektiv.

En framsynt hushållning med naturresurser och omsorg om miljön

En stor del av verksamheten under 2002 präglades av förberedelserna inför FN:s toppmöte i Johannesburg om hållbar utveckling. Mötet blev

på många sätt en framgång. Inom flera av Sveriges prioriterade frågor nåddes nya överenskommelser, till exempel inom vatten och sanitet, hållbara konsumtions- och produktionsmönster samt kemikalier.

Påfyllnadsförhandlingarna i den globala miljöfonden (GEF) och Montrealprotokollets multilaterala fond för utfasning av ozon-nedbrytande ämnen var två områden där Sverige hade stor framgång under 2002. Förhandlingarna resulterade i ökade internationella resurser för globala miljöåtgärder.

Sverige har fortsatt att verka för att de multilaterala miljökonventionerna genomförs, dels genom ett aktivt deltagande på konventionsarbetet, dels genom bilaterala insatser. Framstegen har varit betydande, särskilt inom kemikalieområdet och inom klimatkonventionen där Sverige varit aktiv för att bistå de minst utvecklade länderna att anpassa sig till klimatförändringar. Som ett led i genomförandet på hemmaplan har Sverige bland annat utarbetat handlingsplaner för biståndet för de viktigaste miljökonventionerna.

Sverige har aktivt medverkat till att Global Water Partnership blivit en internationell organisation som under 2002 fick sin hemvist i Stockholm. Stödet till Stockholm International Water Institute, som Sverige lämnat under flera år, har stärkt Sveriges profil inom internationella vatten- och utvecklingsfrågor. Sveriges möjligheter att svara upp mot de internationella åtaganden som gjorts för att lösa utvecklingsproblematiken inom vattenområdet stärktes ytterligare genom stöd till etablerandet av Swedish Water House som kommer att utgöra ett kunskapscentrum för effektiv förvaltning av vattenresurser i utvecklingsländer.

Arbetet med integrering av miljöaspekter i biståndet har utvecklats framgångsrikt bl.a. genom en informationskampanj om fattigdom och hälsa som särskilt belyste den viktiga kopplingen mellan miljö och hälsa. Ett flertal praktiska instrument har utarbetats som syftar till att bättre integrera miljöaspekter i biståndet: anvisningar för grön upphandling, en handledning för miljöindikatorer i biståndet, revideringar av den tidigare handledningen för miljökonsekvensbedömning, anvisningar för strategisk miljöanalys i samband med landstrategiarbetet liksom en manual för integrering av miljöaspekter i samband med sektorprogramstöd.

Jämställdhet mellan kvinnor och män

Ett jämställdhetsperspektiv ska sätta sin prägel på hela utvecklingssamarbetet. Andelen insatser där jämställdhet är huvudsyfte eller delsyfte fortsätter därför att öka, även om andelen som har jämställdhet som huvudsyfte förblir liten.

De internationella ansträngningarna för att uppnå FN:s millennieutvecklingsmål bidrar till att få jämställdhetstänkandet att genomsyra alla delar av utvecklingssamarbetet. Sverige deltog under 2002 i detta arbete genom såväl multilaterala som bilaterala insatser. Stöd gavs till FN-organ som UNIFEM, UNICEF, UNDP och UNFPA som arbetar med att förbättra kvinnors situation i fattiga länder. Genom bilaterala insatser bidrar Sverige t.ex. till att förebygga hiv/aids bland ungdomar, ge fler flickor möjlighet att gå i skolan samt sprida jämställdhetstänkandet i samarbetsländerna.

En utvärdering av Sidas strategi för hur jämställdhetsperspektivet ska genomsyra utvecklingssamarbetet har väckt stort intresse. Utvärderingens viktigaste slutsatser är att strategin har fungerat bra på policynivå, men att den behöver förstärkas på insats- och genomförandenivå. Den pekar också på behovet av tillräckliga resurser för att kunna driva ett arbete som främjar jämställdhet. Det är nödvändigt med kunskaper om det sociokulturella sammanhanget och om hur jämställdhet och fattigdomsbekämpning kan samverka. Strategin skall mot bakgrund av resultaten revideras.

Regeringen har stärkt sitt arbete med att bekämpa handel med människor, särskilt kvinnor och barn. Under 2002 intensifierades arbetet med en ny strategi för bekämpning av människohandel genom Sveriges internationella utvecklingssamarbete. Strategin lades fram under innevarande år och riktar sig till Regeringskansliet, Sida, och andra myndigheter som arbetar med frågan inom utvecklingssamarbetet.

3.6.3 Analys och slutsatser

Resultatredovisning och -bedömning bekräftar den analys och de slutsatser som legat till grund för propositionen Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling (prop. 2002/2003:122), som formulerar en ny utvecklingspolitik. Mångåriga erfarenheter ligger till

grund för den sammanhållna politik som propositionen föreslår.

Utvecklingsprocessen måste drivas av ett lands egen regering med stöd av befolkningen. Sveriges politik för global utveckling bygger på att insatser inom alla politikområden inkl. utrikes-, handels-, miljö-, migrations-, säkerhets- och den ekonomiska politiken bidrar till denna process. Utvecklingssamarbetets roll är att stödja och skapa förutsättningar för den samstämda politiken. Regeringen har föreslagit ett övergripande mål för hela regeringens verksamhet: att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. En helhetssyn på global utveckling är det som kan bidra till en utveckling som står på egna ben och därmed minska länders biståndsberoende. En fri och öppen handel, minskade jordbrukssubventioner och ökade insatser för fred och säkerhet är exempel på frågor som är avgörande för den globala utvecklingen.

Hela politiken skall präglas av ett rättighetsperspektiv. Människors rättigheter är grunden för de åtgärder som vidtas. Politiken ska också genomsyras av de fattigas perspektiv, som understryker att fattiga människors behov, intressen och prioriteringar skall vara utgångspunkt för arbetet. Båda dessa perspektiv förskjuter fokus från givare till mottagare. Det lyfter fram fattiga länder och människor som aktörer, ansvariga för sin egen utveckling. Demokrati, jämställdhet mellan kvinnor och män, barnets och funktionshindrades rättigheter lyfts särskilt fram.

Propositionen ställer tydliga krav på ett samordnat agerande i planering och beslutsfattande mellan olika politikområden och departement. Bättre samordning krävs också på internationell nivå, inom och mellan EU, de multilaterala finansiella organisationerna och FN. Genomförandet av politiken för global utveckling kommer att redovisas årligen till riksdagen i en resultatskrivelse.

Målet för Sveriges utvecklingssamarbete har hittills varit att bidra till att det övergripande målet att höja de fattiga folkens levnadsnivå och de sex underliggande delmålen uppfylls. Sammantaget skall utvecklingssamarbetet bidra till en utvecklingsprocess som minskar fattigdomen. Årets resultatredovisning bekräftar att ett effektivt utvecklingssamarbete måste bygga på en mångdimensionell syn på fattigdom inte bara som en brist på pengar, utan också som avsaknad av inflytande och säkerhet.

Strukturen med ett huvudmål och sex delmål har medfört att det övergripande fattigdomsmålet hamnat i skymundan. Regeringen föreslår därför ett enda mål för utvecklingssamarbetet: att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor. Fokus på fattigdomsrelaterade frågor och fattigdomsbekämpning har under senare år kommit att dominera det internationella utvecklingssamarbetet. Sida har under år 2002 presenterat ett nytt övergripande synsätt på fattigdom, *Perspectives on Poverty*. Bland annat förtydligas hur övriga mål och styrinstrument länkas till Sidas huvuduppdrag.

Centralt i Sveriges utvecklingssamarbete är det uttalade ägarskap som krävs för en långsiktig hållbar fattigdomsminskning. Betydelsen på ett sådant ägarskap har tydliggjorts i olika sammanhang, inte minst i FN:s millenniedeklaration, som antogs år 2000, och de konkreta målsättningar som hämtats därifrån, de s k millennieutvecklingsmålen. I regeringens utvecklingsproposition betonas utvecklingsländernas eget ansvar. Trovärdigheten i samarbetsländernas utvecklingsansträngningar får ökad betydelse, både för formerna och omfattningen på stödet.

De nationella fattigdomsstrategierna (PRS) lyfts fram. De banar väg för mer samordning med andra givare och aktörer. Genom ökad samverkan med andra kan Sveriges totala utvecklingssamarbete breddas och bli mer flexibelt. Multilaterala samarbetsformer blir viktigare. Därmed kan Sveriges insatser i ett enskilt land koncentreras till färre områden och sektorer. Utvecklingen mot ökad andel program- och budgetstöd fortsätter i de länder där förutsättningar finns för dessa samarbetsformer. Optimalt är att allt bistånd och alla aktörer samordnas under ledning av utvecklingslandet och dess fattigdomsstrategi (PRS). De planeringsmetoder och -instrument som vuxit fram både hos FN, EU och de internationella finansieringsinstitutionerna har gett stora effektivitetsvinster. De gemensamma ramverken för FN:s arbete (UNDAF) och EU:s landstrategier är av stor betydelse. Dessa metoder kan ytterligare utvecklas.

Noggrann uppföljning och utvärdering av utvecklingssamarbetet är viktigt för att uppnå ett effektivare bistånd. Det svenska stödet kan mycket sällan ses isolerat från andra insatser, vare sig nationella eller internationella. Det är svårt, om ens möjligt, att urskilja effekterna av

Sveriges bidrag från effekterna av andra faktorer. Den omgivande miljön påverkar också resultatet av en insats eller program. Utvärdering och uppföljning av svenskt utvecklingssamarbete måste därför också ske brett och tillsammans med fler givare, i nära samråd och samarbete med samarbetslandet självt. Som komplement till det löpande interna uppföljnings- och utvärderingsarbetet bör även utvärderingar ske av en oberoende aktör. Erfarenheter och resultat från utvärderingar och pågående verksamheter måste också återföras till verksamheten inför beslut om framtida insatser och program.

Det arbete som nu inletts för att genomföra och vidareutveckla de förslag som förs fram i utvecklingspropositionen kommer att ske inom utrikesdepartementet, men också på bred front inom regeringskansliet och övriga delar av det offentliga Sverige.

Sammanfattningsvis leder resultatredovisningen och resultatbedömningen till följande generella slutsatser som kan dras för den svenska politiken för global utveckling och det svenska utvecklingssamarbetet:

- Samstämmighetsfrågorna får allt större betydelse. Samstämmigheten mellan olika politikområden stärks i syfte att göra den samlade politiken mer utvecklingsfrämjande. För att säkerställa en enhetlig politik kommer det samordningsarbete som redan inletts med olika departement genom en interdepartemental arbetsgrupp att fortsätta under 2004.
- Genomförandet av politiken för global utveckling kommer att redovisas årligen till riksdagen i en resultatskrivelse.
- Målet för politiken för global utveckling skall vara att bidra till en rättvis och hållbar global utveckling. Politiken skall genomsyras av rättighetsperspektivet och de fattigas perspektiv på utveckling.
- Fattigdomsbekämpning kommer fortsatt att utgöra fokus för Sveriges politik. Målet för det svenska utvecklingssamarbetet skall vara att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor.
- Utvecklingssamarbetet måste effektiviseras ytterligare. Detta skall ske bland annat genom stöd till samarbetsländernas fortsatta utveckling av nationella fattigdomsstrategier,

ökade insatser för harmonisering och samordning och förenklade regler och rutiner. Ökad samordning och samverkan med andra givarländer och organisationer ska ske. Utvecklingen mot ökad andel program- och budgetstöd fortsätter i de länder där de nödvändiga förutsättningar för dessa samarbetsformer föreligger.

- Uppföljning och utvärdering ges ökad vikt. För att stärka och öka trovärdigheten i utvärderingsarbetet kompletteras den löpande utvärderingsverksamheten med utvärderingar som genomförs av en i förhållande till verksamheten oberoende aktör.
- Metoder för att effektivisera utvecklingssamarbetet och genomförandet av de internationellt överenskomna utvecklingsmålen måste ständigt utvecklas och återföras till utvecklingssamarbetets praktik. System bör utvecklas för att säkerställa att gjorda erfarenheter och resultat leder till riktiga beslut om framtida satsningar.

3.7 Revisionens iakttagelser

Riksrevisionsverket (RRV) har för utgiftsområdets två förvaltningsmyndigheter, Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete (Sida) och Nordiska Afrikainstitutet, lämnat revisionsberättelser utan invändning.

3.8 Budgetförslag

Från och med 2004 skall i princip all årlig revision avgiftsbeläggas (Avgifter vid Riksrevisionen, prop. 2002/03:63, bet. 2002/03:FiU27, rskr. 2002/03:189). Avgifter och ersättningar tillförs statskassan och redovisas mot inkomsttitel. För anslagsfinansierade myndigheter som under 2003 inte erlägger någon avgift för årlig revision medför föreslagen nyordning en tillkommande kostnad. En kostnad som myndigheterna föreslås kompenseras för genom en nivåhöjning av anslagen från och med nästa år. För utgiftsområde 7 Internationellt bistånd sker denna kompensation inom utgiftsområdets totala ram. Ökningarna på myndigheternas förvaltningsanslag motsvaras av

den sänkning som sker på sakanslaget 8:1 Biståndsverksamhet.

3.8.1 8:1 Biståndsverksamhet

Tabell 3.7 Anslagsutveckling för 8:1 Biståndsverksamhet

Tusental kronor

2002	Utfall	14 188 921	Reserva- tion	728 418
2003	Anslag	15 791 147	¹ Utgifts- prognos	15 671 541
2004	Förslag	19 224 800	²	
2005	Beräknat	20 190 903		
2006	Beräknat	21 165 713		

¹Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

²Anslaget var tidigare ett reservationsanslag. Fr.o.m. budgetåret 2004 förs anslaget upp som ett ramanslag. Behållningen på reservationsanslaget vid utgången av 2003 förs upp som anslagssparande på ramanslaget. Av anslagsbeloppet är 643 880 tkr ej utvecklingsbistånd i enlighet med OECD/DAC:s definition.

Anslaget 8:1 Biståndsverksamhet består fr.o.m. 2004 av fyra anslagsdelar som disponeras av följande myndigheter: Regeringskansliet, Styrelsen för internationellt utvecklings-samarbete, Rikspolisstyrelsen och Svenska institutet.

För anslagsdelen som Regeringskansliet disponerar finansieras sju tjänster till ett belopp av 6 miljoner kronor. Tjänsterna avser ärenden som berör bekämpning av människohandel, handel och utveckling, gender samt informationskampanjen om millennieutvecklingsmålen. För anslagsdelen som Sida disponerar finns en ram för finansiering av personal i fält som direkt handlägger program eller projekt. År 2004 uppgår ramen till 230 miljoner kronor vilket, i

kronor räknat, är en höjning jämfört med föregående år. Höjningen syftar till att öka Sidas kapacitet i fält och står i relation till ökningen av såväl Sidas förvaltningsanslag som den del av sakanslaget 8:1 Biståndsverksamhet som Sida disponerar. För anslagsdelen som Svenska institutet disponerar får högst 20 miljoner kronor användas för förvaltningskostnader.

Utfallet på anslaget 2002 var 14 189 miljoner kronor, vilket var 592 miljoner kronor högre än tilldelade medel. Anslagsutnyttjandet utöver budget förklaras av att reservationer från tidigare år tagits i anspråk. Politikområdet hade en utgiftsbegränsning 2002. Denna innebar dock inga senareläggningar av bidrag och planerade projekt.

Reservationer

Reservationerna, dvs. den del av anslagsmedlen som kvarstod vid budgetårets slut, inom anslaget 8:1 Biståndsverksamhet uppgick vid utgången av 2002 till ca 728 miljoner kronor. Detta är en minskning i förhållande till föregående år med ca 600 miljoner kronor. Av de totala reservationerna var 466 miljoner kronor in-tecknade genom avtal eller beslut om visst ändamål. Även de oin-tecknade reservationerna, som alltså uppgick till 262 miljoner kronor, motsvarar till stor del planerade, om än inte avtalsbundna insatser. Med anledning av bl.a. innevarande års utgiftsbegränsning på anslaget beräknas reservationen vid utgången av år 2003 uppgå till ca 848 miljoner kronor.

Tabell 3.8 Utgående reservation på anslaget 8:1 Biståndsverksamhet

Miljoner kronor

	2002-12-31	varav intecknat	ointecknat
8:1 BISTÅNDSVERKSAMHET	728	466	262

Bemyndiganden om ekonomiska åtaganden

Inom anslaget 8:1 Biståndsverksamhet har det tidigare funnits två olika beräkningsgrunder för bemyndiganderamen, dels för det multilaterala utvecklingsamarbetet och dels för det bilaterala. Då bemyndigandet är kopplat till anslaget, som disponeras av fyra olika myndigheter, och senare skall delegeras till den myndighet som behöver bemyndigandet, kommer beräkningsgrunden framgent att göras per myndighet. För detta anslag är det Regeringskansliet, Sida samt Svenska institutet som är i behov av bemyndiganden. Dessa särredovisas därför nedan.

Sammanlagt för anslaget 8:1 Biståndsverksamhet uppgår den föreslagna

bemyndiganderamen för 2004 till 29 540 miljoner kronor.

För den del som Regeringskansliet disponerar, se tabell 3.9, beräknas nya förpliktelser ingå år 2004 till ett belopp om 1 342 miljoner kronor. Det rör sig framförallt om den nionde påfyllnaden av Asiatiska utvecklingsfonden (AsDF), den femte kapitalökningen i Asiatiska utvecklingsbanken (AsDB), ökenkonventionen samt samarbetet med Östeuropa. För Regeringskansliets insatser inom 8:1 Biståndsverksamhet föreslås regeringen få ikläda staten förpliktelser som tillsammans med tidigare gjorda, utestående utfästelser uppgår till högst 9 033 miljoner kronor för år 2004, se tabell 3.9.

Tabell 3.9 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden för Regeringskansliet

Miljoner kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006 beräknat
Utestående åtaganden vid årets början	7 315	9 619	10 205	9 033	
Nya åtaganden	3 959	2 389	1 342		
Infriade åtaganden*	-1 655	-1 803	-2 514	-2 292	-1 000
Utestående åtaganden vid årets slut	9 619	10 205	9 033		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	9 983	10 301	9 033		

¹ Varav 10 081 mkr hör till bemyndigandet för 8:1 Biståndsverksamhet (som består av det multilaterala bemyndigandet om 9 711 mkr (inkl. TBI) plus RK:s del av det bilaterala bemyndigandet om 370 mkr). Resterande 220 mkr hör till bemyndigandet för 9:1 Central- och Östeuropa.

För den del av anslaget 8:1 Biståndsverksamhet som Sida disponerar, se tabell 3.10, ökar bemyndiganderamen under 2003 (TB2), vilket beror på en ökning av nya ekonomiska förpliktelser. Detta påverkar dessutom utestående åtaganden

vid årets början 2004 och därmed även föreslaget bemyndigande för 2004. För Sida föreslås bemyndiganderamen fastställas till 20 472 miljoner kronor för år 2004, se tabell 3.10.

Tabell 3.10 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Miljoner kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006 beräknat
Utestående åtaganden vid årets början	9 023	10 570	16 003	20 472	
Nya åtaganden	10 504	17 000	18 389		
Infriade åtaganden*	-8 957	-11 567	-13 920	-8 979	-8 455
Utestående åtaganden vid årets slut	10 570	16 003	20 472		
Erhållet/föreslaget bemyndigande	17 714	16 210 ¹	20 472		

¹ Inkl. BP 2003/04:1 TB2 en föreslagen ökning med 1 477 mkr för bemyndigandet på anslaget 8:1 Biståndsverksamhet som därmed uppgår till 15 560 mkr. Resterande 650 mkr hör till bemyndigandet för 9:1 Central- och Östeuropa.

För den del av anslaget 8:1 Biståndsverksamheten som Svenska institutet disponerar föreslås regeringen få ikläda staten för-

pliktelser som tillsammans med tidigare gjorda åtaganden uppgår till 35 miljoner kronor för 2004, se tabell 3.11.

Tabell 3.11 Bemyndigande om ekonomiska åtaganden för Svenska institutet

Miljoner kronor

	2002 utfall	2003 prognos	2004 beräknat	2005 beräknat	2006 beräknat
Utestående åtaganden vid årets början	0	28	30	35	
Nya åtaganden	28	39	45		
Infriade åtaganden*	0	-37	-40	-35	
Utestående åtaganden vid årets slut	28	30	35		
Erhållet/föreslaget bemyndigande¹	20	30	35		

¹ Bemyndigandet för SI åren 2002 - 2003 ingår i politikområde bemyndiganderamen för 9:1 Central- och Östeuropa.

Garantigivning

För 2003 har riksdagen fastställt en total ram för garantigivning som motsvarar 12 580 825 000 kronor, varav 580 825 000 kronor för de lån som Europeiska Investeringsbanken lämnar inom ramen för Lomé IV Bis och Cotonou-avtalet, samt 12 000 miljoner kronor som i huvudsak rör Sidas garantigivning, varav huvuddelen utgörs av biståndsgarantier för u-krediter. Vid årsskiftet uppgick garantiförbindelserna för u-krediter till drygt 5,8 miljarder kronor.

Regeringen föreslår att riksdagen bemyndigar regeringen att för 2004 ikläda staten betalningsansvar till ett belopp inklusive tidigare ställda garantier, om totalt 12 581 miljoner kronor för garantigivning inom det internationella utvecklingsarbetet.

Regeringens överväganden

Anslagen inom Internationellt utvecklings-samarbete beräknas utifrån biståndsramen exklusive de avräkningar som görs för kostnader inom andra utgiftsområden samt tillkommer anslagen från f.d. politikområde 9 Samarbete med Central- och Östeuropa som inte är klassificerade som utvecklingsbistånd (se avsnitt 3.1 Omfattning). Anslaget 8:1 påverkas således i mycket hög grad av förändringar i den beslutade procentandelen av BNI, av förändringar i BNI-prognoser samt av förändringar i avräkningarnas storlek. Mellan år 2003 och 2004 ökar biståndsramen med 2 800 miljoner kronor. Ökningen beror på att biståndsramen från år 2004 beräknas på 0,86 procent av BNI plus 200 miljoner kronor. Mellan 2003 och 2004 ökar disponibla medel på anslaget 8:1 Biståndsverksamhet med 3 339 miljoner kronor. Utgående reservationer inom biståndet beräknas uppgå till ca 848 miljoner kronor under år 2003. Detta beror bl.a. på utgiftsbegränsningar på biståndsanslaget. Det beräknade anslagsbeloppet för 2005-2006 framgår av tabell 3.7 Anslagsutveckling för 8:1 Biståndsverksamhet. Under förutsättning att riksdagen antar regeringens proposition 2002/03:122 Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling föreslås anslagen inom politikområde 9 Samarbete med Central- och Östeuropa föras över till politikområde 8 Internationellt utvecklings-samarbete. Reservationsanslaget 9:1

Samarbete med Central- och Östeuropa föreslås slås ihop med det blivande ramanslaget 8:1 Biståndsverksamhet. I enlighet med regeringens förslag att reservationsanslagen i statsbudgeten ersätts med ramanslag (se volym 1, avsnitt 7.5) bör reservationen på anslag 9:1 vid utgången av 2003 bilda anslagssparande på ramanslag 8:1.

Inom Utrikesdepartementet har verksamheter bedrivits som har finansierats av annat anslag än Regeringskansliets förvaltningsanslag. Dessa verksamheter har numera permanentats och utgör del av kärnverksamheten. För anslaget 8:1 Biståndsverksamhet berörs bl.a. Expertgruppen för studier i utvecklingsfrågor. Finansieringen bör därför framdeles ske över Regeringskansliets förvaltningsanslag (Prop. 2003/04:1 utgiftsområde 1). För att finansiera detta föreslås anslaget 8:1 Biståndsverksamhet minska med 9,1 miljoner.

För år 2004 föreslår regeringen att anslaget 8:1 Biståndsverksamhet anvisas 19 225 miljoner kronor varav 18 581 miljoner kronor är klassificerat som utvecklingsbistånd (i enlighet med OECD/DAC:s definition).

Tabell 3.12 Härledning av anslagsnivån 2004-2006, för 8:1 Biståndsverksamhet

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	15 886 126	15 886 126	15 886 126
Förändring till följd av:			
Beslut ²	1 452 500	1 510 500	1 570 000
Övriga makroekonomiska förutsättningar	1 254 116	2 163 015	3 078 896
Volym			
Överföring till/från andra anslag	634 780	634 046	633 520
Övrigt ³	- 2 722	- 2 784	- 2 829
Förslag/beräknat anslag	19 224 800	20 190 903	21 165 713

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Ökningen beror på beslut att gå från 0,81 % till 0,86 % av BNI plus 200 miljoner kronor vid beräkning av biståndsramen.

³ Förändringen beror på att kompensationen till myndigheterna för Riksrevisionens revision tas från detta anslag.

3.8.2 8:2 Sida

Tabell 3.13 Anslagsutveckling för 8:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags-sparande	Övrigt
2002	Utfall	465 224		28 184
2003	Anslag	502 740	¹ Utgifts-prognos	518 606
2004	Förslag	558 189	²	
2005	Beräknat	571 062	³	
2006	Beräknat	580 289	⁴	

¹Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

²Varav 31 820 tkr ej är utvecklingsbistånd i enlighet med OECD/DAC:s definition

³Motsvarar 558 189 tkr i 2004 års prisnivå.

⁴Motsvarar 558 189 tkr i 2004 års prisnivå.

Sida är enligt förordningen (1995:869) med instruktion för Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete central förvaltningsmyndighet för Sveriges bilaterala utvecklingssamarbete och för stödet till länder i Central- och Östeuropa.

Sidas förvaltningsanslag föreslås öka för år 2004. Delvis beror detta på att medel från före detta politikområde 9 Central- och Östeuropa tillförs anslaget, delvis beror det på att Sida från 2004 kommer att få ökade medel att hantera på anslaget 8:1 Biståndsverksamhet. Detta är en del i regeringens strävan att implementera ambitionen som uttrycks i utvecklingspropositionen (Prop. 2002/03:122).

Regeringens överväganden

Mellan år 2003 och 2004 ökar disponibla medel inom biståndet med 2 900 miljoner kronor. En stor del av ökningen avser åtaganden på det multilaterala området. Volymökningen som Sida skall hantera 2004 är ca 1 200 miljoner kronor. För år 2004 föreslår regeringen att anslaget 8:2 Sida anvisas 558 189 tusen kronor, varav 526 369 tusen kronor är klassificerat som utvecklingsbistånd (i enlighet med OECD/DAC:s definition). De organisatoriska relationerna mellan UD och Sida vid utlandsmyndigheterna är f.n. föremål för överväganden.

Tabell 3.14 Härledning av anslagsnivån 2004-2006, för 8:2 Styrelsen för internationellt utvecklingssamarbete

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	492 740	492 740	492 740
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	15 288	27 005	35 402
Beslut	15 822	16 186	16 449
Överföring till/från andra anslag	31 820	32 554	33 080
Övrigt ³	2 519	2 577	2 618
Förslag/beräknat anslag	558 189	571 062	580 289

¹Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

²Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget. Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning.

³Kompensation för avgiftsfinansierad revision

3.8.3 8:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tabell 3.15 Anslagsutveckling för 8:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

År	Utfall	Belopp	Anslags-sparande	Övrigt
2002	Utfall	11 405		95
2003	Anslag	11 437	¹ Utgifts-prognos	11 246
2004	Förslag	12 231	²	
2005	Beräknat	12 504	³	
2006	Beräknat	12 700	⁴	

¹Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

²Motsvarar 12 231 tkr i 2004 års prisnivå.

³Motsvarar 12 232 tkr i 2004 års prisnivå.

Nordiska Afrikainstitutet (NAI) har enligt sin instruktion till uppgift att inom Norden främja och driva vetenskaplig forskning om Afrika, främja samarbete och kontakter mellan nordiska och afrikanska forskare, utgöra ett dokumentationscentrum för forskning och studier om Afrika samt informera om Afrikaforskning och aktuella afrikanska förhållanden. NAI kommer fortsättningsvis att hålla hög profil i sin verksamhet, särskilt kan nämnas aktiviteter som berör dokumentation och information om NEPAD samt den afrikanska gästprofessuren i fredsforskning.

Regeringens överväganden

Regeringen anser att NAI har en väl fungerande verksamhet och uppfyller sitt syfte mycket väl. Anslaget ökar med 300 tusen kronor för år 2004

med anledning av ökade kostnader för ledningen av institutet. För år 2004 föreslår regeringen att anslaget 8:1 Nordiska Afrikainstitutet anvisas 12 231 000 kronor.

Tabell 3.16 Härledning av anslagsnivån 2004-2006, för 8:3 Nordiska Afrikainstitutet

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	11 437	11 437	11 437
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	299	568	760
Beslut	300	300	300
Överföring till/från andra anslag			
Övrigt ³	1 195	199	203
Förslag/beräknat anslag	12 231	12 504	12 700

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10).

Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget.

Övriga förändringskomponenter redovisas i löpande priser och inkluderar därmed en pris- och löneomräkning

³ Kompensation för avgiftsfinansierad revision

3.8.4 8:4 Folke Bernadotteakademien

Tabell 3.17 Anslagsutveckling för 8:4 Folke Bernadotteakademien

Tusental kronor

2002	Utfall	-	Anslags- sparande	-
2003	Anslag	10 000	¹ Utgifts- prognos	10 000
2004	Förslag	20 531		
2005	Beräknat	21 015	²	
2006	Beräknat	21 366	³	

¹ Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

² Motsvarar 20 531 tkr i 2004 års prisnivå.

³ Motsvarar 20 531 tkr i 2004 års prisnivå.

Den nyinrättade Folke Bernadotteakademien (FBA) har enligt sin instruktion till uppgift att genomföra sådan särskild utbildning och samträning som tillsammans med andra myndigheters insatser krävs för att förbereda personal för deltagande i internationella katastrof-, krishanterings- och fredsinsatser eller andra liknande uppdrag. För detta ändamål skall

FBA vara nationell kontaktpunkt för det internationella samarbetet inom sitt verksamhetsområde. Under 2004 förutser regeringen att FBA kommer att befästa formerna för sina verksamheter utbildning och samträning; metodutveckling och forskning; samt samverkan och samarbetsfrämjande insatser. I detta skall ingå att utveckla former för FBA:s genomförande av samordning av utbildningsinsatser inom dess verksamhetsområde. I samarbete med andra institutioner inom och utanför Sverige avser FBA bl.a. att genomföra inslag med avseende på FN och EU, såväl som på inhemska institutioners verksamhet.

Regeringens överväganden

Regeringen anser att FBA har inlett sin verksamhet på ett tillfredsställande sätt och att förutsättningarna att uppfylla syftet med FBA:s inrättande är goda. För år 2004 föreslår regeringen att anslaget 8.4 Folke Bernadotteakademien anvisas 20 531 000 kronor.

Tabell 3.18 Härledning av anslagsnivån 2004-2006, för 8:4 Folke Bernadotteakademien

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget¹	0	0	0
<i>Förändring till följd av:</i>			
Pris- och löneomräkning ²	523	1 007	1 357
Beslut			
Överföring till/från andra anslag ³	20 000	20 000	20 000
Övrigt ⁴	8	8	9
Förslag/beräknat anslag	20 531	21 015	21 366

¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

² Pris- och löneomräkningen baseras på anvisade medel i 2003 års statsbudget.

³ FBA:s totala förvaltningsmedel för år 2003 uppgick till 20 000 tusen kronor.

⁴ FBA:s fick dock sitt förvaltningsanslag först den 1 juli 2003. För första halvåret 2003 utbetalades medlen via Sidas förvaltningsanslag

⁵ Kompensation för avgiftsfinansierad revision

3.8.5 8:5 Avsättning för förlustrisker vad avser garantier för finansiellt stöd och exportkreditgarantier

Tabell 3.19 Anslagsutveckling för 8:5 Avsättning för förlustrisker m.m.

Tusental kronor

2002	Utfall	128 500	Reserva- tion	347 700
2003	Anslag	1 000	¹ Utgifts- prognos	11 975
2004	Förslag	1 000	²	
2005	Beräknat	1 000		
2006	Beräknat	1 000		

¹Inklusive av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

²Anslaget var tidigare ett reservationsanslag. Fr.o.m. budgetåret 2004 förs anslaget upp som ett ramanslag. Behållningen på reservationsanslaget vid utgången av 2003 förs upp som anslagssparande på ramanslaget.

Länderna i Central- och Östeuropa har haft behov av finansiellt stöd för att påskynda reformprocessen. Detta avser bl.a. statliga kreditgarantier för lån från multilaterala finansieringsinstitutioner till investeringar och exportkreditgarantier till vissa länder i Central- och Östeuropa. Medel har avsatts för att täcka garantiavgifter och eventuella skadeförluster.

Regeringens överväganden

Finansiellt stöd

De nordiska regeringarna beslutade år 2002 att höja ramen för Nordiska investeringsbankens (NIB) miljöinvesteringsslån från 100 miljoner euro till 300 miljoner euro, en viktig del av det förstärkta miljösamarbetet inom Nordliga dimensionen. Med anledning av höjningen bemyndigade riksdagen i juni 2002 regeringen att under 2002 ställa ut garantier för finansiellt stöd till länder i Central- och Östeuropa till ett belopp om högst 950 miljoner kronor. Regeringen föreslår att riksdagen godkänner ett statligt garantiåtagande om högst 950 miljoner kronor även år 2004 för NIB:s miljöinvesteringsslån. En årlig garantiavgift kommer att betalas till Riksgäldskontoret och belasta anslaget 8:5.

Den särskilda exportkreditgarantiramen

Riksdagen beslutade år 1993 att inrätta en särskild exportkreditgarantiram om en miljard kronor för de baltiska länderna och Ryssland. Syftet med ramen är att bidra till att utveckla näringsliv och infrastruktur i berörda länder samt att bidra till ett varaktigt samarbete mellan de berörda länderna och svenska företag. Regeringen har uppdragit åt Exportkreditnämnden (EKN) att administrera verksamheten.

I samband med att ramen våren 1995 utvidgades till två miljarder kronor vidgades landkretsen med Kazakstan, Ukraina och Vitryssland för affärer som samfinansieras med internationella finansiella institutioner. Regeringen beslutade 2003 att ta bort kravet på samfinansiering med internationella finansinstitutioner för Ukraina och Kazakstan med anledning av den förbättrade ekonomiska situationen i dessa båda länder.

Budgetåret 1999 godkände riksdagen en höjning av ramen till 2,5 miljarder kronor mot bakgrund av den utvärdering som genomfördes under år 1998. Med hänsyn till den ekonomiska krisen i Ryssland ställdes dock denna höjda ram aldrig till EKN:s förfogande. EKN:s mer positiva riskbedömning av framför allt utvecklingen i de baltiska länderna ledde under år 2002 till att EKN kunde ta allt fler av affärerna inom det vanliga garantisystemet. Detta medförde att efterfrågan på garantitäckning under ramen för de baltiska länderna, Ryssland med flera länder fortsatte att minska under verksamhetsåret. Nya garantiförbindelser gjordes under 2002 för 17 miljoner kronor jämfört med 19 miljoner kronor året innan, medan nya garantiutfästelser utfärdades för 24 miljoner kronor jämfört med 34 miljoner kronor år 2001. Det totala utnyttjandet av ramen gick ned till 194 miljoner kronor per den sista december 2002. Motsvarande siffra år 2001 var 431 miljoner kronor. Samtidigt som ramen är lågt utnyttjad får risktagandet under ramen inte gå längre än vad som är förenligt med det av regeringen fastlagda kravet på att de totala förlusterna skall kunna begränsas till vad som täcks av den särskilda förlustreserv på 500 miljoner kronor, som avsatts för denna verksamhet. Av dessa har hittills 230 miljoner kronor utbetalats.

Under 2002 betalade EKN ut 57,6 miljoner kronor i skadeersättningar, vilket kan jämföras med 12,1 miljoner kronor år 2001 och 51,2 miljoner kronor under år 2000. De jämförelsevis höga beloppen under förra året samt år 2000 avsåg ett par projekt i Litauen. Samtidigt kan dock konstateras att antalet skadeärenden minskade i och med att befintliga ärenden slutreglerats och att antalet nya ärenden inom ramen var mycket lågt.

Regeringen föreslår att 1 miljon kronor anvisas på anslaget 8:5 för år 2004.

Tabell 3.20 Härlledning av anslagsnivå för 2004-2006, för 8:5 Avsättning för förlustrisker vad avser garantier för finansiellt stöd och exportkreditgarantier

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget ¹	1 000	1 000	1 000
Förändring till följd av:			
Beslut	–	–	–
Överföring till/från andra anslag	–	–	–
Övrigt	–	–	–
Förslag/beräknat anslag	1 000	1 000	1 000

3.8.6 8:6 Riksrevisionen: Internationella uppdrag

Tabell 3.21 Anslagsutveckling för 8:6 Riksrevisionen: Internationella uppdrag

Tusental kronor

2002	Utfall	Anslags- sparande
2003	Anslag	¹ Utgifts- prognos
2004	Förslag	40 000
2005	Beräknat	42 000 ²
2006	Beräknat	42 000 ³

¹ Inklusivt av riksdagen redan beslutade anslag på tilläggsbudget och förslag på tilläggsbudget i samband med BP för 2004.

² Motsvarar x tkr i 2004 års prisnivå.

³ Motsvarar x tkr i 2004 års prisnivå.

Riksrevisionens huvuduppgifter är att enligt lagen (2002:1022) om statlig revision bedriva årlig revision och effektivitetsrevision. Enligt lagen (2002:1023) med instruktion för Riksrevisionen får myndigheten inom sitt verksamhetsområde också utföra uppdrag och tillhandahålla tjänster på det internationella området.

I samband med behandlingen i riksdagen av lagförslaget (bet. 2002/03:KU12 s. 13-14) underströk konstitutionsutskottet vikten av att de internationella uppdragen och tjänsterna inte får en sådan omfattning att det kan finnas en risk för att Riksrevisionens huvuduppgift att granska den verksamhet som bedrivs av staten påverkas negativt. Det kunde därför finnas anledning för riksdagen att återkomma i frågan.

Mot denna bakgrund har ett utredningsarbete om den internationella verksamheten vid Riksrevisionen bedrivits inom riksdagen av den av riksdagsstyrelsen inrättade särskilda beredningsdelegation som tillsattes i samband med förberedelsearbetet inför myndighetens bildande. Beredningsdelegationens bedömning är att finansieringen av samarbetsprojekten vid Riksrevisionen bör ske i form av ett särskilt biståndsanslag. Det har under utredningsarbetet också konstaterats att den föreslagna finansieringsformen kan införas utan ändring av de nuvarande bestämmelserna i lagen med instruktion för Riksrevisionen.

Riksrevisionens styrelses överväganden

Riksrevisionens styrelse föreslår att ett särskilt biståndsanslag inrättas för finansiering av biståndsprojekten inom Riksrevisionen. Riksdagen får därmed möjlighet att årligen ta ställning till omfattningen och inriktningen av denna verksamhet samtidigt som den ges sådana former att Riksrevisionens självständighet och oberoende inte kan sättas i fråga.

Styrelsen för riksrevisionen anser att Riksrevisionens internationella uppdragsverksamhet utgör en värdefull del av det svenska förvaltningsbiståndet. Den är också betydelsefull för Riksrevisionens kärnverksamhet. Beräkningen av anslagsnivån har skett mot bakgrund av den volym på motsvarande verksamhet hos Riksrevisionsverket under senare år. Styrelsen för riksrevisionen har vid sitt ställningstagande till anslagsnivån beaktat att denna verksamhetsgren ges en inte sådan volym att den tränger undan huvuduppgiften att revidera svenska myndigheter. Finansieringen föreslås ske genom att den anslagsdel som Sida disponerar på anslaget 8:1 Biståndsverksamhet minskas i motsvarande mån.

Riksdagsstyrelsens yttrande

Riksdagsstyrelsen har i enlighet med bestämmelserna i regeringsformen 12 kap. 7 § och 12 § lagen med instruktion för Riksrevisionen yttrat sig över förslaget till anslag för Riksrevisionen: Internationella uppdrag:

Riksdagsförvaltningen har under beredningen av detta ärende inhämtat mer detaljerad information från Riksrevisionskommittén angående de beräknade kostnaderna för den internationella verksamheten inom den tidigare myndigheten Riksrevisionsverket. Av denna information har bl.a. framgått att de totala kostnaderna för denna verksamhet beräknas öka jämfört med 2002. Mot denna bakgrund förutsätter riksdagsstyrelsen att Riksrevisionen dels lämnar kompletterande information om beräkningsgrunderna till riksdagen i denna del inför riksdagens behandling av Riksrevisionens budget för 2004, dels för riksdagen detaljerat redovisar hur budgeterade medel för den internationella verksamheten disponerats under verksamhetsåret 2004.

Tabell 3.22 Härledning av anslagsnivå för 2004-2006, för 8:6 Riksrevisionen: Internationella uppdrag

Tusental kronor

	2004	2005	2006
Anvisat 2003 i 2003 års statsbudget ¹	0	0	0
Förändring till följd av:			
Pris- och löneomräkning			
Beslut	40 000	42 000	42 000
Förslag/beräknat anslag	40 000	42 000	42 000

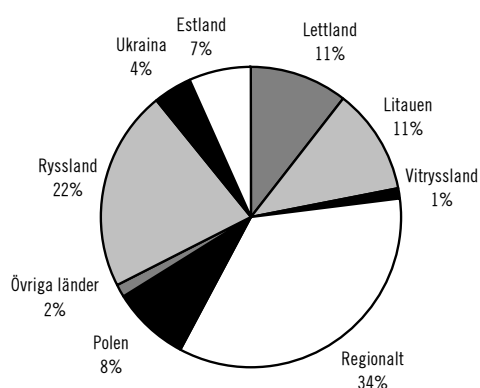
¹ Statsbudget enligt riksdagens beslut i december 2002, (bet. 2002/03:FiU10). Beloppet är således exklusive beslut på tilläggsbudget under innevarande år.

4 Samarbetet med Central- och Östeuropa

4.1 Insatser inom politikområdet

I diagram 4.1 framgår stödet till Central- och Östeuropa fördelat på länder från 1989, då stödet infördes, t.o.m. 2002. Beslut har fattats för drygt 9 miljarder kronor sedan 1989. I diagram 4.2 framgår utvecklingen av beslutade insatser per land under de senaste tre åren. Under dessa tre år har ca 30 procent av insatserna avsett Ryssland. Vad gäller utvecklingen av beslutade insatser per område (diagram 4.3) så blev miljöområdet störst år 2002, följt av det sociala och ekonomiska området, där det sociala området dominerar, och sedan demokratiområdet. Säkerhetsfrämjande insatser har ökat mest i förhållande till år 2001.

Diagram 4.1 Beslutade insatser 1989-2002 fördelat på länder (%)

Med "Regionalt" avses insatser som berör mer än ett land i regionen

Gemensam säkerhet

Insatser inom ramen för det säkerhetsfrämjande samarbetet bereds i en interdepartemental arbetsgrupp, i vilken även representanter för Sida ingår. Arbetsgruppen är ett samordnande organ inför regeringens, alternativt Sidas, beslut.

Sedan 1999 handläggs merparten av ärenden rörande civilt säkerhetsfrämjande av Sida medan ärenden med tydligare säkerhetspolitisk profil, inklusive sådana med militär anknytning, handläggs av Utrikesdepartementet.

Bland de insatser som beretts och beslutats inom Regeringskansliet återfinns stöd till säkerhetspolitisk kompetens. Projekt inom ramen för demokratiskt totalförsvaret och fredsfrämjande insatser har haft en framträdande roll. En stor del av detta säkerhetsfrämjande stöd har lämnats till utbildning av militär personal i Estland, Lettland och Litauen. Dessutom har stöd givits till tre multilaterala projekt; den baltiska fredsfrämjande bataljonen BALTBAT, den baltiska marina sjöstyrkan BALTRON och den baltiska försvarshögskolan BALTDEFCOL. På området för försvarsmiljöinsatser har ett omfattande samarbete fortsatt med Estland, Lettland och Litauen, men stöd har lämnats även till Ryssland.

Bland de insatser som beretts och beslutats av Sida finns flera projekt på icke-spridningsområdet i Ryssland, insats för oljeskadeskydd i Ryssland, regional sjöräddning i Östersjöområdet och räddningssamarbete i Barentsregionen, tullsamarbete med Lettland samt migrationsstöd till OSS-stater.

Demokratis fördjupning

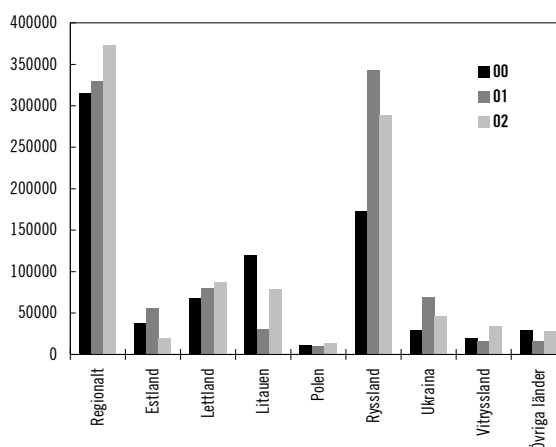
Huvuddelen av verksamheten sker genom Sida. Under året har arbetet varit inriktat på att stödja utvecklingen av starka civila samhällen, lokalt och regionalt självstyre, väl fungerande rätts-samhällen och oberoende massmedier. Bland insatserna under 2002 kan nämnas ett projekt för att stärka den lokala demokratin i Archangelsk och utbildning av journalister och politiker i Ukraina, som har gett positiva resultat, liksom insatser som fokuserat på mannens roll i Ryssland och Ukraina.

Även Svenska institutet har en viktig funktion inom verksamhetsgrenen genom sitt stöd till utbyte och samarbete mellan Sverige och samarbetsländerna. Inriktningen har bl.a. legat på erfarenhetsutbyte och utveckling av professionella nätverk mellan experter och beslutsfattare, t.ex. vad gäller jämställdhets- och demokrati-frågor. Exempel på insatser är ett seminarium om jämställdhet i vitryska Pinsk, ett antal seminarier inom ramen för projektet Levande Historia i Ryssland och Lettland, liksom olika projekt inriktade på barnkultur och barns rättigheter, bl.a. den mycket efterfrågade utställningen Kära barn – om män och jämställdhet i Sverige.

Ekonomisk omvandling

En stor del av utvecklingsarbetet med Central- och Östeuropa faller under målet att stödja en ekonomisk omvandling. Inom det området har insatser gjorts bl.a. inom offentlig förvaltning, näringslivsfrämjande och lantmäteri. I de baltiska länderna har stödet på flera områden redan fasats ut. Fortsatt stöd har givits till att stärka förvaltningen i länderna inom områden som har bäring på EU-integrationen. Det näringslivsfrämjande stödet har varit betydelsefullt, framförallt i Ryssland, bl.a. genom utbildning för företagsledare. Förvaltningsinsatser har kommit att bli en allt viktigare del i samarbetet med Ryssland och Ukraina.

Diagram 4.2 Beslutade insatser - utveckling per land 2000-2002 (tkr)

Social trygghet

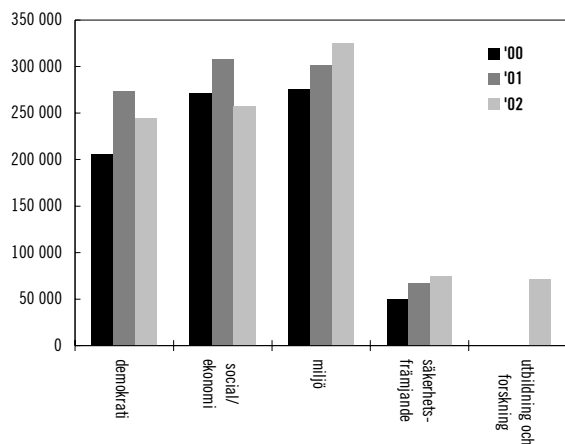
Huvudinriktningen har under 2002 legat på att medverka till att bygga upp hållbara, effektiva och rättvisa socialtjänstsystem på regional och lokal nivå. Speciell uppmärksamhet har ägnats utsatta barn, bl.a. vad gäller alternativ till institutionsplacering. Även smittsamma sjukdomar, som hiv/aids, tbc och sexuellt överförbara sjukdomar har prioriterats, bl.a. inom ramen för aktionsgruppen mot smittsamma sjukdomar inom Östersjöstaternas råd. Utveckling av primärvårdssystem och hälsoreforminsatser har också fått stöd. Bland mycket annat spelar också insatser genom enskilda organisationer en viktig roll inom området.

Ett speciellt område är kampen mot människohandel, som har haft hög prioritet under året. Insatser har fått stöd i de baltiska länderna och Ukraina. Bl.a. öppnades i början av året ett rehabiliteringshem för offer för människohandel i Ukraina med svenskt stöd. Fram till mars 2003 hade drygt 200 kvinnor och flickor kunnat få vård och stöd på hemmet. Dessutom har en insats inletts i Vitryssland. Den senare insatsen fick stöd inom ramen för de medel som regeringen under 2002 avsatte speciellt för att stärka insatserna mot människohandel i ett antal länder i Central- och Östeuropa.

Miljö

Det bilaterala biståndet på miljöområdet kanaliseras huvudsakligen genom Sida, i samarbete med bl.a. Naturvårdsverket, och har i huvudsak avsett vatten- och avloppsrening samt energi-effektivisering, gränsöverskridande samarbete kring vattenadministration, utbildning och stöd till administrativ uppbyggnad samt bidrag till anslutningsländerna att klara EU:s miljöregler. Vidare bidrar Sverige i det nordvästra närområdet till multilaterala insatser genom det nordiska miljöfinansieringsbolaget (NEFCO) samt NDEP-fonden (Northern Dimension Environmental Partnership) som förvaltas av EBRD (den europeiska banken för återuppbyggnad och utveckling). Kärnsäkerhets-samarbetet med det nordvästra närområdet kanaliseras genom Statens kärnkraftinspektion (SKI) och Statens strålskyddsinstitut (SSI). Dessutom bidrar Sverige till olika multilaterala fonder, bl.a. Ignalinafonden, som förvaltas av EBRD.

Diagram 4.3 Beslutade insatser - utveckling per område 2000-2002 (tkr)

Utbildning och forskning

Svenska institutets olika stipendie- och utbytesprogram, inte minst inom ramen för Visbyprogrammet, bidrar till att främja utbytet inom utbildning och forskning mellan Sverige och samarbetsländerna. Visbyprogrammet finansieras fr.o.m. 2002 ur anslaget för samarbete med Central- och Östeuropa och har haft som mål att stärka samarbetet och förbindelserna mellan länderna i Östersjöområdet samt att öka förståelsen för varandras kulturer. Både de individuella stipendierna och institutionssamarbetet

bidrar till måluppfyllelsen genom att bygga upp kontaktnät mellan svenska utbildningsanstalter och deras motsvarigheter i samarbetsländerna. Totalt handlade det under 2002 om mer än 250 projekt och nätverk. Drygt 200 svenska stipendiater har bedrivit studier i länderna i regionen, medan närmare 400 personer därifrån fått samma möjlighet i Sverige. Visbyprogrammet har också bidragit till att stärka den ofta svaga vuxenutbildningen i samarbetsländerna, bl.a. genom institutionsuppbyggnad och kunskapsöverföring.

Stöd har även gått till bl.a. handels- och juristhögskolorna i Riga samt till EuroFaculty, en satsning på högre utbildning inom ramen för Östersjöstaternas råd.

Inom ramen för verksamhetsgrenen har också svenskundervisning vid ca 54 högskoleinstitutioner i Central- och Östeuropa fått stöd.

Jämställdhet

En sammanställning av alla Sidafinansierade insatser i samarbetsländerna under perioden 1999 till 2002 visar att mer än 200 av de totalt ca 725 insatser som fått stöd i Ryssland och andra OSS-länder haft ökad jämställdhet som del- eller huvudmål. I knappt 40 av dessa insatser har ökad jämställdhet varit huvudmål. Motsvarande siffror för de baltiska länderna och Centraleuropa är 120 insatser, av totalt ca 950, varav 16 har haft jämställdhet som huvudmål. De insatser som har haft jämställdhet som huvudmål har till stor del varit inriktade på att bidra till ökad representation av kvinnor i politik och näringsliv. Ett antal projekt har lagt fokus på mansrollen och bl.a. syftat till att stärka mannens roll i familjen. Andra projekt har haft som syfte att öka medvetandet om jämställdhetsfrågor, t.ex. genom kapacitetsutveckling vad gäller könsuppdelad statistik, insatser på arbetsmarknadsområdet, om genusperspektiv i journalistik och genom stöd till jämställdhetsombudsmän.

Exempel på insatser under 2002 är bl.a. projekt inriktade på mannens relation till familj, barn och könsroller, utbildning av kvinnliga politiker liksom bl.a. seminarier och föreläsningar om ägande och jämställdhet inom ramen för ett omfattande lantmåteriprojekt i Ukraina.

Regionalt samarbete

Östersjöstaternas råds 10-årsjubileum 2002 liksom Östersjötoppmötet på regeringschefsnivå samma år bekräftade det multilaterala Östersjö-samarbetets betydelse för att främja utvecklingen i Östersjöområdet i form av samarbete inom ett stort antal olika områden. Östersjöstaternas råds styrka ligger i att det inom praktiskt taget alla samhällsområden finns någon eller några viktiga frågor inom vilka politiken kan föras framåt och problem lösas genom samarbete mellan medlemsregeringarna. Under 2003 kan framgångar noteras inom samarbetet för att motverka den organiserade brottsligheten och kontrollera smittsamma sjukdomar. Inom arbetet för att skydda barn i utsatta situationer har barn som kommit ensamma över gränserna utan kända vårdnadshavare särskilt uppmärksamats. En rapport om samarbetet för en hållbar utveckling har visat på framgångar i fråga om en del samhällssektorer men också på behov av ytterligare insatser och förändringar. Verksamheten inom Baltic 21 som pågått under fem år utvärderas för närvarande inför statsministrarnas möte inom Östersjöstaternas råd i juni 2004. Ett miljöministermöte i Luleå 2003 gav ytterligare underlag för denna process.

Sverige har sedan våren 2001 innehaft ordförandeskapet i *Barentsrådet* (BEAC). Bland de samarbetsområden som Sverige särskilt prioriterat under den tiden märks främst energi, miljö, kärnsäkerhet, tull och räddningssamarbete. Tio år av regionalt samarbete i Barentsregionen mellan de nordiska länderna, Ryssland och Europeiska kommissionen har resulterat i omfattande mellanfolkliga kontakter och ett mycket brett samarbete mellan myndigheter, institutioner och andra aktörer på nationell, läns- och lokal nivå. Tioårsjubileet markerades med ett statsministermöte under svensk ledning i januari 2003. Handel och näringslivssamarbete har ökat men ligger fortfarande långt under sin potential. Vid utrikesministermötet i oktober 2003 kommer ordförandeskapet att tas över av Norge.

De åtta arktiska länderna (Danmark, Canada, Finland, Island, Norge, Ryssland, Sverige och USA) samverkar med sex internationella organisationer för ursprungsfolk inom ramen för *Arktiska rådet*. Arbetet har främst varit inriktat på övergripande miljöfrågor och forskning om förändringar i den arktiska miljön. De senaste åren har fokus på miljöområdet förskjutits från

föreningar till klimatförändringar. Tydliga indikationer på långtgående och bestående förändringar i det arktiska klimatet har noterats. Forskarna anser det troligt att de nordliga sjövägarna runt nordpolen i både östlig och västlig riktning kommer att bli farbara för sjöfart året runt under innevarande sekel. Arktiska rådet ägnar också alltmer uppmärksamhet åt mänskliga levnadsförhållanden och hållbar utveckling i Arktis.

Under hösten 2003 planerar Europeiska Unionen att anta den andra handlingsplanen för den Nordliga dimensionen (ND) i unionens externa förbindelser. Handlingsplanen skall gälla 2004-2006. Den nya handlingsplanen baserar sig på riktlinjer, väl motsvarande svenska framförda önskemål, antagna vid ett möte mellan unionens och ND Partnerländernas utrikesministrar i oktober 2002. Bl.a. har Sverige uttryckt önskemål om att det gemensamma ansvaret för genomförandet klarare skall återspeglas i den nya handlingsplanen än i den förra, vidare att samtliga regionala organisationer i norra Europa skall ges en större och mera framträdande roll därvidlag. De regionala organisationerna, Barentsrådet, Östersjöstaternas råd, Nordiska ministerrådet och Arktiska rådet har samtliga också substantiellt bidragit till utarbetandet av den nya handlingsplanen.

4.2 Insatser utanför politikområdet

För att främja tillväxt och sysselsättning i Sverige genom näringslivsinriktade insatser i Östersjöregionen har tidigare en miljard kronor avsatts i den så kallade Östersjömiljarden. Ytterligare en miljard kronor beslutades för femårsperioden 1999-2003. Medlen skall användas för insatser som utifrån ett svenskt intresse stimulerar näringslivsutveckling i och handel med länderna i Östersjöregionen. Anslaget inriktas på insatser i de baltiska länderna, Polen och nordvästra Ryssland och har för vissa insatser utvidgats till att även omfatta Moskvaområdet, Ukraina och Vitryssland. Insatserna finansieras inom politikområde 39 Utrikeshandel, export- och investeringsfrämjande och behandlas under utgiftsområde 24.

EU:s förmedlemskapsstöd kanaliseras genom tre olika finansiella instrument; *Phare, Ispa och Sapard*. Phare är det särskilda programmet för

kandidatländernas anslutningsprocesser. För anslutningsländerna inrättas en övergångsmekanism (Transition Facility) för att möta de fortsatta behov som finns i dessa länder under åren 2004-2006 av institutionsuppbyggande insatser och åtföljande infrastrukturinvesteringar samt för att förbereda anslutningsländerna för hanteringen av EU:s strukturfonder. Under samma tid kommer stödet till kandidatländerna Bulgarien, Rumänien och även Turkiet att öka markant för att möta de mer omfattande behov av institutionella reformer som fortsatt finns i dessa länder. Ispaprogrammet är avsett för strukturinsatser på miljö- och transportområdet medan Sapard inriktas på stöd för landsbygdsutveckling.

Tacisprogrammet (Technical Assistance to the Commonwealth of Independent States) är EU:s främsta instrument för biståndsinsatser i regionen. Programmet omfattar alla länder inom Oberoende staters samväld (OSS) samt Mongoliet. Det övergripande syftet med programmet är att stödja övergången till en marknadsekonomi med speciell tonvikt på att stödja demokrati och utveckling av ett rättssamhälle. Insatser sker inom ett antal samarbetsområden: institutionell, rättslig och administrativ reform, privata sektorn, sociala frågor, miljö, infrastruktur och landsbygdsutveckling. Tacisprogrammet är också ett viktigt instrument inom ramen för den nordliga dimensionen och för genomförandet av de gemensamma strategierna för Ryssland och Ukraina. Vad gäller Vitryssland arbetar Tacis där genom ett speciellt program för att stärka det civila samhället. Vissa projekt inom de regionala programmen omfattar även Vitryssland. Tacisbudgeten för 2002 uppgick till ca 465 miljoner euro. I samband med EU:s kommande utvidgning har gränsnära samarbete mellan Tacisländerna och det utvidgade EU kommit att få större uppmärksamhet.

Under senare år har svenska myndigheter med finansiellt och metodologiskt stöd från Sida fått uppdrag för insatser i Central- och Östeuropa om mellan 250 och 300 miljoner kronor finansierade genom EU:s olika biståndsinstrument. Denna myndighetsbaserade verksamhet, som till stora delar finansieras genom EU, förväntas fortsätta under kommande år.

4.3 Resultatbedömning

Det övergripande målet för år 2002 för Central- och Östeuropasamarbetet var att främja en hållbar utveckling, fördjupad integration och partnerskap i Östersjöområdet och dess omgivning, utifrån behoven i samarbetsländerna och med utnyttjande av den svenska resursbasen. Målsättningarna för samarbetets huvudområden är

- att främja den gemensamma säkerheten i regionen på såväl det militära som det civila området
- att bidra till att stärka demokratiska strukturer, främja en demokratisk kultur och ett aktivt medborgerligt deltagande
- att stärka den ekonomiska reformprocessen och skapa väl fungerande marknads-ekonomier
- att skapa social trygghet genom uppbyggnad av hållbara socialtjänst- och socialförsäkringssystem, förbättring av folkhälsan, reformer av hälso- och sjukvårdssystem och den sociala omsorgssektorn
- att bevara, skydda och förbättra miljön, särskilt i och omkring Östersjön samt att stödja en hållbar utveckling
- att stärka forsknings- och utbildningskapaciteten i samarbetsländerna samt att skapa fungerande och långsiktiga nätverk mellan främst universitet och högskolor i Sverige och i vårt prioriterade närområde. Målet för Visbyprogrammet är att stärka samarbetet och förbindelserna mellan länderna i Östersjöområdet samt att öka förståelsen för varandras kulturer.

4.3.1 Resultat

Den förestående anslutningen av kandidatländerna till EU innebär att målet för det svenska utvecklingssamarbetet med dessa länder har uppnåtts. Det svenska biståndet har också påtagligt inneburit att dessa länders miljöbelastning på Östersjön minskar och kommer att fortsätta att minska till följd av EU:s miljödirektiv. En övergång har skett till ett normalt grannlandssamarbete med de baltiska länderna,

Polen och övriga länder som förväntas ansluta sig till EU under 2004.

Vad gäller särskilt Ryssland men också Ukraina har pågående reformprocesser skapat en god utväxling på de svenska insatserna, som i stor utsträckning är inriktade på strukturförändringar inom de huvudområden som identifierats för samarbetet.

Huvuddelen av utvecklingssamarbetet med Central- och Östeuropa kanaliseras genom Sida. Regeringen bedömer att Sidas insatser är av stort värde för samarbetsländerna. Sidas stöd utgör ett viktigt komplement till de olika EU-instrument som främjar Europaintegrationen, vilken är den huvudsakliga inriktningen på utvecklings-samarbetet med de europeiska transitionsländerna.

Vad gäller stödet till demokratins fördjupning samt utbildning och forskning genom Svenska institutet bedömer regeringen att detta ävenledes varit av värde, särskilt i EU:s kandidatländer.

Gemensam säkerhet

Utbetalningarna för de insatser som beretts och beslutats inom Regeringskansliet var 40 miljoner kronor under 2001 medan motsvarande belopp för 2002 var 20 miljoner kronor. För insatser som beretts och beslutats av Sida var kostnaderna 28 miljoner kronor för 2001 och 27 miljoner kronor för 2002.

Sammanfattningsvis kan sägas att det säkerhetsfrämjande stödet under 2002 överlag har fungerat väl. Detta framgår också av redovisning och av annan rapportering från berörda myndigheter och andra genomförare.

Sida lät under 2002 göra en utvärdering av insatserna 1996-2002 på migrations- och asylområdet och har även låtit göra en s.k. systemrevision av verksamheten vid SKI:s projektorganisation för icke-spridningsinsatser.

De genomförda insatserna har bidragit till att främja säkerheten och stabiliteten i hela närområdet. De har också underlättat Estlands, Lettlands och Litauens framtida medlemskap i EU och främjat uppbyggnaden av dessa länders nationella försvarsförmågor. Stödet har vidare bidragit till förhöjd kunskap i Ryssland på området för beredskap mot olyckor och katastrofer samt motverkat risker för spridning av massförstörelsevapen. Regional samverkan i olika former har främjats.

Regeringens bedömning är att Sidas insatser har varit mycket värdefulla. Sidas erfarenhet av projektledning ger en god grund för kvalitet i detta arbete, som också främst får anses vara en myndighetsfunktion.

Demokratins fördjupning

Totalt har ca 216 miljoner kronor satsats inom området i samarbetsländerna under 2002. Det är en ökning med 25 procent jämfört med året innan.

Sammanfattningsvis kan sägas att de insatser inom verksamhetsgrenen demokratins fördjupning som har genomförts under 2002 överlag har fungerat väl och varit relevanta för det mål som regeringen har ställt upp för verksamheten. Måluppfyllelsen har därigenom generellt sett varit god.

Det svenska bilaterala stödet har bidragit till framsteg inom olika områden, bl.a. vad gäller de baltiska ländernas EU-anpassning, samarbetsländernas jämställdhetssträvanden, stärkt förmåga att bekämpa människohandel och vad gäller utvecklingen av lokalt självstyre. Viktiga kontakter har knutits mellan svenska parter och samarbetsparter i samarbetsländerna.

En utvärdering visar att stödet inom kriminalvården i de baltiska länderna har haft god måluppfyllelse och att resurserna har använts effektivt. Samarbetet med de baltiska länderna inom rättsområdet har fortsatt under 2002, i syfte att stärka rättsstaterna inför det förestående inträdet i EU. Samarbetet bedöms hittills ha haft stor relevans för ländernas EU-anpassning.

Lokalt och regionalt samarbete har varit ett effektivt sätt att förstärka grannlandsrelationerna och att skapa värdefulla kontaktnät inför framtiden. Samarbete med enskilda organisationer och partianknutna organisationer har skapat viktiga kontakter och bidragit till organisationsutvecklingen i samarbetsorganisationerna.

Vad gäller Svenska institutets verksamhet främjas demokratins fördjupning i insatserna dels genom den tematiska inriktningen, dels genom erfarenhetsutbytet och själva den demokratiska arbetsprocessen i de gemensamma projekten.

Ekonomisk omvandling

Kostnaderna för insatser inom området ekonomisk omvandling uppgick år 2002 till ca 135 miljoner kronor.

Regeringen bedömer att de insatser som genomförts har varit relevanta för att uppfylla målet genom att bidra till att utveckla de institutioner som är nödvändiga för en ekonomisk utveckling. Att döma av utvärderingar som gjorts är stödet på det hela taget väl inriktat och genomfört på ett bra sätt.

Social trygghet

Under 2002 satsades totalt ca 132 miljoner kronor på att främja social trygghet i samarbetsländerna, vilket innebär att den minskning som började redan mellan år 2000 och 2001 fortsätter. Samarbetet inom området ligger dock fortsatt på en relativt hög nivå.

Regeringen bedömer att stödet på det sociala området på det hela taget är väl inriktat och genomfört på ett bra sätt. Insatser på det sociala området har bidragit till att förbättra de sociala förhållandena i samarbetsländerna och till att skapa förutsättningar för en positiv utveckling.

Generellt märks insatsernas resultat kanske främst i de förändrade attityder de har bidragit till på det sociala området i samarbetsländerna. Ett exempel är socialtjänstutvecklingen, som lett till förändrade arbetsmetoder på många håll. Insatserna vad gäller kampen mot människohandel har bidragit till att medvetenheten om problemen med människohandel har ökat i samarbetsländerna.

Spridningseffekter från lyckade projekt märks också lokalt och regionalt. Insatser på det sociala området har i kandidatländerna en kompletterande roll till det omfattande stödet från EU, vars inriktning på det sociala området har varit begränsad. Grundläggande system och strukturer finns på plats i de tre baltiska länderna och utfasningen har inletts, vilket redan lett till betydande minskningar av insatserna i de berörda länderna.

Miljö

Under 2002 uppgick de totala kostnaderna för insatser på miljöområdet till drygt 360 miljoner kronor.

Inom miljöområdet har Sidas samarbete med Ryssland utvecklats avsevärt under året. Flera stora investeringar i vattenrening och energi-effektivisering har kommit till stånd med påtaglig miljönytta för Sverige. De sedan tidigare beslutade och beredda insatserna på miljöområdet i de baltiska länderna med särskild inriktning på vatten- och avloppsrening bidrar också till väsentliga miljöförbättringar både lokalt och regionalt i Östersjöområdet. Det breda stödet till miljömyndigheterna i Baltikum och nordöstra Ryssland har haft en inriktning på gränsöverskridande vattensamarbete, tillnärmning till EU och skydd av Östersjöns miljö. Det bilaterala samarbetsavtalet med Ryssland på miljöområdet är en viktig grund för fortsatt utveckling av samarbetet.

Det samarbete som bedrivs inom NEFCO har i utvärderingar visat sig haft betydande utvecklings- och miljöeffekter i nordvästra Ryssland och de baltiska länderna.

På kärnsäkerhetsområdet har stödet genom SKI/SSI bl. a. bidragit till att öka säkerheten i Ignalinaverket och förbereda för en avstängning av verket. Under 2004 kommer utfasningen av SKI/SSIs insatser att avslutas varefter endast begränsat institutionellt stöd kan fortsätta under något år.

Samtidigt utökas samarbetet med Ryssland. Möjligheterna att bistå Ryssland har ökat påtagligt genom att det s.k. MNEPR-avtalet, som bl.a. reglerar ansvar i händelse av olycka, tullar och skatter, undertecknades i Stockholm i maj 2003. Avtalet innebär också att omfattande insatser genom bl.a. NDEP-fonden, som Sverige bidragit med 10 miljoner euro till, nu kan inledas.

Utbildning och forskning

Under 2002 satsades ca 76 miljoner kronor inom verksamhetsgrenen, varav den övervägande delen genom Svenska institutet.

Det utbyte och samarbete inom forskning och utbildning som stöds via Svenska institutet är av stor betydelse. De olika samarbets- och utbytesprogrammen bidrar till att främja utbytet mellan Sverige och samarbetsländerna, vilket i sin tur

bl.a. förväntas ge vidgade kunskaper om demokrati och därmed stärka demokratin förankring i samhället. De förväntas också på sikt bidra till att skapa förutsättningar för en fortsatt positiv utveckling i Östersjöregionen, inte minst på det ekonomiska området.

Stödet till svenskundervisningen möjliggör för ett antal lärosäten att bedriva högkvalitativ undervisning i svenska samt är ett viktigt instrument för att knyta bestående band mellan Sverige och samarbetsländerna. Detta stöd under en följd av år har bl.a. bidragit till att bygga upp en kompetent kår av inhemska universitetslärare i svenska i respektive land. Detta har möjliggjort en minskning av stödet till svenska lektorer under senare år, genom att inhemska lärare i flera fall har kunnat ta över undervisningen. Det innebär i sin tur att stöd har kunnat omfördelas från rese- och expensbidrag till andra former av stöd, bl.a. i form av en ökning av antalet terminsstipendier vid svenska folkhögskolor.

Utfasning pågår av det bilaterala utvecklings-samarbetet med de baltiska länderna inom området. Regeringen har verkat för att juristhögskolan och handelshögskolan i Riga ska bli oberoende av svensk statlig finansiering. När det gäller juristhögskolan visar en studie som regeringen genomfört under året att särskilda insatser behövs för att detta ska bli möjligt. Tillsammans med skolans ägare, Svenska institutet, Sorosstiftelsen och den lettiska staten, avser regeringen att arbeta för att utforma en permanent lösning på skolans framtida finansiering utan fortsatt svenskt statligt stöd.

Jämställdhet

Utgångspunkten för utvecklings-samarbetet med Central- och Östeuropa är att ett jämställdhetsperspektiv skall beaktas vid beredningen av samtliga insatser. Syftet är att stödja samarbetsländerna i deras egna strävanden att utveckla jämställdhet genom att i samverkan med samarbetsländerna bidra med Sveriges komparativa fördel av omfattande kunskap och långa erfarenhet på området.

Engagemanget för ökad jämställdhet är generellt sett stort bland de myndigheter som är verksamma inom politikområdet. Trots det finns fortfarande utrymme för förbättringar i arbetet med att integrera ett jämställdhetsperspektiv på alla nivåer i samarbetet med Central- och Östeuropa. Kunskapen om hur man tillämpar ett

jämställdhetsperspektiv är ibland otillräcklig, både internt inom myndigheterna och bland samarbetsparter i Sverige och i samarbetsländerna. I årsredovisningen för 2002 konstaterar Sida också att det ofta har visat sig vara svårare att integrera jämställdhetsperspektiv i projekt med andra syften än att genomföra projekt med särskild inriktning på jämställdhet. Detta avspeglar sig också i projektens resultat.

Generellt kan konstateras att det hittills har visat sig vara svårast att integrera jämställdhetsperspektiv inom verksamhetsgrenarna gemensam säkerhet och miljö. Det har också varit svårt att hitta relevanta riktade insatser inom dessa områden. Arbeta pågår dock för att förbättra situationen. I augusti 2002 genomfördes en kurs i jämställdhetsfrågor med särskilt fokus på miljö- och energisamarbete, och liknande insatser genomförs under 2003 inom verksamhetsgrenen gemensam säkerhet.

4.3.2 Analys och slutsatser

Central- och Östeuropa uppvisar, liksom andra regioner, stora variationer mellan länder och utvecklingsnivå. Vissa länder närmar sig medlemskap i EU, medan andra brottas med omfattande fattigdomsproblem. Central- och Östeuropa bör därför inte avgränsas från annat utvecklingssamarbete. I Prop. 2002/03:122 Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling föreslås att politikområde 8 Internationellt utvecklingssamarbete och 9 Samarbete med Central- och Östeuropa slås samman.

De reformkrav som EU-medlemskapet ställt på kandidatländerna och som stötts genom massiva överföringar av tekniskt och finansiellt stöd bl.a. från Sverige har inneburit en mycket snabb ekonomisk utveckling i dessa länder med direkt positiva effekter även på svenskt välbefinnande och sysselsättning. I detta finns en generell lärdom om den stora utväxling som internationellt utvecklingssamarbetet kan ha i reformbenägna länder. Det svenska utvecklingssamarbetet utfasas nu i de länder som ansluter sig till EU under 2004. Angelägna utvecklingsinsatser i dessa länder kommer främst att finansieras av länderna själva och genom olika gemenskapsinstrument inom EU. Inom det säkerhetsfrämjande området kommer dock ett begränsat samarbete att fortsätta med de baltiska länderna även efter 2004.

Tyngdpunkten i det svenska bilaterala utvecklingsarbetet förskjuts därmed i östlig och sydstlig riktning. Reformarbetet i Ryssland har fortsatt hög takt och viljan att engagera sig i internationellt utvecklingsarbete verkar öka. Även i Ukraina fortsätter reformeringen. Förutom fortsatta ekonomiska och administrativa reformer finns stora behov att utveckla moderna sociala och hälsorelaterade system. I olika grad finns i samarbetsländerna också behov av stärkt respekt för mänskliga rättigheter, ökad massmediefrihet och minskad korrruption. I Ryssland, Ukraina och Vitryssland kännetecknas miljöarbetet av fortsatt långa berednings- och genomförandetider men förbättrade ekonomiska förhållanden i Ryssland ökar där möjligheterna att genomföra investeringsprojekt i samarbete med utvecklingsbankerna, bl.a. inom ramen för det s.k. NDEP-samarbetet.

I Vitryssland finns inom regeringen dock inga tecken på en utveckling i mer demokratisk riktning. Men det finns reformvilja och intresse för kontakter med utlandet på många håll inom det vitryska samhället, såväl bland myndigheter som bland enskilda organisationer, vilket öppnar för samarbete inom flera områden.

Bilaga 1

Befintliga och planerade landstrategier

Bilaga 1

Befintliga och planerade landstrategier

Innehållsförteckning

1.1	Befintliga och planerade landstrategier.....	5

Tabellförteckning

1.1 Landstrategier	5

1.1 Befintliga och planerade landstrategier

Tabell 1.1 Landstrategier

	Tidsperiod	Kommentarer
AFRIKA		
Afrika söder om Sahara	2002 - 2006	Regionstrategi
Stora Sjö	1999 - 2003	Regionstrategi, 2004 - 2007 under beredning
Västafrika		Regionstrategi, 2004 - 2006 under beredning
Lake Victoria		Regionstrategi, 2004 - 2006 under beredning
Angola	2003-2005	
Kenya	1999 - 2003	2004 - 2008 under beredning
Kongo, (DRK)	-2003	
Malawi	-2003	
Mocambique	2002 - 2006	2007 - 2011 under beredning
Namibia	1999 - 2003	2004 - 2008 under beredning
Etiopien	2003- dec 2007	
Somalia	2003 - 2004	Humanitär strategi
Sudan	2002 - 2003	Humanitär strategi, 2004 under beredning
Sydafrika	1999 - 2003	2004 - 2008 under beredning
Tanzania	2001 - 2005	2006 - 2010 under beredning
Uganda	2001 - 2005	
Zambia	2003 - 2007	
ASIEN		
Centralasien	2003 - 2005	Regionstrategi
Afghanistan	2002 - 2004	Strategin förlängs
Bangladesh	2002 - 2005	
Filippinerna	2001 - 2005	
Indien	2003 -	Ny landstrategi under beredning
Indonesien	2000 - 2004	
Kambodja	2002 - 2006	
Kina	2001 - 2006	
Laos	1999 - 2003	Ny landstrategi under beredning
Mongoliet	2002 - 2006	
Sri Lanka	2003 - 2008	
Thailand	2000 - 2004	
Vietnam	1999 - 2003	Ny landstrategi under beredning
Västbanken och Gaza	2001 - 2003	Ny strategi förväntas 2005
Östtimor	2002 - 2005	
CENTRAL- OCH ÖSTEUROPA		
Södra Kaukasien	2003 - 2005	Regionstrategi
Albanien	2001 - 2003	2004 - 2006 under beredning
Belarus	2002 - 2004	
Bosnien och Herzegovina	2003 - 2005	
Estland	2002 - 2004	
Kosovo	2002 - 2004	inkl. närliggande region

Kroatien	-2003	2004 - 2006 under beredning
Lettland	2002 - 2004	
Litauen	2002 - 2004	
Makedonien	2003 - 2005	
Moldavien	2001 - 2003	Strategi för 2004 - 2006 under beredning
Ryssland	2002 - 2004	
Serbien och Montenegro	2001 - 2003	2004 - 2006 under beredning
Ukraina	2002 - 2004	
Vitryssland	2002 - 2004	
LATINAMERIKA & KARIBIEN		
Centralamerika	2001-2005	Regionstrategi
Sydamerika	2003-2007	Regionstrategi
Bolivia	2003-2007	
Colombia	2003-2007	

Bilaga 2

Basbudgetstöd till FN:s ekonomiska och sociala verksamhet

Bilaga 2

Basbudgetstöd till FN:s ekonomiska och sociala verksamhet

Innehållsförteckning

2	Basbudgetstöd till FN:s ekonomiska och sociala verksamhet.....	5

Tabellförteckning

2.1 Basbudgetstöd till FN:s ekonomiska och sociala verksamhet 2000-2003 samt beräknat 2004	5

2 Basbudgetstöd till FN:s ekonomiska och sociala verksamhet

Tabell 2.1 Basbudgetstöd till FN:s ekonomiska och sociala verksamhet 2000-2003 samt beräknat 2004

Tusental kronor

	Årsbidrag 2000	Årsbidrag 2001	Årsbidrag 2002	Årsbidrag 2003	Årsbidrag 2004 (beräknat)
FN:s utvecklingsprogram, UNDP	500 000	530 000	530 000	550 000	640 000
FN:s kapitalutvecklingsfond, UNCDF	42 000	50 000	50 000	50 000	50 000
FN:s barnfond, UNICEF	280 000	297 000	297 000	300 000	340 000
FN:s kvinnofond, UNIFEM	10 000	14 000	14 000	14 000	16 000
FN:s befolkningsfond, UNFPA	145 000	160 000	185 000	205 000	270 000
FN:s världslivsmedelsprogram, WFP	195 000	210 000	210 000	210 000	290 000
FN:s flyktingkommisarie, UNHCR	370 000	392 000	196 000	400 000	430 000
FN:s hjälporganisation för palestinaflyktingar, UNRWA	160 000	160 000	170 000	175 000	195 000
FN:s narkotikaprogram UNDCP	35 500	38 500	38 500	38 500	50 000
FN:s boende och bebyggelsecenter, UN-HABITAT	5 000	7 000	7 000	8 000	10 000
UNAIDS	37 000	47 000	72 000	60 000	100 000
FN:s industriutvecklingsorganisation, UNIDO ¹	8 500	9 000	9 500	8 500	9 000
Summa	1 788 000	1 914 500	1 779 000	2 019 000	2 400 000

¹Obligatorisk medlemsavgift baserad på fastställd bidragsskala.